

tv-15 naš TOVARIS

Št. 30–31
31. julija 1986
Leto XXIV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Pod Blegošem, to veličastno goro

Iz sklepnega dela govora, ki ga je imel Bogdan Osolnik 27. julija ob odkritju spominskega obeležja

Večkrat se sklicujemo na pomen izkušenj osvobodilnega boja za današnji čas. Pri tem gotovo ne gre samo za izkušnje glede načina obrambe svobode v primeru, če bi nas kdo napadel. Marsikaj bi lahko povzeli tudi iz izkušenj delovanja OF kot množičnega ljudskega gibanja, ki je črpalo svojo moč iz zaupanja in podpore ljudstva. Tudi danes, ko veliko razpravljamo o tem, kako naj bi odpravili pomanjkljivosti našega političnega sistema, bi se morali zavedati, da rešitev ne gre iskati le v spreminjanju ravnanja, ki ideje samoupravljanja in socialistične demokracije odtujajo ljudstvu. V vseh okoliščinah bi se morali predvsem odločnejše zoperstaviti birokratizaciji političnega življenja, odločanju v ozkih skupinah, nelegalnemu prisvajanju oblasti, izigravanju zakonitosti in družbene morale ter vsemu, kar povečuje prepad med besedami in dejanji v naši politiki. Boj za vrnitev zaupanja ljudi v ideje in vrednote socializma ni nič manj pomemben – pa tudi nič lažji – od prizadevanj za odplačilo dolgov tujini. Nasprotno, celo pogojuje uspešnost vseh naporov naše družbe, tudi za ureditev gospodarskih razmer.

Druga izkušnja iz političnega delovanja med vojno, na katero želim opozoriti, je pomen družbenega angažiranja mladine. Tukaj na Gorenjskem, kot tudi drugod, je v najtežjih razmerah osvobodilni boj slo-nel na mladih. Moramo se vprašati zakaj danes mnogi mladi ljudje stojijo ob strani ali celo zelo kritično gledajo na naša družbena dogajanja. Brez dvoma mladega človeka še toliko bolj prizadevajo krivice in napake, zlasti pa razhajanja med družbenimi cilji in vrednotami, ki mu jih postavljamo za vzor in med tem, kar dejansko doživlja. Namesto, da bi se še posebej pozorno ukvarjali s problemi mladih, dosti-krat z nezaupanjem in podcenjujoče reagiramo na njihova kritična vprašanja in zahteve. Zlasti mi – borci in aktivisti – ki smo svojo mladost posvetili boju za svobodo in pravičnejši svet, bi se morali še bolj zavzeti za enakopravno vključevanje mladih v reševanje vseh perečih družbenih vprašanj, da bi zagon mladosti osvežilno vplival na vse naše politično življenje. K temu nas obvezuje tudi dolg do vseh tistih mladih ljudi, ki so za našo svobodo in neodvisnost darovali svoja življenja.

Slavje na Ankovi planini

Ena od slovesnosti, ki so se zvrstile v počastitev 45-letnice vstaje slovenskega naroda je bila tudi na Jezerskem. Na Ankovi planini, nedaleč od mejnega prehoda, so tamkajšnje karavlo poimenovali po Kokrškem odredu. Po pozdravnem nagovoru predsednika krajevnega skupnosti Jezersko, ki se je v imenu krajanov zahvalil za nesebično pomoč in sodelovanje vojakov pri izgradnji telefonskega omrežja in komunalne ureditve kraja, je zbranim gostom, nekdanjim borcev Kokrškega odreda, mladini, tabornikom in krajanom spregovoril tudi namestnik poveljnika ljubljanskega armadnega območja general major Vinko Šunjara.

skega armadnega območja general major Vinko Šunjara.

»Ko govorimo o narodnosovobodilnem boju Kokrškega odreda na tem prostoru, se spominjamo krvave poti in žrtev v boju z neizprosnim okupatorjem, davek, ki so ga za svobodo in sedanjo družbeno ureditev žrtvovali borci Kokrškega odreda, ni bil majhen. Zato tudi ob tej priložnosti odločno nasprotujemo poskusom omaloževanja revolucionarnih pridobitev.«

O sedanjem trenutku, o težavah, ki slabijo naš ekonomski položaj je govoril tudi nekdanji komandant Kokrškega odreda in predsednik skupnosti borcev odreda Janko Prezeli. Stane, za govorniški oder pa je stopil tudi predsednik Zveze partizanov Koroške Ivan Wutte-Luc.

J. Č.

Pregled opravljenega filmskega dela

Na letošnjem festivalu v Pulju so jugoslovanski proizvajalci filmov pokazali 28 novih del.

Največji delež – po številu – so prispevali beograjski producenti, a je šlo, žal, predvsem za konfekcijske filmske izdelke.

S kakovostjo so se izkazali hrvaški in slovenski avtorji (Grlić s filmom *Za ljubezen morajo biti trije*, Zafranović s filmom *Večerni zvonovi* in Bulajić s filmom *Obljubljena dežela*; Tomašić oziroma Cavazza s *Kormoranom*, Mlakar s *Christophorom* in Duletić z *Doktorjem*) ter – kot edini makedonski predstavnik na tem festivalu – Stole Popov kot režiser filma *Srečno novo leto '49*.

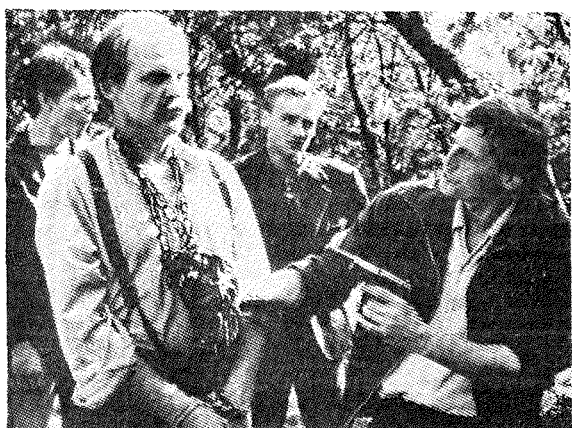
Filma Popova in Zafranovića sta odšla s festivala s pglavitnimi zlatimi arenami leta 1986.

V tematskem ospredju letošnje jugoslovanske filmske produkcije so bili filmi, zartzi v dramatične motive zgodnjega povojnega obdobja, ko je »revolucija požirala svoje otroke«. S temi motivi so si dajali opravka filmi *Obljubljena dežela*, *Na istriški način*, *Srečno novo leto '49*, *Zlato jabolko*, *Večerni zvonovi* in *Ples na vodi*.

Pravih, velikih filmsko-umetniških vrhov ni bilo, prav hudih umetniških spodrslijav tudi ne.

Novi filmi prihajajo na redni kinematografski spored.

V. K.

Iz Christophora

Iz Zlatega jabolka

Pohod, ki bo še dolgo ostal v spominu

Teško pričakovani spominski pohod borcev na Triglav je za nami. Kar 250 udeležencev, od tega okrog 200 nekdanjih borcev narodnoosvobodilnega boja, se je v petek, 18. julija, podalo na pot od Rudnega polja, mimo Vodnikove kočice do Kredarice – cilja prvega pohodnega dne. Toda gosta megla bi nam naslednjega dne kmalu podrla vse upe, da bomo ob vihrajoči zastavi prišli k Aljaževemu stolpu.

Sto dvajsetim najbolj vztrajnim, pogumnim in odločnim borcev je tako kot v letih najtežjih preizkušenj v spremstvu izkušenih članov gorske reševalne službe, vojakov – planincev in Špira Nikovića uspelo premagati še zadnje napore in se povzpeli do zelenega cilja – na vrh Triglava. Prvi spominski pohod partizanov na Triglav v počastitev 45-letnice vstaje slovenskega naroda in spomina na patrolje, ki so se v času NOB povzpelle na Triglav, kjer so izobesile zastavo, je v celoti uspel! Daljši reportažni zapis objavljamo na 3. strani.

Jože Čurin

Domicil prvi brigadi NOV Jugoslavije, ustanovljeni v ZSSR

Skupščina občine Celje je ob svojem občinskem prazniku, ki ga slavi 20. julija v spomin na ustanovitev prve celjske čete na Resevni, podelila domicil prvi brigadi Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, ustanovljene v Sovjetski zvezi.

Več sto borcev se je zbralo v prostorih Zavoda Golovec v Celju, kjer je o ustanovitvi in več tisoč kilometrov dolgi borbeni poti, ki jih je vodila preko Rusije, Romunije in Jugoslavije, spregovorila v imenu republiške in občinske organizacije Zveze združenj borcev Olga Vrabčič. V imenu odbora skupnosti borcev brigade pa je obudil spomine na dolgo in težko pot, prepolno hudih bojev, predsednik Janez Železnik. Zbrane borce je poleg predsednika celjske občinske skupščine Toneta Zimška, ki je pripel trak na novorazvito zastavo, pozdravil še generalni konzul ZSSR v Jugoslaviji Viktor Neskubo.

Milena B. Poklič
Foto: Edi Masnec

Prihodnja številka TV-15 Naš tovariš bo izšla 14. avgusta 1986.

Nagrade vstaje slovenskega naroda 86

Letošnje nagrade vstaje slovenskega naroda so prejeli: za življenjsko delo pesnik Peter Levec, za monografijo o artileriji 9. korpusa Borivoj Lah-Boris, za zgodovinsko knjigo o koroških Slovencih v drugi avstrijski republiki dr. Dušan Nečak, za radijske oddaje o Slovenskem bataljonu v Prvi krajiški proletarski brigadi ter o delovanju VOS Stane Škrabar in za monografijo o partizanskih kurirjih – Rado Zakonjšek.

Posebna priznanja pa so dobili ustvarjalci televizijske nanizanke *Ko se korenin zavemo*, redakcijski odbor, ki je pripravil knjigo – zbornik *Od ječe do ječe*, avtorji dr. France Cegnar, dr. Danica Bem-Gala in Marjan Remic za monografijo *Korenine živè in Delavska pihalna godba iz Zagorja ob Savi*.

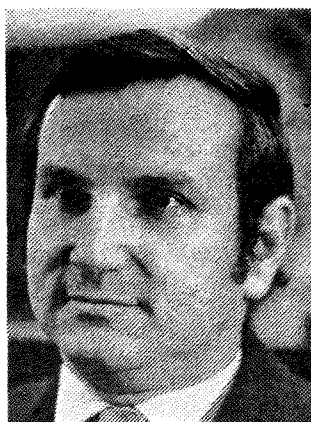
Peter Levec

Slovenski pesnik Peter Levec, nekdanji skojevski sekretar in šlandrovec, je prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za življenjsko delo, ki je strnjeno predvsem v treh pesniških zbirkah: v *Korakih v svobodo* (ta je izšla leta 1945), v *Zelenem valu* (1954) in v *Brezkončnem maršu*, ki je izšla leta 1971.

Poleg pesnikov Bora, Peter Levec

Borivoj Lah-Boris

Dr. Dušan Nečak

Stane Škrabar

Rado Zakonjšek

Peter Levec

Neznani materi

Čprav vas ne poznam, vaš padli sin
že dolgo me nevidno z vami veže.
Bilo mi je tako težko za njim,
da morda, mati, niti vam ni teže.

Edinec vaš, moj drug iz vojnih dni,
je v vroči bitki, ki je z jeklom žgala,
omahnil onemogel name.

Ubitega sem vzel na svoje rame;
iz ran mu kri je tekla – vaša kri –
in po obleki moji je kapljala...

Vem, zdaj vse tiho je pri vas doma.
Ni njega več, ne petja in ne trušča.
In dasi sčasoma bolest popušča,
še včasih vas prevzame žalost tiha.
Ni njega več, le s slike se smehlja
in zraven v kotu – kot brez sna –
nihalo stenske ure niha, niha.

Večerna idila

Še veš, takrat so vdrl v slednji gozd,
povsod obkoljujoč so šli za nami –
in ti si ranjen ležal v polomami
ves dan ob meni sredi naših host.

V bližini zaječala je iver...
iskali so po praprotni goščavi –
spet kletev utonila je v daljavi. –
Medtem prišel je blaženi večer.

In ko zmračilo se je naokrog,
zrahljaj pod tabo sem uvelo ločje.
In tvoja puška meni je v naročje
izdrsnila ti iz vročinskih rok.

In mrak razpel je svoj rešilni prt.
Prijazne sape v resje so šumele,
in moje ustnice nad tabo pele
so tiho pesem vej, robid in trt.

ni, pa tudi naravi in predmetnosti – vedno povezani s človekom.

Borivoj Lah-Boris

Srečna okoliščina, da je bil prvoborec in tudi komandant Prve slovenske artilerijske brigade (devetega korpusa), je gotovo precej prispevala, da je Borivoj Lah-Boris lahko opravil obsežno in zgodovinsko orisno monografsko delo »Artilerija 9. korpusa«. V razlagi ob nagradi vstaje sta predvsem poudarjeni tehtna urejenost knjige in dobro opisani boji artilerijskih enot, z ustrezno obdelanimi številnimi vprašanji o uporabi artilerije v partizanski vojni ter o nekaterih drugih tehničnih vprašanjih pri partizanskem načinu bojevanja.

zu devetih oddaj, ko je predstavil delovanje varnostno-obveščevalne službe Osvobodilne fronte slovenskega naroda, takorekoč povsod, kjer je potekal slovenski narodnoosvobodilni boj.

Rado Zakonjšek

»Partizanski kurirji« je kar zajetna knjiga, ki go-

kah, ki so jih morali premagovati, da so povezovali niti partizanstva na razkosanem, med tri okupatorje razdeljenem slovenskem ozemlju. Rado Zakonjšek, pravi obrazložitev k nagradi, je napisal knjigo na podlagi dvajset let skrbnega zbiranja gradiva; pri tem so mu pomagali vkup spravljati številni nekdanji kurirji. Tu ne gre za pravo zgodovinsko študijo, zato pa vendar za nadvse dragocen prispevek, ki je skrbno in pregledno urejen.

Naš kolega Staš

V času vojne, bil je še prev majhen fantič, je živel v Ljubljani, v Erjavčevi ulici. Iz tistih ranih dni se spominja vojakov, mesta, obdanega z žico, dne, ko je odšel oče k partizanom... Prenekaterikrat je slišal psovko, da je »banditnpankrt«...

Leta so minila... Že dvajsetletje dela na ljubljanskem radiu in zdi se, da je njegov pravi zaščitni

Tudi na triglavskem pohodu je bil z nami Staš – in z njim njegova – nagra...

znak desetkilogramska nagra, ki je menda ni vlekkel s seboj edinole ondan, ko je šel v Skupščino po nagrado vstaje.

Precej oddaljen se zdi že čas, ko mu je bil, mlademu novinarju radija, za mentorja Polde Majdič (sicer začetnik oddaj *Še pomnite, tovariši*).

Stane Škrabar-Staš je do današnjih dni pripravil, tako je na hitro izračunal, že prek 200 oddaj ŠPT (tako tem oddajam pravijo radijci), ki so vse skrbno arhivirane, skupaj s tistimi, ki jih pripravijo drugi kolegi. Dobro desetletje ima še do upokojitve in ko smo ga tako na hitro povprašali, koliko časa bo še delal te oddaje, nam je odvrnil, da pač tako dolgo, dokler bodo šle sproti v eter...

B. Ž. J.

Priznanja

Priznanja za delo, ki se navezujejo na revolucijo in narodnoosvobodilni boj, pa so prejeli tudi avtorji televizijske nadaljevanke *Ko se korenin zavemo*; Žirja je presodila, da je v seriji 15 filmov vsestransko zajela razvoj in uspehe NOB na Slovenskem in njegovo vključenost v skupni boj jugoslovanskih narodov. Gre za dobro opravljeno skupinsko, strokovno delo, ki nima le dokumentarnega pomena, ampak tudi domovinsko-vzgojne kakovosti, s čimer bo lahko v pomoč pri pouku zgodovine v šolah.

Ena neumornih sodelavk v redakcijskem odboru za izdajo zbornika *Od ječe do ječe*, Cita Boletova, žal ni dočakala posebnega priznanja za prizadevanja pri izdaji knjige, z njo pa tudi izjemno predstavitev pripovedi političnih jetnic iz Slovenije, Hrvaške ter Črne gore, ki so preživljale skupno usodo v italijanskih zaporih in ječah.

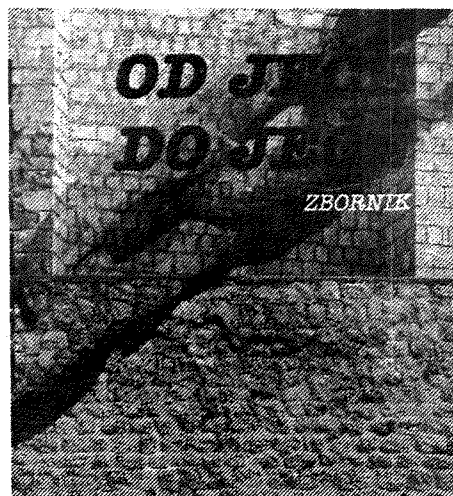
Zgodovinsko gradivo se prepleta s spomini in sestavlja dokument o organiziranem odporu, tovarištvu in bratstvu jugoslovanskih žena v italijanskih ječah.

Danica Bem-Gala, France Cegnar in Marjan Remic so združili svoje delo (prva dva s likovnimi prispevki, slednji z besedilom) za monografijo *Korenine živè*. Z njo sta likovna amaterja Bemova in Cegnar na svojstven način predstavila zavedne koroške partizanske domačije, ki so bile nadvse pomembna zatočišča borcev v času NOB.

Inštitutovci IZDG (Inštituta za zgodovino delavskega gibanja) so prejeli priznanja za večdesetletno delo na po-

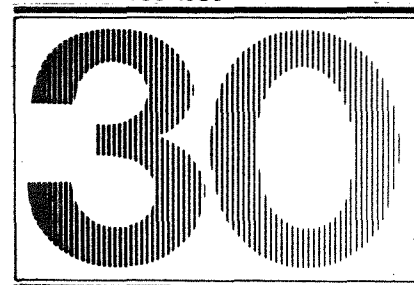
dročju zgodovinopisja, ki so ga razvijali v vse bolj razvejane smeri in pri katerem so, kljub nekaterim težavam na tej poti, dosegli številne znanstvene uspehe, ki skupaj prispevajo k zaokroževanju znanstvene sinteze novejših zgodovine slovenskega naroda.

Zagorska pihalna godba, z uradnim nazivom »Delavski pihalni orkester Zagorje ob Savi«, je prejel priznanje ob letošnjem dnevu vstaje za svojo visoko razvito, kakovostno glasbeno ustvarjalnost, ki ima svoje korenine že v letu 1944. Takrat se je 20 glasbenikov tega orkestra pridružilo partizanski vojski, dodeljeni pa so bili pihalnemu orkestru

GS Slovenije in Sedmemu korpusu. Zagorski godci skozi vsa desetletja obstoja tudi zvesto gojijo igranje partizanskih skladb in skladb z revolucionarno tematiko, prav tako pa sodelujejo na koncertih festivala *Revolucija in glasba*.

ljubljanska banka
Temeljna dolenjska banka
Novo mesto
1955-1985

Triglav – simbol svobode

»Šivala je deklica zvezdo...«

Prvi spominski pohod partizanov na Triglav v počastitev 45. obletnice vstaje slovenskega ljudstva in spomina na patrulje NOB, ki so se v letih najtežjih preizkušenj povzpeli na Triglav, nam bo še dolgo ostal v prijetnem spominu. Že na Rudnem polju na partizanski Pokljuki je že dve uri pred začetkom prevladovalo nepopisno veselje in tovariško vzdušje, na drugi strani pa so še kar naprej deževale prijavnice novih udeležencev, ki so se želeli z ramo ob rami nekdanjih borcev NOV povzpeti na našo najvišjo goro. Slednje je moral organizacijski odbor zavrniti, saj je v Triglavskem domu na Kredarici primanjkovalo prostora.

Še zadnje priprave, nasveti, navodila in poimenovanje poti po Triglavski diviziji. Natanko ob 8. uri je strnjena kolona borcev, gorskih reševalcev, pripadnikov JLA in zdravnikov krenila gorskim višavam naproti. Med potjo do Vodnikove koče je nekaj pohodnikov modro ravnalo. Ker niso bili prepričani, da bodo zmogli naporno pot, so se raje vrnili, toda tega jim

Če boste tako nadaljevali, se nam še Aljažev stolp premakne!»

Ob 19. uri sta se začela priložnostna slovesnost in kulturni program, ki so ga pripravili borci sami in Partizanski pevski zbor. Ob tej priložnosti je bila na procelju Triglavskega doma odkrita spominska plošča Triglavski diviziji. Pesem in prešerno razpoloženje sta se še dol-

čila, vendar je bila negotovost še vedno med nami. Ker je kazalo, da se bo vrh Triglava vendarle prikazal iz sivega in vlažnega plašča, je ob 7.30 120 najbolj vztrajnih in odločnih borcev z zaupanjem v lastne moči v spremstvu reševalcev, Špira Nikoviča in njegove enote, krenilo zadnjemu cilju naproti.

Čeprav počasi je vendarle šlo. Premišljena sta bila sleherni korak in prijem za klin in skalo. Do Malega Triglava tudi brez težav, razen vse pogostejših kletvic zaradi megle, ki je znova pričela groziti. Tu smo pustili nahrbtnike in palice ter se po krajšem počitku napotili po najnevarnejšem prelazu proti samemu vrhu. Ob 8.30 uri končno zagledamo Aljažev stolp, zavitega v megleno sivino. Med pohodniki so bili tudi takšni, ki so se tokrat prvič povzpeli na vrh Triglava. Zanje je bil kaj hitro pripravljen poseben program. Krst – lepa planinska tradicija. Sicer nenapisano pravilo, toda krščenji so ga toliko bolj čutili na zadnji plati, tudi naša sodelavka Bojana Žokelj-Jesih.

Ker so megla, vlaga in mraz čedalje bolj pritiskali, je bilo treba predvideni program kaj hitro speljati do konca. Zbranim sta med

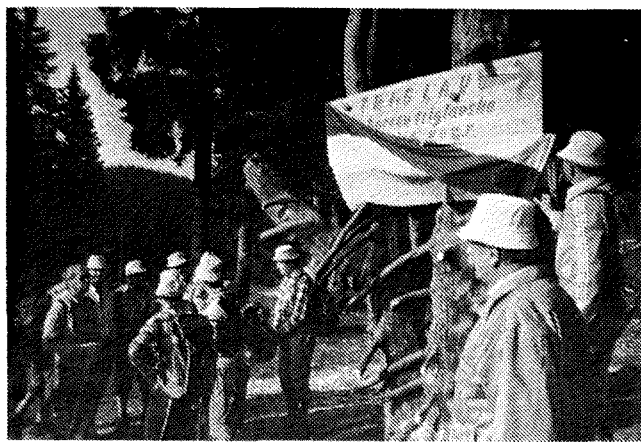
Ob Aljaževem stolpu na vrhu Triglava je po odkritju spominskega obeležja patroljam govoril tudi dr. Lev Svetek-Zorin

pete pa sem skrojila zvezdo. Kljub težavam, s katerimi smo se med vzponom srečevali, smo vendarle opravili svojo nalogo in tako prosla-

nik Planinske zveze Slovenije pa je ob tej priložnosti prebral listino o poimenovanju posebne poti na Triglav – Pot Triglavske divizije. Bo-

ugledni družbenopolitični delavci: Viktor Avbelj, Vinčo Hafner, Bogo Gorjan in drugi. Vsi pa so si bili enotni, tako nekdanji borci NOV kot predstavniki družbenopolitičnega življenja: s pohodi na Triglav je treba nadaljevati, le-ti pa naj bi v letih prerasli v tradicijo.

To je tudi ena od oblik ohranjanja revolucionarnih izročil in prenašanja letih na mlajše rodove. Zato so novo poimenovano pot predali v varstvo mladi generaciji, ki naj bi v prihodnje nadaljevala začeto delo. To so tudi poudarili govorniki na spominskih slovesnostih v času pohoda: Ivan Franko, dr. Lev Svetek-Zorin, Bogo Gorjan, Rudolf Hribnik-

Pred začetkom pohoda je bila na Rudnem polju poimenovana pot po Triglavski diviziji

nihče ni zameril. Po dobrih dveh urah hoje zagledamo Vodnikovo kočo, tam daleč z višav pa nas že pozdravlja s soncem obsijan Triglav. Krajši počitek in strnjena kolona nadaljuje svoj pohod proti Kredarici, ves čas pod budnimi očesi Špira Nikovića, reševalcev, vodičev in posadke helikopterja JLA, ki je ves čas spremljal kolono. V dolini pod Kredarico se je kolona raztegnila, a so vsi srečno prispeli na cilj prvega dne pohoda.

Pravo razposajeno vzdušje pa se je v domu in zunaj njega šele začelo, ravno nasprotje tistemu, kar smo pričakovali: utrujenosti, nejevolji zaradi glavobolov, ki so posledica višinske razlike. Tudi časa za razmišljanje o postranskih težavah ni bilo, poleg tega pa je bil že tu Milče Stegu in njegova nepogrešljiva harmonika ter nasmejani Danilo Turk-Joco. Partizanske in slovenske narodne pesmi so odmevale daleč v dolino, vse tja do zadnjih pohodnikov, ki so se spopadli z zadnjimi strminami in klini pod Kredarico. Nekega šaljivca pa je celo zaskrbel Aljažev stolp: »Fantje, nekoliko umirite svoje glasilke!

go razlegala med pohodniki, le za organizacijski odbor ni bilo počitka. Treba je bilo postoriti to in ono, podeliti priznanja in poskrbeti za prenočišča vseh, ki so se tega dne znašli na Kredarici.

Slovesnosti pred Triglavskim domom na Kredarici se je pridružil tudi Danilo Turk-Joco

Sobota v zgodnjih jutranjih urah. Gosta megla, ki je ovila triglavske strmine, bi nam kmalu podrla vse upe, da bomo še tega dne stali ob vihrajoči zastavi pri Aljaževem stolpu. Tudi za Špira Nikovića in Emila Herleca, ki sta vso akcijo tudi vodila, je bila trenutna situacija kar neprijetna. Ob šesti uri se je megla sicer nekoliko razred-

drugim spregovorila Bogo Gorjan in dr. Lev Svetek-Zorin. Odkrita je tudi spominska plošča na Aljaževem stolpu v spomin partizanskim patroljam, ki so se med NOB povzpeli na Triglav, ob njej pa je zopet plapolala zastava, ki jo je tudi tokrat sešila Ivanka Stare-Tanja, vdova Gracelj. Ko je zamrla pesem »Oj Triglav, moj dom«, smo se brž odpravili proti dolini. S patroljo Jeseniško-Bohinjskega odreda, ki se je s pomočjo Tončka Pretnarja, kurirja z G-4 in Bernarda Reklja, ki se je 20. oktobra 1944 povzpela na našo najvišjo goro in izobesila zastavo, je bila tudi Ivanka Stare-Tanja.

»Veste, takrat je bilo drugače! Planinske opreme nismo imeli. Čevlje mi je naredil moj brat Jakob Stare, borec Gradnikove brigade. Da sem lahko sešla zastavo, sem potrebovala blago, ki ga je pa v tistih časih primanjkovalo. Iz štirih manjših zastav sem sešla eno večjo, iz

Ivanka Stare-Tanja, vdova Gracelj

vili osvoboditev Beograda. Srečna sem, da sem spet tu, na vrhu. Naj od tu pošljem zahvalo vsem, ki so poskrbeli za ta čudoviti pohod«, nam je dejala Ivanka Stare-Tanja.

Tudi Tončka Vodnik iz Kranja, nekdanja aktivistka OF v Dolomitih je pohvalila organizacijo pohoda. Čeprav je bila na Triglavu že večkrat, ji bo tokratni vzpon ostal v najlepšem spominu. Nič drugačna mnenja smo slišali od ostalih udeležencev pohoda. Same pohvale. Morebitni manjši spodrsclaji pa so bili hitro pozabljeni.

Pot do končnega cilja na Rudnem polju, kjer je bila sklepna slovesnost in miting partizanov-pohodnikov na Triglav, je hitro minila. Tu pa so nas že pričakali godba na pihala iz Gorij in folkloristi v narodnih nošah iz Bohinja z nageljni za dobrodošlico. Na prireditveni prostor so prišli tudi mnogi borci, ki se niso mogli udeležiti pohoda, taborniki, gosti in izletniki, ki so z aplavzom pozdravili prihajajoče pohodnike s praporščaki na čelu. Sledilo je zadnje dejanje pohoda: odkritje spomenika Triglavski diviziji (delo Toneta Svetine), podelitev priznanj in priložnostnih daril še živim udeležencem partizanskih patrolj ter miting borcev – pohodnikov na goro, simbol svobode.

Na osrednji slovesnosti je med drugim govoril Ivan Franko, ki je v svojem govoru podrobno orisal pomen in vlogo Triglava in Triglavske divizije v času narodnoosvobodilnega boja. Domala neverjetno je, da je na tem majhnem prostoru ta divizija imela kar 656, Prešernova brigada pa 165 bojev!

Tomaž Banovec, predsed-

Tončka Vodnik

Organizacijski odbor spominskega pohoda borcev na Triglav obvešča vse zainteresirane, da je na voljo še nekaj spominskih ovojnic z odtisnjenimi posebnimi pošttnimi žigi s Kredarice in Aljaževga stolpa. Ovojnice je možno nabaviti pri vseh večjih poštah na Gorenjskem ali pa na kranjski PTT. (jč)

gat kulturni program so tudi tokrat pripravili borci sami in pihalna godba milice, godbeniki iz Gorij (vsem je dirigiral Bojan Adamič), Partizanski pevski zbor in ne nazadnje Milče Stegu z izposojeno harmoniko, saj je njegova zaradi megle ostala na Kredarici.

Letošnji prvi spominski pohod borcev na Triglav v počastitev 45. obletnice vstaje slovenskega ljudstva in spomina partizanskim pa-

Svarun in drugi.

Da je pohod uspel, gre zahvala vsem: Skupnosti borcev Prešernove brigade, med katerimi je tudi vzniknila ideja, Triglavski diviziji, predstavnikom družbenopolitičnega življenja, borcevskih organizacij, organizacijam združenega dela, pripadnikom JLA in milice, Gorski reševalni službi, zdravniški ekipi, posameznikom in ne nazadnje Organizacijskemu odboru pohoda. Pohoda, ki bo še

V soboto, 19. julija, so se nekaj po 15. uri vsi pohodniki srečno vrnili na Rudno polje, kjer je bila sklepna slovesnost

truljam, ki so se v času narodnoosvobodilnega boja povzpeli na našo najvišjo goro, so spremljali poleg številnih poročevalcev in televizijskih snemalcev tudi

dolgo odmeval med udeleženci te enkratne manifestacije ob obletnici dneva vstaje slovenskega naroda.

S pohoda poročal
Jože Čurin

V gosti megli se je na vrh naše najvišje gore povzpelo kar 120 nekdanjih borcev NOV

Turizem, avtentika, trgovina, sodobno oblikovanje

Je Dom le doma?

Majolika, lectovo srce, sito, pehar, pisanica in še kaj

V teh poletnih mesecih, ko številni časopisi lovijo prelepe nagice za naslovnice, ko drugi preštevajo števila nočitev tujih gostov v naših letoviških krajih in ugotavljajo, kaj vse prinese tuj turist na počitnice s seboj, smo se pogovarjali z generalnim direktorjem ljubljanskega podjetja Dom, ki že desetletja deluje kot proizvodno in trgovsko podjetje za domačo in umetno obrt ter tako ponuja domačemu in tujemu kupcu nekaj slovenske in jugoslovanske etnografske avtentike, pa tudi sodobno oblikovane predmete umetne obrti, ki se kljub velikim spremembam zadnjih let, še vedno s težavo prebijajo v trgovsko zavest...

»Ne zapiramo se v našo republiko in ne prispevamo k zapiranju tržišča. Držimo pa se nekaterih pravil fair playa, kar pomeni, da ne hodi mo v zelje sorodnim delovnim organizacijam po Jugoslaviji, ki so izrazito vezane na domačo obrt ožjih področij. Med seboj se zato sporazumevamo tako, da si blago izmenjujemo«. Tako se nam je skozi pogovor o podjetju Dom predstavil njegov generalni direktor Drago Železnik, ki nam je, radovednim, kako deluje, načrtuje in živi podjetje, ki naj bi s svojo razvejano dejavnostjo in trgovskim deležem na jugoslovanskem (pa tudi tujih tržiščih), predstavljalo nekakšno okence v svet za vse izdelke, ki nosijo obeležje »tipično slovenski« ali »tipično jugoslovanski«, povedal tudi stvari, ki jih doslej nismo vedeli.

Včasih nas prime sveta jeza, ko nimamo skoraj nikakršne izbire, če bi radi prijateljem v tujini, tujim gostom ali morda našim izseljencem v daljnih deželah, podarili kaj domačega, kaj pravega, takšnega, da se jim bo toplo naredilo pri srcu, ko bodo prijeli v roke slovenski, jugoslovanski spominek. To je bila naša prva in vodilna misel za iztočnico pogovoru z Dragom Železnikom.

Kasneje se je izkazalo, da vse, kar nam Dom nudi, ne nastaja kar preprosto in brez truda, ampak z izjemno mrežo organiziranih proizvodnih, polproizvodnih, obrtnih

in tržnih postopkov, ki terjajo nenehno uravnoteževanje med ponudbo in povpraševanjem ter med možnostmi proizvodnje in prodaje. Vmes, nekje med kupcem, proizvajalcem in prodajalcem, se znajdejo strokovnjaki: etnologi, zgodovinarji, kulturologi in še nekateri, ki imajo do proizvodnje izdelkov domače in umetne obrti posebne zahteve in merila. Kje se neha industrijska in obrtna proizvodnja in kaj še šteje za izdelek domače (klastične) obrti, je mamreč vprašanje, na katerega ne odgovarjajo vsi enako.

V priložnostni publikaciji, ki je nastala ob štiridesetletnici Doma, smo si sposodili razlago dr. Janeza Bogataja, ki je zapisal o razvoju slovenske umetne obrti takole: »Pomemben mejnik v razvoju domače in umetne obrti na Slovenskem je leto 1880, ko si je tudi ta dejavnost začela iskati svoje mesto in rešitev v združništvu, podobno, kakor sta se v tistem času uveljavljala tudi kreditno združništvo in splošni prodor industrializacije na podeželje...«

»...Naloga zadrug za domačo in umetno obrt je bila v skupnem nabavljanju surovin, polizdelkov in obratovnih pripomočkov za svoje člane, izdelovalce domače obrti...«

Danes seže Domovo sodelovanje celo do osnovnih šol. Tako imajo na primer na osnovnih šolah v Žireh in Poljanah v Poljanski dolini red-

no nastavljeni učiteljici čipkarstva, ki prenašata to starodavno spretnost izdelave čipk na otroke. V Idriji pa obstaja edina poklicna čipkarska šola, ki sodeluje z Domom na več načinov.

»Jasno je«, pravi Drago Železnik, »da moramo sodelovati z vsemi sorodnimi organizacijami po Jugoslaviji,

nji in nihanju povpraševanja. Nenazadnje tudi turistična sezona vpliva na vsa ta gibanja.

Z leti in izkušnjami so se nekatere naše prodajalne tudi specializirale za prodajo določenih vej proizvodnje. Tako nekatere poslovalnice v prvi vrsti nudijo suho robo, druge lončevino, keramiko in podobno, tretje pa pletenine, preproge in usnjene izdelke...«

Ker gre še vedno za dejavnost, ki slovi (in sloni) na ročnem izdelovanju izdelkov (košar, suhe robe...), so dobavni roki večer problem in se naročila izpolnjujejo le 60 do 70 odstotno. Zato tudi ni pričakovati večjega buma na tuja tržišča, kjer so kupci navajeni večjih količin in točnih dobav. Tisti, ki ostajajo zvesti Domovi ponudbi v tujini, so predvsem zadovoljni s tradicionalno kakovostjo izdelkov (pa najbrž tudi, za razliko od množice cenenege

V podjetju Dom je 265 zaposlenih, delovna organizacija je enovita, s štirimi delovnimi sektorji in »poslovniciami«: domačo in umetno obrtjo, pletarstvom, lesno skupino ter kovinsko skupino z igračami. V Jugoslaviji imajo trinajst predstavništev, po vsej Sloveniji pa še 21 trgovin na drobno. Imajo več odkupnih postaj za izdelke domače obrti, od Suhorja pa do Kruševca in Slavonije, uvedene pa imajo številne oblike sodelovanja. Tako so med zunanjimi sodelavci številni kmetje-kooperanti, delavci-kooperanti, obrtniki, delno je uvedeno popoldansko delo na domu, v povojih in z veliko razumevanja pa načrtujejo tudi sodelovanje s šolsko, študentsko mladino. Poleg naštetega sodelujejo še s kmetijskimi in obrtnimi zadrugami ter nenazadnje z industrijo.

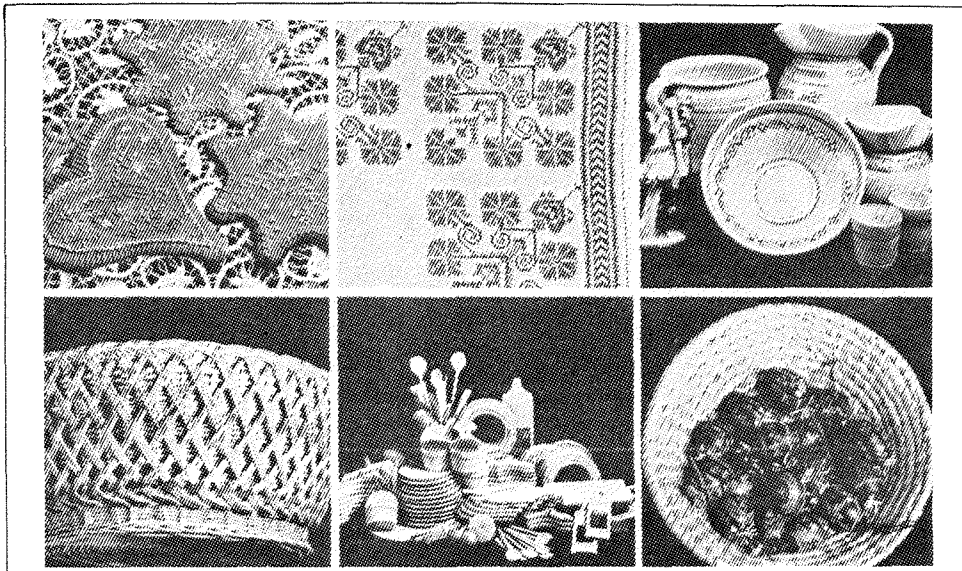
njalo avtentiko in kaj, da bi bili izdelki umetne obrti na kar najbolj visoki oblikovalski ravni, je direktor Železnik poudaril, da skrbijo za kakovost na več načinov. Eden teh je gotovo že vzdrževanje določenih standardov prek odkupnih postaj. Ni pa mogoče prav vedno ustreči tisti prvobitni avtentiki – že zato, ker so nekateri postopki proizvodnje (spričo količin in drugih zahtev) nujno

prenos dejavnosti domače obrti na slabše razvito področje Žužemberka z okolico, kar bi pomenilo za prebivalstvo teh krajev del dodatnega zaslužka...

Cisto drugo področje dela je tako imenovana umetna obrt, ki sloni na dobrem oblikovanju, specializacijah, včasih tudi na samoniklosti in samosvojesti posameznih oblikovalcev, ki pa morajo imeti vedno pred očmi tudi elemente tržnosti: povpraševanja, mode... Treba je poskrbeti, da se ideje preprosto ne ponavljajo (da se jih kupci ne naveličajo), da si lahko kupijo posamezne izdelke ali pa cele komplekte, ki tvorijo zaključene celote... »Tukaj smo,« je poudaril direktor, »pri Domu že precej napredovali, res pa je tudi, da ostaja še vedno, po tolikih letih, prazen prostor za tipični slovenski spominek ali za kakovosten jugoslovanski spominek nasploh. Razpisanih je bila že cela vrsta nagradnih natečajev, (tudi Dom je razpisal dva), vendar pa dober, kakovosten in estetski spominek še vedno iščemo...«

Do tod sva prišla v tem pogovoru s tokratnim sogovornikom Dragom Železnikom in skupaj sva na koncu ugotavljala tudi, da prenekaterih dragocenih izdelkov naše dobre in cenjene domače in umetne obrti še vedno ne znamo ponujati kupcu na malo višji ravni, v dobri trgovini, izbrano ponudbo, ampak na kupih, med številno šaro in kičem, kjer se njihova vrednost razvoden in razvrednoti.

B. Ž. J.

pa tudi z nekaterimi specializiranimi industrijami (kot so na primer izdelovalci preprog, tekstila, keramike, stekla in lesa). Z leti smo razvijali tudi pravila medsebojne povezanosti. Zaradi specifične proizvodnje je določen del naših izdelkov nenehno prisoten na tržišču, medtem ko prihajajo posamezni proizvodi na police trgovin občasno, prilagojeno proizvod-

podobnega blaga z Daljnega vzhoda, z njihovo »evropsko noto« ter praktično uporabnostjo. Direktor pravi, da bi (trenutno je še vedno tako), lahko izvažali več izdelkov domače obrti kot lahko sproti proizvedejo, pri čemer pa zanimanje za izdelke umetne obrti ni prav veliko.

Ko smo vprašali, kaj stori podjetje Dom za to, da bi pri izdelkih domače obrti ohra-

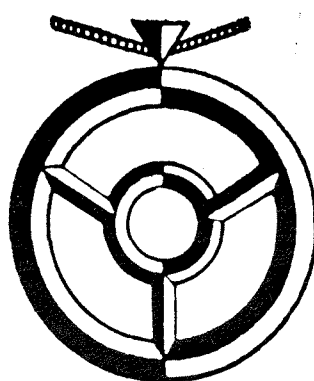
morali z leti preiti vsaj deloma na industrijske faze. Obe-tavno je, da imajo že pri dveh kmetijskih zadrugah, s katerima sodelujejo, skupne pospeševalce, torej ljudi, ki poleg agrarnega in živinorejskega pospeševanja veliko pripomorejo tudi k širjenju domače obrti na kmečkih območjih. Morda bi kazalo v ta okvir postaviti tudi program FAO, ki predvideva

Doživetja ob Sinjski alki

Vojna je minila. Počasi so se celile težke rane iz štiriletne vojne. Pred nami se je zrcalila prihodnost kot morska gladina v sončnem poletnem jutru, neskončno mirna in lepa. Bil je najlepši pomladni mesec, maj leta 1946. Slavili smo prvo obletnico zmage nad fašizmom. V ta namen je bila v Zagrebu velika vojna parada in popoldne v Maksimiru telovadni zlet, ki mi je ostal v spominu predvsem zaradi Sinjske alke. Tisto popoldne sem jo videl in doživel prvič. Imel sem srečo, da sem sedel čisto blizu glavne tribune, na kateri so bili visoki gostje, med njimi tudi maršal Tito, poleg mene pa mladinski delegat iz Sinjske krajine, dober poznavalec zgodovine tega enkratnega viteškega tekmovanja. Navdušen mi je pojasnjeval običaje, povezane z Alko, ki je imela takrat za seboj 231-letno tradicijo. Vpijal sem vse, kar sem videl.

Na čelu povorke je stopal harambaša, poveljnik alkar-skih fantov, ki so korakali za njim v kolonah, vsi po vrsti plečati, kakor »od gore odvaljeni«. Oblečeni so bili v starinske noše iz rjavega debelega sukna in v snežno bele srajce, okrašene z domačo čipko. Na glavi so nosili pokrivala, zvita iz svilenih brisač, na nogah pa domače opanke. Za okovanimi pasovi so imeli zataknjene »kubure«, in »handžarje«, na ramenih pa starinske puške »kremenjače«. Vso bojno opremo so pogumni Sinjani zaplenili Turkom med bitko pred Sinjem v avgustu leta 1715. Sledil je mimohod Edoka (tako je bilo ime tudi konju v bitki), ki je nosil vso

opremo turškega poveljnika Mustafa paše – Mehmeda Čirića, ki je poveljeval Turkom in padel v boju s Sinjani. Za konjem so v povorki stopali ščitonosci. Takt je daljal orkester. Vsi glasbeniki so bili v narodnih nošah. Za glasbeniki je postaven jezdec nosil alkarški prapor, spremljala pa sta ga jezdec s sabljami. Spomnim se, da je bil praporščak starejši alkar z lepo belo brado. Za praporom je skupaj z dvema adjutantoma jezdil alkarški vojvoda Petar Peko, polkovnik JLA (danes generalmajor v pokoju), narodni heroj. Za njim so v dveh kolonah jezdili alkarji, oboroženi s sabljami-damaščankami, skovanimi v Damasku in za-

plenjenimi Turkom. Nosili so dolga ostra kopja, s katerimi poskušajo med tekmo zadeti alko. Za njimi je jezdil njihov poveljnik »alaj-čauš«. Sledilo je tekmovanje, ki mu v Sinju rečejo »alkarski tek«. Alkar mora v galopu zadeti kovinsko alko, ki ima dva kroga, večjega in manjšega. Zunanji krog je razdeljen na tri dele. Zadetek v vsakega izmed njih prinese tekmovalcu določeno število točk.

Alka se »teče« trikrat. Alkarja, ki osvoji največ točk, proglasio za zmagovalca – »slavodobitnika«. Če ima več alkarjev enako število točk, tek ponavljajo toliko časa, da je eden izmed njih najboljši. Kadar zadene alkar v srednji krog alke (v Si-

nju rečejo »u sridu«), zavlada veliko veselje. Gledalci navdušeno ploskajo, godba zai-gra alkarški marš in s hriba nad Sinjem začne celo streljati z možnarji.

Alka se »teče« samo enkrat na leto, in sicer prvo nedeljo v avgustu. V petek pred tem tečejo »baro« in v soboto »čajo«. To sta generalni. Statut Viteškega alkar-skega društva strogo določa da se alka odvija samo v Sinju. Doslej so ta odlok prekršili samo dvakrat: prvič pred prvo svetovno vojno, ko so šli alkarji na Dunaj, ter leta 1946., ko so nastopili pred maršalom Titom v Zagrebu. Alkarji so lahko samo sinovi Sinjske krajine, rojeni prav v Sinju. Slavodobitnik alke leta 1946. v Zagrebu je bil prvoborec in takrat najmlajši major JLA Bruno Vuletić (danes general-major v pokoju), proslavljeni junak z Neretve; njegovi partizani so se prvi prebili čez porušeni most na drugo stran reke; on je bil tisti, ki je poslal sporočilo vrhovnemu komandan-tu v Bar: »Čprav je padla več kot polovica borcev, računajte na nas, kakor da smo v polnem številu!«

Po osvoboditvi je Alka še

Alkarji nadaljujejo stoletno tradicijo

bolj zablestela, saj se je starodavni tradiciji pridružil še ponos nad velikim prispevkom, ki so ga dali prebivalci Sinjske krajine v herojskem osvobodilnem boju proti okupatorjem.

Maršal Tito je postal dom-smrtni pokrovitelj Alke in bil imenovan za častnega vojvodo.

Alka je spet pred durmi: letos že 271-č po vrsti. Nanjo se alkarji pripravljajo že poldrugi mesec. Vsako popoldne, ko se sonce spušča proti obzorju, urijo na alkar-

ski stezi svoje vrance, kajti častno alkarško sodišče bo na dan tekmovanja strogo ocenjevalo alkarjevo jahanje, njegovo držo in obvladovanje konja. V teh zgodnje-avgustovskih dneh se bodo v rodni kraj vračali Sinjani z vseh strani domovine, mnogi tudi iz daljnega sveta. Če le kdaj, potem je treba biti doma, ko je Alka. Kajti Sinjsko alko je veliko več kot samo prireditve. Je simbol. Je nevidni most, ki trdno povezuje ljudi in preteklost s sedanjostjo. Bojan Tolazzi

Predsednik ZIS v Indiji

Predsednik Zveznega izvršnega sveta Branko Mikulič se mudi na petdnevem obisku v New Delhiju. V pogovorih s tamkajšnjim vodstvom pa največ pozornosti namenjajo dvostranskemu gospodarskemu sodelovanju in bližajočemu se vrhu neuvrščenih v Harareju.

Nepredvidljivost zgodovinskih tokov pogosto zbližuje oddaljeno in različno, ločuje pa tudi podobno. Jugoslavija in Indija sta zgovorna ilustracija takšnih in podobnih primerov. Iz konteksta zgodovinskih dogodkov je že v poznih štiridesetih letih kazalo, da bosta obe državi krenili po poteh bolj ali manj komplementarnega razvoja, seveda prilagojenega značilnostim posameznih okolij. Dogajalo pa se je tudi, da obe državi, obremenjeni z lastno geopolitiko, interesi in dogodki v neposredni bližini, vseskozi le nista našli časa ali moči, da bi obdržali intenzivnost plodnih stikov, katere temelje sta postavila Tito in Nehru. Takšna upa-

danja so se zlasti kazala v nezadostno izkoriščenih gospodarskih stikih in sodelovanju, relativni zastoji pa so se kazali tudi na političnem prizorišču. Kljub temu drži, da so jugoslovansko-indijski odnosi, zlasti politični, tradicionalno dobri, obe državi pa sta v gibanju neuvrščenih praviloma s pomembnejšimi vlogami. Indijsko-jugoslovansko sodelovanje namreč prav skozi optiko neuvrščene gibanja kaže širše dimenzije, sedanjí obisk predsednika Zveznega izvršnega sveta pa se zdi toliko pomembnejši, saj potekajo sklepne priprave na 8. vrh neuvrščenih v Harareju.

Obisk v New Delhiju in mnogoplastni pogovori s tamkajšnjimi gostitelji premijerjem Radživom Gandhijem in drugimi sodijo v sklop tradicionalne izmenjave mnenj, za jugoslovansko stran pa je obisk pomemben zlasti zato, ker je Indija tudi za velesile vse bolj nezamenljiv partner v svetovni diplomaciji. Med državami sve-

tovnega Juga je prav Indija najbolj na Severu, saj je ta azijska velikanka po bruto narodnem dohodku deveta na svetu. Jugoslavija bi po tem takem v Indiji, dolgoročno gledano, morala videti trdnega partnerja, spodbudno pa je nenazadnje tudi dejstvo, da se je, glede na možnosti pičila blagovna menjava podvojila. Siroke možnosti sodelovanja še zdaleč niso izkoriščene, največkrat prav zaradi nas samih, obstajajo pa možnosti za razširitev višjih oblik kooperacije v dolgoročnem poslovno-proizvodnem sodelovanju na področju strojegradnje, petrokemije, kmetijstva, elektronike, znanstveno-raziskovalnega dela in investicijskega sodelovanja na tretjih trgih.

Iskren prijateljski dialog, zlasti pa novi izzivi sodobnih gospodarskih tokov obvezujejo tako Delhi kot Beograd za poglobljeno dvostransko sodelovanje.

M. Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Moskva:

Sovjetski partijski voditelj Mihail Gorbačov je v svojem govoru v Vladivostoku napovedal, da bodo do konca letošnjega leta iz Afganistana umaknili 6 polkov sovjetskega vojaštva. Gre za eno oklepno, dve motorizirani in tri protiletalske topniške enote. Po besedah Gorbačova želi Moskva s tem pokazati željo po čimhitrejši ureditvi političnega položaja v Afganistanu.

Zeneva:

Nadaljuje se zasedanje naftnih ministrov trinajstih držav članic OPEC, na katerem naj bi na podlagi dogovora iz Brionov sprejeli sklep o posameznih proizvodnih kvotah držav članic glede najvišje dnevne proizvodnje nafte. Države članice načrpajo 20 milijonov sodov nafte na dan, kar je krepko več od dogovora z Brionov, po katerem naj bi načrpali 17 milijonov sodov dnevno.

Adis Abeba:

Voditelji afriških držav so se zbrali, da bi se na vrhu vseafriške organizacije dogovorili o akcijah posameznih držav za izkoreninjenje apartheida kot tudi za uvedbo gospodarskih in drugih sankcij proti režimu v Pretoriji. Na dnevnem redu so tudi skupni ukrepi, s katerimi naj bi oživili gospodarstva posameznih držav.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Pomoč Zimbabveju

Te dni je bila na majhni in skromni slovesnosti v glavnem mestu Zimbabveja, Harareju, uradno izročena pomoč, ki so jo borčevski organizaciji te države namenili borci ZZB NOVJ. Vrednost pošiljke je 153 starih milijonov dinarjev in je bila izročena v obliki invalidskih vozičkov, opornic ter opreme za rehabilitacijski center, skupaj s 73 kilogrami raznega sanitetnega materiala in oblačil.

Kairo:

Egiptovski predsednik Hosni Mubarak je od izraelskega premijerja Šimona Peresa prejel poslanico o nedavnem Peresovem sestanku z maroškim kraljem Hasanom II.

Voditelj PLO Jaser Arafat pa v najnovejši izjavi pravi, da nasprotovanje zaradi sestanka Peres-Hasan II. še ne pomeni, da Palestinci ne želijo pravičnega in trajnega miru na Bližnjem vzhodu. Takšno rešitev pa bi po njegovem mnenju morali doseči na mednarodni konferenci s palestinskim sodelovanjem.

Bangkok:

Po neuradnih podatkih po najnovejših volitvah niti ena stranka ni dobila večine v tajskem parlamentu. Zdi se, da bo nova vlada sestavljena iz koalicije predstavnikov treh vodilnih strank, mesto premijerja pa naj bi ponovno zasedel Prem Tinsulanonda, ki ne pripada nobeni teh strank.

Ankara:

Nekdanji turški premier Bulent Edževit je ostro kritiziral sedanjega predsednika vlade, češ da je avtokrat in da je kriv za osiromašenje širših delavskih množic v državi. Proti Edževitu že teče sodni postopek zaradi podobnih obtožb, izrečenih pred dvema mesecema v Ankari, nadaljeval pa se bo septembra.

Prav tako pred dnevi, je krenila na pot pošiljka pomoči ZZB NOVJ proti Gvineji. Tudi ta je namenjena gvinejski borčevski organizaciji in je na njihovo željo poslana v obliki dveh moto-kultivatorjev z vsemi potrebnimi priključki in rezervnimi deli. Predvidoma bo pomoč jugoslovanskih borcev borčevski organizaciji Gvineje izročil v imenu ZZB NOVJ naš veleposlanik v Konakriju prihodnji mesec.

Slovinci v Italiji Krepitev narodne istovetnosti ob odpiranju v današnjo stvarnost

Vladna kriza je pomenila novo oviro v naporih za sprejem zakona o globalni zaščiti Slovencev v Italiji. Če se je v zadnjem času kaj premaknilo, se je ob izbruhu krize vse skupaj vnovič ustavilo. Nekateri poslanci in senatorji, naklonjeni sprejemu zakona, celo domnevajo, da je zastoj vsilil nekaj tih dogovorov v vladi in okrog nje, da problema vsaj določen čas ne bodo reševali.

Prizadevanja za sprejem zakona so potemtakem obtičala z ene strani zavoljo vladne krize, za druge pa zastran očitnega pomanjkanja politične volje, čemur je kriza kajpak pripomogla. Zdajšnje razmere seveda zaostrejo položaj Slovencev v Italiji in posredno spravljajo v vse resnejše tudi materialne težave nekaterih slovenskih pomembnih institucij, kot je na primer Stalno slovensko gledališče v Trstu.

To je brez dvoma najeminentnejša kulturno-umetniška institucija Slovencev v Italiji, ki bo prihodnje leto slavila že 80 let obstoja. Njene finančne težave so zavoljo nerednih subvencij že naravnost kronične, zadnje čase pa se zdijo, vzlic temu, da je gledališče redno sprejelo in izvajalo svoj program, dobesedno nepremostljive.

To je seveda le en primer. Dejstvo sicer je, da niso redke v Italiji institucije, tudi visoko kvalificirane, ki se občasno odločno izrekajo za sprejem globalnega zakona Slovencev, toda večinoma odpove povezovalni dejavnik, ki naj bi napore poenotil in pognal naprej. Prav te dni je bil v Rimu sestanek posebne komisije italijanskega senata in parlamenta, ki se ukvarja s problemom krajevnih uprav. Tokrat so vzeli v pretres tudi stanje etničnih in jezikovnih skupnosti v Italiji ter imeli nemalo pripomb na račun njihovega pravnega stanja. Glavni poročevalec je na seji komisije o položaju slovenske skupnosti med drugim poudaril: »V Italiji manjšine obstajajo, kot je na primer slovenska, pri kateri je družbenopolitični položaj pomanjkljiv, prav tako tudi jezikovni. Samo čimprejšnja odobritev zaščitnega zakona bi lahko rešila to občutljivo problematiko«.

Še vedno pa je v zvezi z globalnim zakonom položaj zamočan v zamejstvu, poseb-

no pa v Trstu, kar je že v navadi. Pred dnevi so imeli deželni kongres krščansko-demokratske stranke, o kateri je znano, da že ves čas zastopa v zvezi s slovensko skupnostjo najbolj restriktivna stališča. Na kongresu je svoje poglede ponovila, češ, »v zvezi z globalnim zakonom se pojavljajo tako rekoč ekstremne rešitve« in naj se pobudniki zakona pač zavedo, da je treba »probleme reševati tam, kjer so«. Z drugimi besedami, so brž ugotovili Slovenci v zamejstvu, o Slovincih v Videmski pokrajini bržčas ne kaže razpravljati, ker jih po sodbi krščanske demokracije tam očitno ni!

Toda ne glede na težave pri globalnem zakonu Slovinci v Italiji vztrajno krepijo svojo dejavnost, sproti razširjajo svoje ravnanje in dopolnjujejo svoje programe. Na zadnji seji izvršnega odbora Slovenske kulturno-gospodarske zveze, ki, kot vemo, združuje vse Slovence v Italiji, so vnovič opredelili vlogo Slovencev za prihodnje. Njihovo udejstvovanje naj bi se namreč razvijalo dvosmerno, bolje rečeno, enotno, vendar skozi hkratno uveljavljanje dveh potreb: krepitve lastne narodnostne istovetnosti in odločnejšega odpiranja v stvarnost, v kateri živijo.

O lastni istovetnosti in o potrebi po pogumnejšem odpiranju so nedavno spregovorili tudi na okrogli mizi, ki so jo v počastitev praznika italijanskih komunističnih glasil »Unita« in »Delta« priredili v Dolini pri Trstu. Tema je bila »Skupni kulturni prostor«, zadevala pa je tako Slovence v Italiji, kot kajpak Italijane v Jugoslaviji. Za obe skupnosti so navzoči menili, da mora lastna istovetnost biti takorekoč vzgon za povezovanje in sodelovanje v vsem obmejnem prostoru, ne pa za zapiranje.

Temo o globalni zaščiti so obdelovali tudi na »Srečanju za mir« v Bazovici nad Trstom, na katerem se je zbralo lepo število nekdanjih borcev z ene in druge strani meje. Senator Agnoletti, ki je bil podpredsednik že v prvem italijanskem povojnem senatu – tedaj je bil predsednik vlade Parri, je med drugim poudaril junaštvo boja jugoslovanskih narodov in narodnosti med drugo svetovno vojno, ki da je omogočilo izvojevanje svobode tu-

di drugim narodom širom po Evropi. O Slovincih v Italiji pa je rekel, da so prav tako že med NOB pokazali, da so steber novih odnosov med Jugoslavijo in Italijo ter se zavzel za njihovo zakonsko globalno zaščito v duhu italijanske ustave.

Med dogodke, ki nekako spadajo v priznanje in potrjevanje slovenske biti v zamejstvu, sodi tudi izdaja posebne številke revije »Il territorio« (Ozemlje), ki je tokrat namenjena Slovincem v Italiji. Izšla je v Ronkah pri Trziču (Monfalconu), kjer obstaja živahno Središče za zgodovinske in kulturne raziskave. Gre za redek dogodek te vrste, ki ga je poudarila tudi navzočnost pomembnih osebnosti goriške pokrajine. O njem so poročali tudi v italijanski TV mreži. Na promociji so pojasnili, da jim gre »za resnično in dosledno« uresničitev »kulture sožitja« na tem obmejnem področju.

Slovenska narodnost v zamejstvu je skozi zgodovino in kajpak danes prišla do izraza tudi na predstavitvi knjige Marmor tržaškega Krasa, ki jo je natisnila Tržaška gospodarska zbornica ob 2000. obletnici obdelave kraškega kamna. Žal pa knjiga ni doživela natisa tudi v slovenščini in so brž nastale pobude, da se to stori.

Nekakšna tema dneva pa je te dni (pravzaprav sega že v mesece nazaj) problem postavitve takimenovanega Sinhrotrona (svetlobnega generatorja) blizu Bazovice. Gre za pomembno in zanesljivo dragoceno znanstveno napravo, ki jo na mednarodno pobudo nameravajo zgraditi v tem slovenskem okolju. Slovenci kajpak ne nasprotujejo napravi, katere znanstvena razsežnost bo daleč presežala državne meje, nasprotujejo pa mikrolokaciji, ki da bo spet živo zadela njihove tako rekoč življenjske narodnostne interese.

Zato so te dni s pomočjo številnih slovenskih in italijanskih organizacij in institucij sprejeli enotno izjavo proti tej lokaciji, predlagali pa so nov prostor od predvidenega, oddaljen le nekaj kilometrov in na katerem že obstaja Tržaški center za znanstveni in tehnološki razvoj. Stališče prebivalcev je podprla tudi WWF, Mednarodna organizacija za zaščito narave.

Miro Kocjan

Tudi majhni koraki so potrebni za mir

Mir na svetu ne pomeni samo čes brez vojne, temveč tudi zagotavljanje pogojev za razvoj vseh narodov, za predek celotnega sveta. To je eden izmed davnih programskih sklepov neuvrščenih držav, vendar pa tudi sklep, ki se pogosto potrjuje med sedanjimi pripravami na konferenco v Harareju. O tem je govoril tudi zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarević, ko je obrazložil naša stališča pred osmo konferenco neuvrščenih. Mir je ogrožen zaradi vedno novih napadov na enakopravne mednarodne odnose in na pravico vseh držav, da enakopravno sodelujejo pri reševanju vseh vprašanj, ki so povezana z usodo vseh na svetu.

Nihče nima pravice onemogočiti prizadevanj za utrjevanje miru. Vsak pogovor državljanov za oživitve blokiranih mednarodnih problemov, za njihovo reševanje, je načelno opravičen in dobro-

došel, četudi gre za pogovore predsednika izraelske vlade Šimona Peresa s maroškim kraljem Hasanom, ali pa za srečanje britanskega zunanjega ministra s predstavnikom rasističnega režima v Južni Afriki.

Da v politiki ni naivnosti, da v njej prevladujejo neki drugi interesi, zgovorno pričča izraelski obisk v Maroku. Na zunaj je bil videti spektakularen, saj je po daljšem obdobju in po nesrečni Sadatovi misiji miru neki predsednik izraelske vlade uradno obiskal neko arabsko državo. Takoj zatem, ko je bilo prvega navdušenja konec, pa se je izkazalo, da ni bilo rezultatov, da celo kot znano zmerni maroški kralj ni mogel sprejeti neke nepravilne in nezakonite politične spletke.

Razplet je pokazal, da je imel vse niti tega srečanja v rokah Washington. Potrebna mu je bila močna dodatna injekcija za oživitve ameri-

ške pobude in ameriškega programa ohranjanja prevladujočih pozicij na Bližnjem vzhodu ob nepretrganem opiranju na Izrael in še iskanju arabske podpore.

Obisk v Maroku je bil poskus prestopiti vpliv sovjetskega predloga za sklicanje mednarodne konference o Bližnjem vzhodu. Ta predlog je naletel na podporo in odobravanje. Poleg tega je bilo tudi treba, so poudarili opazovalci v arabskih prestolnicah, oživiti tako imenovano jordansko opcijo – vključitev Jordanije v sporazum iz Camp Davida oziroma v neposredno sporazumevanje arabskih držav z Izraelom. Domnevno naj bi bila ta vključitev v prid, v resnici pa na škodo Palestinecev, še posebno zdaj, ko je popustila dejavnost kralja Huseina, potem ko je enostransko prekinil sodelovanje s Palestinsko osvobodilno organizacijo.

Tokrat so se Američani pri

aktiviranju svoje vloge na Bližnjem vzhodu lahko oprli na dva slaba člena v svoji strategiji v tem delu sveta. Maroški kralj poskuša omehčati Washington. Kakor je znano, je ameriške vlada praktično prekinila stike z Rabatom, saj je že pred dvema letoma sklenil dogovor z Libijo. Poleg tega ima kralj Hasan težave tudi z Mednarodnim denarnim skladom, kar zanesljivo ni v prid že sicer majavemu maroškem gospodarstvu. Izraelski premier Simon Peres pa se pripravlja na predajo oblasti, zato poskuša z mednarodnimi srečanji povečati možnosti svoje stranke pred napovedanimi volitvami.

Sibka državnika nista mogla vzpostaviti močnega dialoga. Nista veliko storila za okrepitve miru. Niti domnevno elastični kralj Hasan ni mogel mimo sklepov in programa Arabske lige, sprejetih leta 1982 v Fesu. Ti dokumenti zahtevajo umik

Izraela z vseh arabskih ozemelj, okupiranih med vojno leta 1967 ter priznanje legitimnih pravic Palestinske osvobodilne organizacije in Palestinecev.

Na pot brez upanja se je podal tudi britanski zunanji minister Howe, pa čeprav nastopa v dvojni vlogi: kot britanski minister in kot predsedujoči v Evropski gospodarski skupnosti. Očitajo mu predvsem to, da je na pot v Pretorijo šel brez pravega političnega programa. Misijo mu je verjetno blokirala ameriški predsednik Ronald Reagan, ker je zavrnil sankcije, pa čeprav v dogovoru s predsednico londonske vlade Thatcherjevo.

V takšnih okoliščinah ni pričakovati, da bi južnoafriški rasisti prisluhnili ministru, ukiniteli sistem rasnega razlikovanja in odprli vrata jetnišnic, v katerih so zavrta delovanja političnih voditeljev afriškega večinskega naroda. Vse okoliščine so torej proti uspehu misije, s katero se ne strinjajo niti tisti, ki jim je predvsem namenjena:

črnsko prebivalstvo Južnoafriške republike in vse neodvisne afriške države.

Kaže, da ima v britansko-ameriški strategiji v Afriki ministrova misija en sam namen – skrhati ostrino afriškega protesta in odpora črnskega prebivalstva oziroma pomiriti sosednje afriške države. Te so več kot nezadovoljne z ravnodušnostjo zahodnih držav do zahtev večinskega prebivalstva v Južni Afriki. Ameriški predsednik Reagan je ostal dosleden samemu sebi in svojemu svetovnemu nazoru. Ni se strinjal niti s sankcijami proti Južnoafriški republiki, niti s politično rešitvijo spora po večinskem načelu. Vneto zagovarja ameriško formulo in jo priporoča vsem političnim silam v Južni Afriki.

Minister Geoffrey Howe je torej že odpotoval v Afriko zvezanih rok, kajti ameriški predsednik je govoril v ime nuna vsega zahoda in razočaral svobodoljubno Afriko, že ko je zavrnil sankcije.

fl-

Sposojeni stolpci

Predsedstvo Pokrajinskega odbora ZZB NOV Kosova o izseljevanju Srbov in Črnogorcev

Problemi se ne rešujejo v forumih

K raziskovanju vzrokov za izseljevanje Srbov in Črnogorcev s Kosova je treba pristopiti znanstveno. Rešitev problema je možna, če jo iščemo v narodu in z narodom, ne pa v forumih.

Borci Kosova lahko polno prispevajo k prenehanju izseljevanja Srbov in Črnogorcev ter vračanju že izseljenih, s svojim revolucionarnim in doslednim stališčem ter odločnostjo. To je tudi njihova revolucionarna dolžnost in pri tem morajo vztrajati. K temu jih poleg drugega obvezujejo tudi sklepi desetega kongresa ZZB NOVJ o temeljnih nalogah v prihodnjem obdobju. To so med drugim rekli na zadnji seji Predsedstva Pokrajinskega odbora ZZB NOV Kosova, ki je obravnavalo poročilo o uvajanju ukrepov in akcij za ustavljanje izseljevanja Srbov in Črnogorcev s Kosova od lanskega julija pa do konca leta 1985 ter predlog programa ukrepov in akcij za vrnitev izseljenih.

Izseljevanje – »hvaležna« tema

S pripombo, da obravnavajo poročilo z veliko zamudo so poudarili, da tudi doseženih rezultatov ne smemo zanemariti, pa tudi, da ni uresničeno vse, kar bi (realno ocenjeno) lahko bilo. Podatki kažejo, da je število iz-

seljenih v primerjavi z lanskim manjše, vendar pa, gledano v odstotkih, izseljevanje le neznatno poenjuje. To obvezuje vse organe uprave, družbenopolitičnih organizacij in subjektivne sile v pokrajini, da okrepijo aktivnosti in se še bolj prizadevajo za ustavitev tega procesa.

Omenjali so številne nepravilnosti, ki se zrcalijo predvsem v formalističnem pristopu k problemom izseljevanja, pa v oportunističnem odnosu in enostranskim pristopih, v nedisciplini in nespoštovanju zakonskih ter drugih predpisov, v nepravčasnem izvrševanju pravnomočnih odločitev ter v podobnih pojavih, ki nikakor ne krepijo politično-varnostni položaj v pokrajini in posredno pospešujejo izseljevanje Srbov in Črnogorcev.

Dragoljub Moračič, ki je sodeloval v razpravi, je opozoril, da v poročilu niso nikjer omenjeni (kot morebitni vzrok izseljevanja), odnosi v SR Srbiji; navzoče je spomnil, da so ti odnosi povzročali in povzročajo številne nejasnosti in negotovosti pri pripadnikih vseh narodov in narodnosti Kosova. Poudaril je, da je izseljevanje »hvaležna« tema za raziskovanje; zato se je tudi zavzemal za to, da bi k problemu, ki je znan že leta in leta, pristopili znanstveno, da ne bi ugibali

vzrokov, ampak bi jih znanstveno dokazali!

Fadilj Čuranoli je poudaril, da po najnovejših dogodkih na Kosovem in po sklepih predsedstva SFRJ ter Predsedstva CK ZKJ, s konkretnimi ukrepi in določeni roki, ni smiselno preučevati tega poročila in predlog programa ukrepov ter akcije za vrnitev že prej izseljenih; kajti, ti dokumenti so bili pripravljeni februarja letos, in, po njegovem mnenju, niso usklajeni z najnovejšimi sklepi obeh predsedstev. Zato bi bila razprava o tem svojevrsten spodrsrljaj.

Pogovor brez voznega reda

Izseljevanje je treba pregledati in preučiti resno in iz vseh vidikov. S programi in sklepi tega procesa ne moremo ustaviti, ampak ga ustvarimo le z akcijami, ki jih še vedno ni, je rekel Živa Ivić. Menduh Dedović in Rade Ristić sta se zavzela za odločnost pri uresničevanju njihovih sklepov obeh predsedstev, za reševanje problemov v narodu in z narodom in ne – v forumih.

Zahtevki za izselitev morajo skozi postopek v krajevnih skupnostih, medtem ko se je z ljudstvom treba pogovarjati in to »brez dnevnega reda«. Tafilj Hodža je usmeril svojo razpravo k pomenu

družbenih organizacij za ohranjanje bratstva in enotnosti. Zavzemal se je za organiziranje večjega števila skupnih akcij, ki prinašajo zблиžanje med ljudmi in krepijo medsebojno zaupanje. Kemal Deva je dodal, da se zavzema za spodbujanje pospešene akcije medsebojnega sodelovanja. V tem kontekstu je omenil prizadevanja mestnega komiteja ZK Beograda in nedavno razpravo o sodelovanju inn združenju dela ter sredstev delovnih kolektivov glavnega mesta z delovnimi organizacijami Kosova.

Ob koncu razprave je predsednica pokrajinskega predsedstva ZZB NOV Kosova Desanka Djordjević poudarila, da bodo predloženi ukrepi in akcije za ustavitev izseljevanja ter program za vrnitev že prej izseljenih Srbov in Črnogorcev, ne glede na zakasnitev, skupaj s sklepi Predsedstva SFRJ in Predsedstva CK ZKJ, močna spodbuda tega najtežjega in aktualnega problema jugoslovanske družbe. Zato morajo združenja borcev na Kosovem v tem smislu sodelovati pri uresničevanju te naloge, pa tudi pri utrjevanju stališč, ki morajo prispevati k ustvarjanju pogojev za varnejši in hitrejši razvoj Kosova.

V. Stojković
(4. jul)

Iz Zveznega komiteja za borce in vojaške invalide Zavrnjena pobuda

Že pred časom je poslal Republiški komite za borce in vojaške invalide SR Srbije Zveznemu komiteju za borce in vojaške invalide predlog, naj bi ta organ začel v okviru svojih pristojnosti pobudniško akcijo za oblikovanje družbenega dogovora med republikami in pokrajinama, s katerim bi bilo zagotovljeno, da bi imeli borci NOV in udeleženci španske revolucije povsod enake pravice po predpisih pokojninskega zavarovanja. Zvezni komite te pobude ni sprejel, so pa njegovi člani na seji sklenili, da bo treba o teh vprašanih temeljiteje spregovoriti ob obravnavanju zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Na isti seji so obravnavali tudi vprašanje izvajanja zdraviliško klimatskega zdravljenja vojaških invalidov v letu 1985, pri čemer so ugotavljali vrsto starih pomanjklivosti in starih problemov, ki kljub nenehnemu opozarjanju še vedno niso razrešeni.

Ponovno so opozorili, da morajo pristojni organi storiti več kot doslej, da se bodo predpisi o zdraviliško-klimatskem zdravljenju izvajali res dosledno. Da bi to dosegli čim hitreje, bodo organizirali tudi sestanke s predstavniki zdravilišč, s katerimi so sklenjeni sporazumi. Jasno je, da so finančna sredstva poglavitni razlog, zakaj pošiljajo vse manj vojaških invalidov v zdravilišča. Zato bo treba to vprašanje še posebno natančno in z vseh strani preučiti ter najti ustrezne rešitve.

Nazadnje so na omenjenem sestanku Zveznega komiteja za borce in vojaške invalide obravnavali tudi informacijo o pregledu porabe sredstev federacije v lanskem letu (za osnovno borčevsko-invalidsko varstvo), prav tako pa so spregovorili tudi o prihodnjem delu in nalogah Zveznega komiteja za borce in vojaške invalide.

B. J.

Pogovor na višini 2000 metrov

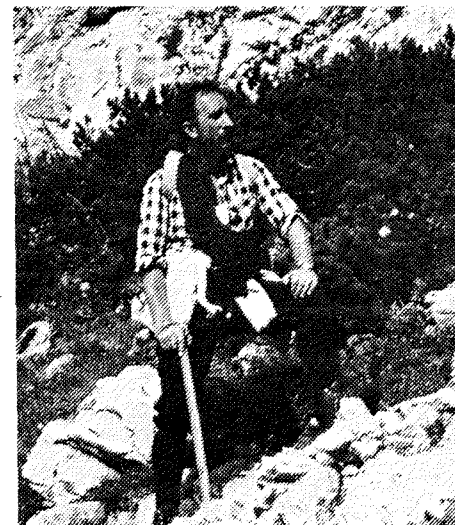
Gora že ni nora, pa tudi tisti, ki gre gor, ni nujno, da je nor

Pravzaprav že lep čas ugotavljamo, da postaja vse več partizanskih manifestacij športno naravnanih. Številni pohodi, srečanja in mitingi se odvijajo na planinah, v krajih ali blizu krajev, po katerih so v letih vojne hodili partizani. Množičnost, ki je za takšne prireditve značilna, pa ni izpolnjena le z dobro udeležbo mladih; številni partizani še vedno s klenim zdravjem stopajo z mladimi v korak.

Naš današnji sogovornik ni neznanec uredništva TV 15. Srečujemo se že leta na naših tradicionalnih smučarskih tekih v Občicah. Tokrat sva se

po znanih, označenih in utrjenih poteh, pri čemer tudi tega ne morejo početi kar po mili volji. Svoje znanje o gorništvu in planinah morajo redno preverjati in ga pri svojem društvu tudi s konkretnimi dokazi vsako leto obnavljati. Samostojno morajo voditi nekaj skupinskih izletov na leto in biti pri določenem številu takšnih izletov med organizatorji.

Dušan Feldin-Srečko pravi, da je posebej vesel, da se je planinstvo in gorništvu v Kranju (in tudi v Naklem, kjer je bil aktiven pred leti v sekciji planinskega društva), močno

Dušan Feldin-Srečko

srečala na triglavskem pohodu in tale zapis je nastal ob mizi, v koči na Kredarici.

Dušan Feldin-Srečko (rojen leta 1925), nekoč Nakeljčan, zdaj pa že vrsto let Kranjčan, hodi v hribe že od predvojnih dni. Prvič ga je na Triglav peljal oče. Kot vnetemu sokolašu, za različne športe navdušenemu mladeniču, sta mu zdravje in dobra kondicija prišla še kako prav v času vojne, ko je bilo treba premagovati premnoge fizične težave na obveščevalskih poteh.

Cisto mimogrede je omenil, da je tokrat osemindesetdesetletni na Triglavu, da je na vrhu te naše najvišje gore krstil že več kot dvesto pristopnikov, ki jih je za hribe tudi sam navdušil in da je oblezel že večino drugih jugoslovanskih gora ter dvakrat prehodil slovensko planinsko transverzalo.

Petdeset let že aktivno planinari, je planinski vodnik in navdušen razširjevalec planinskega izletništva.

Planinski vodniki, nam je razlagal, vodijo ljubitelje planin

človeško znesli nad preostanimi, še živimi, a ranjenimi borci. Domačijo so zažgali in v ognjene zublje zmela trupla, pa tudi že žive borce... Dogodek je pohodnikom opisal danes še živeči udeleženec tega boja Jurij Bojanovič iz Vojnika pri Celju.

Vsi govorniki na pohodu, med njimi tudi predsednik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem Feliks Wieser, so poudarjali boj za slovenske pravice, za enakopravnost manjšine na avstrijskem Koroškem, vse povedano pa je pospremila še prelepa zborovska pesem in nekaj recitacij.

Drago Miklavc

Revolucionarne tradicije živijo, tudi s pohodom Po poteh Domnove čete

Boj za enakopravnost še traja

Krajevni odbor Zveze koroških partizanov in krajevni odbor Zveze slovenskih organizacij iz Pliberka na avstrijskem Koroškem sta pripravila letošnji, že sedmi pohod Po poteh Domnove čete na Komelj. Manifestacija je že tradicionalno množična in je še en prispevek k obujanju revolucionarnih izročil na Koroškem. Tako so se letošnjega pohoda udeležili poleg drugih tudi borci iz Radelj ob Dravi, Dravogra-

da, z Raven na Koroškem in Slovenj Gradca ter iz nekaterih drugih krajev Slovenije.

Organizatorji skrbijo, da pohod poteka vsako leto drugje. Pohodniki tako obiščejo vedno nove kraje in domačije, ki so kljub nepopolnemu nemškemu nasilju sodelovale in in podpirale partizanske borce. Tudi ob vojni sem so se ti kraji in ljudje upirali številnim pritiskom in ohranjajo svoje slovenstvo. Tako kot nekoč te do-

mačije tudi danes sprejemajo pohodnike (med njimi je vsako leto več mladih) z odprtimi srci.

Nedaleč od Komelja, slovenske domačije, se je 11. oktobra 1944. leta odigrala drama Domnove čete. Izmučeni borci so se hoteli na kratkem postanku spočiti, vendar jih je (po izdaji) premočni sovražnik kaj hitro obkolil. Po prvih streljih jih je že veliko padlo, medtem ko so se nemški vojaki ne-

Koteljski borci v Koprivni

Vse po programu dela - tudi izlet

Krajevni odbor Združenja borcev NOV Kotlje ima v svojem letnem delovnem programu tudi enodnevni rekreacijski izlet.

Vsa leta doslej smo obiskovali razne kraje po Sloveniji in si ogledali njihove znamenitosti. Letos pa smo se odločili, da obiščemo našo partizansko Koprivno in partizansko domačije pod Olševo.

Za dan izleta smo izbrali 4. julij - dan borca. Dva polna avtobusa sta ob 7. uri krenila iz Kotelja, v pomoč pa nam je prišlo še Lesna iz Slovenj Gradca - TOK Gozdarstvo Ravne z dvema osebnima avtomobilima.

Pred spominskim obeležjem na Pristavi pri Črni na Koroškem nam je potek znamenite borbe koroških partizanskih edinic v avgustu 1944, orisal Ivan-Džok STEHARNIK, komandant II. bataljona VKO, nato pa nas je pozdravil še Ivan ROŽANČ, predsednik krajevnega združenja borcev NOV Črna na Koroškem.

Okrog 9. ure smo prišli pred podružnično šolo Koprivna, kjer smo najprej pri spominski plošči položili venec in se poklonili spomenu padlih in umr-

lih borcev na tem območju. Pozdravila sta nas prizadevna predsednica Krajevnega združenja borcev Koprivna, Marija Kogelnik in tajnik Filip Polanšek. Tu nas je že čakala požrtvovalna in delovna ekipa gostincev MERX - TOZD Gostinstvo Ravne na Koroškem, pod vodstvom Draga Delaluta. Postregli so nam s klobaso, žemljo in čajem.

Nato smo se vrnili do Šumela in se na križpotju podali po cesti, ki pelje proti Solčavi. (Ta cesta bo še letos poimenovana v »Često koroških partizanov«.) Cesta je lepa in dovolj široka, le ponekod jo je načelo neurje.

Pri kmetu Haderlapu smo se za trenutek ustavili in se ozrli na bližnje kmetije okrog Sv. Jakoba. Pogled nanje je bil ob tako lepem vremenu prečudovit.

Pot nas je vodila dalje do kmeta iz Zgornjega Ošovnika, kjer smo bili po stari kmečki navadi postreženi s kruhom in medom. Tu nas je pričakal tudi Anton Ikovic iz Solčave in nas fotografiral za spomin, za mnoge kot enkratno doživetje.

Ker je teren strm in cesta ozka, sta lahko avtobusa obrnila

le pri Sv. Duhu nad Solčavo. Tu smo imeli kratek postanek in se v koči pod Olševo okrepčali s pivom.

Kar naenkrat smo bili spet v dolini Koprivne. Zavili smo proti Lužam, h kmetu Jeklinu, katerega domačija je po višini druga največja slovenska kmetija. (Prva je Bukovnikova pod Raduho.)

Na pragu hiše Jeklovnik so nas pozdravila vsa tri gostoljubna dekleta: Ančka - gospodinja, Katrica in Greška. Z njihovih obrazov je bilo razbrati zadovoljstvo, da smo se jih spomnili in obiskali.

Popoldan je minil v izrednem razpoloženju vseh navzočih. Po izdatnem okrepčilu - partizanskem golažu, je nastopila moška ekipa v streljanju z zračno puško, ženska ekipa pa z metanjem mikada. Razglasili smo rezultate in podelili pokale. Prvo mesto pri moških je dosegel naš Volanov Poldaleopold Gorenšek, pri ženskah pa Kotnikova Ančka (Franciška Knez).

Naš iznajdljivi in prizadevni predsednik je že dosti prej razmišljal, kako bi svoje člane na tem izletu čim bolj zadovoljil in presenetil. Zato je pripravil seznam vseh rojenih v mesecu juliju. Največ je bilo Ančk - vseh skupaj kar enajst. Vsak je dobil skromno darilo - steklenico rebule, okrašeno s pravim

gorskim cvetjem.

Sledil je srečelov. Dobitke zanj so prispevali udeleženci izleta, nekaj pa so prispevala tudi podjetja. Vsaka srečka je bila polna, zato jih je tudi takoj zmanjkalo. Dobitki so bili tudi koristni.

Gospodinja Ančka je povedala, da je za Jeklinovo domačijo naš obisk še prav poseben dogodek, saj sta tokrat na nje- no dvorišče prvič pripeljala dva avtobusa. Zato jih je bilo treba po stari navadi »krstiti«. Krst sta opravila predsednik Karel Polanc in direktor TOK Gozdarstvo - Jože Logar v vlogi »botre« pa je nastopila Ančka, ki je avtobusa in šoferja izdatno poškopila z vinom. Vmes je igral priznani hotuljski trio, ki je tudi sicer ves popoldan skrbel za dobro razpoloženje izletnikov.

Popoldne je v veselem razpoloženju tako hitro minilo, da je bila ura kar naenkrat devet. S prijetnimi občutki smo se vračali proti domu. Vsak je imel kaj povedati. Prav posebno pa smo občudovali Ančinke rože, ki jih je Jeklinova hiša polna; pa delo na veliki kmetiji, kjer je včasih živelo veliko ljudi, danes pa je Ančka sama za vse. Ne moreš verjeti, da je usoda za nekatere tako kruta!

Ob koncu smo si dejali: takih izletov si še želimo!

Lojzka Pavlin-Cvetka

Obrambno prvenstvo izvenšolske mladine

»Vidonci 86«

Sekretariat za ljudsko obrambo pri skupščini občine Murska Sobota je v sodelovanju z OŠTO in Občinsko konferenco ZSMS Murska Sobota tudi letos pripravil 14-dnevno obrambno usposabljanje mladih, ki ne obiskujejo šol srednjega usmerjenega izobraževanja. Zaradi velikega števila teh mladih v murskosoboški občini sta bili v mesecu juniju letos organizirani dve izmeni, tabor pa je domoval v nekdanji osnovni šoli v Vidoncih na Goričkem. Tako je svoj drugi dom za 14 dni letos na Goričkem našlo 210 mladih, deklet in fantov iz občine Murska Sobota.

Dogodki prvega dne

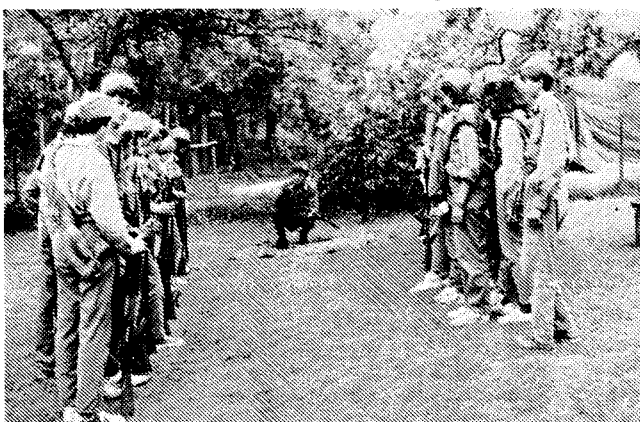
Prvi dan prihoda v tabor (za prvo izmeno je to bil torek, 3. junija, za drugo izmeno pa torek, 17. junija) so bili mladi razporejeni v pet učnih skupin. Takoj so se oblikovali v kolektiv. Ob pomoči svojega mentorja učne skupine so izvolili komandirja voda ter člane vodstva aktivnosti Zveze socialistične mladine. Dogovorili so se o svojih aktivnostih v času 14 dni ter predlagali svoje želje o interesnih dejavnostih v taboru.

Ob pomoči mentorja za interese dejavnosti se je že drugi dan zvečer sestalo vodstvo organizacije ZSMS iz vseh petih učnih skupin ter imenovalo komisije za informiranje, šport, kulturo ter SLO in DS. Že po dveh dneh so interesne dejavnosti bile v polnem teku. Vsak popoldan so bile na vrsti tekme v malem nogometu, kajti tako fantje, kot tudi dekleta, so imeli pet ekip, ki so organizirale turnir v taboru. Tako je nogomet zaživel na igrišču v taboru, čeprav je bilo zvečer mnogo zanimanja med mladimi za televizijske prenosne tekme s svetovnega prvenstva v Mehiki. K nogometnemu vzdušju so prispevali tudi mentorji s svojo ekipo. V drugi izmeni so najboljši nogometaši sodelovali na turnirju v vasi Otovci, mladi iz te vasi pa so prišli igrati s svojimi ekipami tudi v tabor »Vidonci 86«.

Odlični strelci

Da ne bi kdo pomislil, da so se mladi ukvarjali samo z nogometom, je potrebno zapisati, da so kaj hitro obvladali vojaške veščine ter rokovanje z osebno oborožitvijo. Na streljanje so se pripravljali vsak popoldan, ko je bilo v taboru urejeno strelišče za zračno puško. Med mladimi je bilo precej dobrih strelcev, kar je bilo potr-

jeno tudi na strelišču v Mačkovcih. Tam so dekleta in fantje prvič streljali s polavtomatsko puško. V prvi izmeni je bilo 17 odličnih strelcev, od tega sedem takšnih, ki so zadeli z vsemi 14-timi streli. Ocena za prvo izmeno je bila 3,61. V drugi izmeni pa je bilo še več odličnih strelcev in rezultat iz strelja-

nja so v oceni dvignili na 3,62. Knjižno nagrado za odlično streljanje je skupno prejelo 15 strelcev oziroma 3 dekleta in 12 fantov.

Tudi praktično vojaško-strokovno urjenje je bilo dobro ocenjeno, še zlasti vaje, ki so bile opravljene v nočnem času. Zlasti pa so bili zanimivi nočni dogodki stražarjev in požarnih.

Taborni ogenj, obiski, proslave

Komisija za informiranje je v taboru vsak dan razdelila dnevno časopisje (Delo, Večer, Vestnik, Sportske novice), mladi so pripravljali oddaje radia v taboru in izdelovali stenske časopise. Ob koncu taborjenja pa so zbrali likovne in literarne prispevke za glasilo, ki je izšlo v stotih izvodih pod naslovom »Obrambno prvenstvo izvenšolske mladine VIDONCI '86«.

Komisija za SLO in DS je skrbela za red in čistočo v taboru, za opravljanje stražarske in požarne službe ter za varnost posameznikov na vežbališčih ter v taboru. Mladim je bila v taboru na voljo tudi kantina z brezalkoholnimi pijačami.

Komisija za kulturo je poskrbela za dobro in prijetno vzdušje v taboru, kajti poskrbeti je bilo treba tudi za zabavo mladih. Tako je bila ob večerih učilnica v taboru spremenjena v disco, sobotni večeri pa so bili popestrejeni s tabornimi ognji in kulturnimi programi ob njih. Programe so pripravili mladi sami.

Ob nedeljah so bili organizirani obiski staršev in drugih sorodnikov, ki so ob tej priložnosti lahko obiskali celoten tabor ter videli, v kakšnem okolju žive mladi. Veči-

na staršev in sorodnikov je bila nad življenjem mladih v taboru »Vidonci '86« navdušena, kajti v glavnem je bilo za vse v redu poskrbljeno.

Za konec tabora, po 14 dnevih, so mladi pripravili proslavo, nanjo pa so povabili svoje starše ter predstavnike družbenopolitičnega življenja občine. Program so mladi pripravili sami, najboljšim posameznikom so ob tej priložnosti bile podeljene knjižne nagrade, osnovna organizacija ZSMS v taboru »Vidonci '86« pa je sprejela sklep, da se v ZSMS sprejme šest mladincev. In tem so bile podeljene izkaznice ZSMS.

Obiski družbenopolitičnih delavcev, borcev in drugih

V popoldanskih urah, ko so mentorji učnih enot po-

napornem dopoldanskem vojaško-strokovnem urjenju počivali, so mlade v taboru obiskali predstavniki družbenopolitičnega življenja občine (predsednik SO, predsednik oz. sekretar OK ZSMS, predstavniki SZDL, borcevske organizacije, pa tudi komandant OŠTO, predstavniki zavoda za zaposlovanje, s postaje milice in mnogi drugi). Vse to je sodilo v program aktivnosti, ki jih je imela na skrbi organizacija ZSMS v okviru interesnih dejavnosti. Na obisk v tabor pa so prišli tudi predstavniki sekretariata za LO iz občine Šmarje, ki bodo podobno izobraževanje mladih organizirali jeseni.

Solze ob slovesu

Mentorji učnih enot so že na začetku vsake izmene mlade spomnili na to, da bo slovo najtežje, čeprav mladi ob prihodu v tabor to nič kaj radi ne verjamejo. In tudi letos se je kot prejšnja leta (v taboru v Vidoncih poteka izobraževanje izvenšolske mladine že šest let) ob zaključku 14-dnevnega taborjenja dogajalo podobno: ko je pripeljal avtobus, da bi jih odpeljal v Mursko Soboto, večina ni hotela iz tabora. Pojavile so se solze v očeh in slovo je bilo težje. Vendar se je marsikoga dalo potolažiti, da velja dogovor o vpoklicu med mladince – prostovoljce TO ter o pozivanju v mladinsko delovno brigado. Prijavljencev za te oblike dela mladih je med izvenšolsko mladino precej.

»Nasvidenje, tabor Vidonci '86 do prihodnjega snidenja 1987!«

Besedilo in foto:
Filip Matko

Z mladimi je lepo delati

Ilirska Bistrica in njeni meščani so prvič gostitelji brigadirjev mladinske delovne akcije »Brkini«. Brigadirji iz občin Ljubljana Bežigrad, Novega mesta in Radelj ob Savi uspešno urejujejo akumulacijsko jezero Klivnik. To bo pomenilo prvo fazo sanacije reke Reke, ki je bila leta največji ekološki problem. Med brigadirji je tudi neutrudna Judita Zver, komandant brigade MDA »Brkini 86«, s katero smo se na delovišču tako-le pogovarjali:

S koliko leti ste postali komandant?

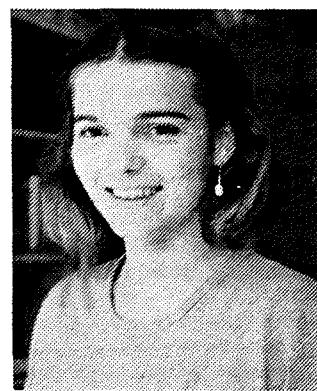
Kot prekaljena brigadirka na republiških in zveznih akcijah sem z 20-timi leti prvič sodelovala v vodstvu MDA, kot namestnik komandanta za interesne dejavnosti v III izmeni ZMDA Kozjansko 1983. Center za mladinsko prostovoljno delo pri RK ZSMS mi je zaradi dobro opravljene funkcije in svežih idej na področju mladinskega prostovoljnega dela zaupal nalogo komandanta RMDA Brkini 84 in od takrat z veseljem prihajam vsako leto na Brkine. Kaj me vleče vedno sem, ne vem. Mislim pa, da sta lepa pokrajina in dober odnos organizatorjev do brigadirjev.

Ste komandant brigade z veliko moškimi. Kako se počutite? Je v njihovih vrstah kakšen odpor proti vašemu vodenju?

Fantov je res vedno več kot deklet, vendar pri vodenju zaradi tega, ker sem ženska, nimam nobenih težav. Ženske znamo biti dosti bolj ostre in hude kot moški (vendar jaz nisem taka).

Kako si predstavljate MDA in kaj dajo le-te mladim?

MDA je šola življenja. Tu se naučiš živeti v novem okolju, naučiš se prilagajati različnim kulturam in socialnim okoljem, kot tudi izražati svoje mišljenje in preizkušati svojo samostojnost. MDA druži mlade različnih mišljenj in pogledov na svet, različnih narodov in kultur. Tu se učimo strpnosti, tu se poraja prijateljstvo in sodelovanje. Naša akcija mi je po organiziranosti všeč, ker na njej vlada demokracija, sproščenost, možnost kreiranja življenja... Zavzemam se za to, da se opusti star način

Judita Zver

organiziranja v tistih okoljih, kjer akcije nimajo odmeva in da se preide na tabore. Letošnji podatki s taborov so razveseljivi, saj so vsi prepolni.

Kako so vas sprejeli in kako sodelujete z meščani?

Dobro so nas sprejeli. Mladina in vojska prihajajo v naše naselje. Sodelujemo predvsem na športnem področju. Moti me le to, da se nam mladi iz Ilirske Bistrice kdaj pa kdaj ne pridružijo na delovišču. Urejali smo zeleenice v mestu, pobirali papirčke v popoldanskem času in tu jih, recimo, tudi ni bilo zraven.

Kaj mislite, zakaj je malo prijavljenih za akcijo »Brkini 86« in z MDA nasploh?

Na MDA Brkini 86 je prijavljenih dovolj, vseh nas je 90, kritično je na drugih republiških akcijah. Vzroki? Ekonomska kriza je prisilila marsikatero mladince, da si išče delo in zaslužek, druge pa odbija način organiziranosti akcij.

Kaj vas privlači, da greste vsako leto na MDA?

Najprej to, da se tu učim živeti, da se dograjujem in osebnostno rastem. Potem seveda življenje v veliki skupini ljudi, kjer je od naše organiziranosti in dejavnosti odvisen rezultat naših predavanj. Predvsem pa dejstvo, ki odtehta vse ostalo, da je z mladimi lepo delati.

Kaj bi naredili, da bi bilo drugo leto na akcijah več mladih?

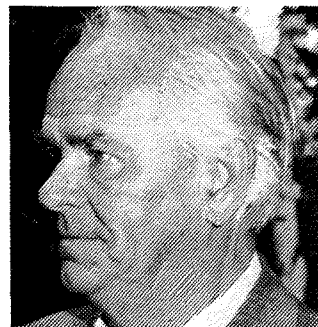
Ce ne gre s klasičnimi MDA je treba poizkusiti s tabori ali pa s sodelovanjem na mednarodnih taborih v tujini, saj če greš enkrat na akcijo, greš potem še večkrat.

Tekst in foto: P. Nikolčič

Domžalska »Pot spominov NOB«

Pot spominov je živ pomnik borbenega in revolucionarnega dogajanja v domžalski občini, vendar jo obišče še vse premalo mladih...

Ob letošnji sklepni prireditvi »Pot spominov NOB in revolucionarnega delavskega gibanja v domžalski občini« (bila je na Mengeški koči), so spet podelili značke, priznanja in nagrade dobri stotnji večinoma mladih pohodnikov. Od povsod so prišli, celo iz drugih republik, le iz domače – domžalske občine jih je bilo manj kot bi bilo pričakovati. Med skoraj 6000 šolajočimi se mladimi jih je le peščica, ki se je podala na pot, zato organizatorji pričakujejo, da se bodo domžalske osnovne šole, pa tudi srednje, vsaj v prihodnje množičneje vključevale v to

Janez Praprotnik

akcijo. »Pot spominov« obseže celotno področje domžalske občine, obišče domala vse najpomembnejše kraje iz NOB in časov revolucionarnega ter delavskega gibanja tako, da bi bila lahko idealno učilo v urah zgodovine. Tole so nam povedali organizatorji:

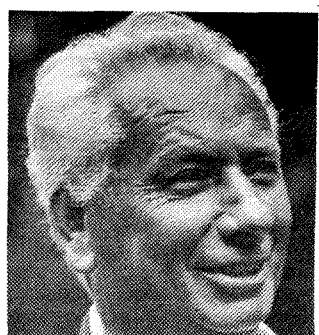
ALFONZ AVBELJ, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Domžale:

V svojem govoru na prireditvi sem pohvalil nekatere domžalske družine in kolektive, ki so skupinsko organizirali pohod po »Poti spominov«; nisem pa hotel pokritizirati prav tistih, ki bi morali

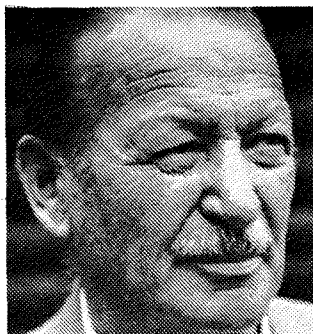
že po uradni dolžnosti bolje poznati svoj domači kraj in ljudi, ki živijo in delajo v teh hribih. Mnogi naši občinski uslužbenci in politiki ne poznajo vseh vasi, še manj pa ljudi, ki prihajajo v njihove urade. Ne vedo niti tega, koliko morajo ti občani prehoditi od doma do avtobusne postaje, čakati na avtobus in priti do referata, s katerim imajo opravke. Tak odnos do krajanov dostikrat ni povalen.

Drugo, kar ni pohvalno, so predvsem še osnovne šole v Domžalah, delavci in mladi na teh šolah, ki ne poznajo življenja otrok, svojih vrstnikov.

Jelica Starič

Alfonz Avbelj-Savo

Franc Podbevšek

kov iz hribovskih vasi. Ne vedo, kako prihajajo v podružnične šole v Moravče ali na Brdo pri Lukovici, kako dolga je taka pot še posebno pozimi. Že delavcem, ki iz teh krajev vsak dan odhajajo v »dolino« po zaslužek, je ta pot od doma do službe dolga. Pa vendar – vsi ti ljudje so prijazni, gostoljubni, želijo si stika z ljudmi, želijo si srečanj, pogovorov. Včasih slišimo iz njihovih ust tudi kritiko na naše delo in politične odločitve. Vsi ti prebivalci naše občine željno pričakujejo vse, ki hodijo po »Poti spominov«. Vedno nas pozdravijo s prijazno besedo in z odgovori na vprašaja, ki se nam na »Poti« kar sama od sebe postavljajo.

FRANCI PODBEVŠEK, predsednik komisije:

Uradno sem »Pot spominov« prehodil že 22-krat, ne-

V kulturnem sporedu so sodelovali učenci osnovne šole Matije Blejca-Matevža iz Mengša

uradno pa še večkrat. V času šestih let, kolikor časa je »Pot« pripravljena za pohodnike, je bilo na pohodih več kot tisoč pohodnikov. Celotno pot je doslej prehodilo 1154 pohodnikov, od tega 669 moških in 485 žensk; 24 odstotkov vseh pohodnikov pa je pionirjev do 14 let starosti.

Komisija deluje po potrebi, 11 članov si delo razdeli, vsak prevzame eno odgovornost, pa gre...

JELICA STARIČ, mentorica planinske sekcije na OŠ Nevlje:

Na naši šoli je v planinsko sekcijo vključenih 35 otrok, to je skoraj polovica učencev, saj je planinska aktivnost prijetno poživilo rekreacijskih aktivnosti.

Lani je kar 20 otrok opravilo planinsko šolo, ki je prine-

sla otrokom tudi smisel za estetiko, čistočo narave... Nekaj otrok z naše šole je to »Pot« opravilo v celoti, ostali pa deloma. Pot je primerna za vsako starost, stopnjo kondicijske pripravljenosti in podobno. Čestitam organizatorjem!

JANEZ PRAPROTNIK, član komisije:

Pri komisiji sem zadolžen za sodelovanje pri podelitvi priznanj in značk. Sam večkrat hodim po »Poti«, vendar ne da bi iskal žige, zbiral značke – hoja mi je v veselje. V komisiji delam že od začetka, od trasiranja proge dalje. Menim pa, da je na poti premalo mladine, saj bi bila to izredna priložnost za spoznavanje zgodovine. Dan, preživet na tej poti, je imenitna ura zgodovine...

M. Brojan

Utrinek iz življenja ene izmed tisočeri slovenskih družin pod fašizmom

Obidovi

Pri meni se je oglasil Peter Obid, član odbora naše krajevne organizacije ZB NOV Javornik-Koroška Bela. Zunaj je lilo kot iz škafe. Na prigovarjanje se je odločil, da bo počakal, da bo naliv prenehal. Nazadnje še opazila nisva, da je zunaj že posijalo sonce. Peter, ki o sebi, o svojih ne govori rad, še manj o preteklosti, o mladosti ali o radosti, ki jih ni poznal. Vendar tega dne na moja vprašanja, na mojo radovednost le ni mogel molčati. Oči so se mu zarosile. Z drugo roko pa je tipal po žepih za listnico. Iz nje je na mizo polagal fotografijo za fotografijo, ki so še bolj odprle rane njegovega občutljivega srca. Peter se je v mislih vrnil v čase mladosti, v kraje, kjer mu je tekla zibelka kot desetemu otroku očeta kovača v vasi Poče nad Cerknim na pobočjih Porezna.

»Še danes se mi zdi, da slišim kovaško kladivo očeta, ki je koval, koval še dolgo v noč, da bi zaslužil vsaj za najnujnejše, kar je potrebovala dvanajstčlanska družina. Zvoki očetovega kladiva so

Peter Obid

bili nam otrokom uspavanka, ko nas je mati položila spat. Podnevi pa, kadar je utihnilo kladivo, sem že vedel, da oče počiva. Stekel sem k njemu, saj je znal tako lepo pripovedovati. Večkrat sem ga našel v rokah s časopisom Jutro, ki mu ga je prijatelj včasih priskrbel. »Vidiš,« mi je rekel, »to je časopis naših bratov onstran meje v Jugoslaviji, ki jim ni treba živeti pod italijanskim fašizmom. Tam otroci hodijo v slovenske šole in ne tako kot vi v italijanske. Le glej, da boš velik in močan, da se bomo lahko uprli in osvobodili.« Prav to mi je dajalo veliko moralno moč in vedno z večjim sovraštvom sem hodil v šolo. Pouk smo imeli v dveh izmenah, kar je bilo zame primerno, saj sem lahko

Jakob Obid

oblekel bratove hlače, ki je bil pri pouku dopoldne.

V prostem času pa smo šli otroci h kmetom pomagat pri poljskih delih, da so se tako vsaj enkrat na dan do sitega najedli. Danes, ko premišljam o tem, kar sem doživljal takrat kot otrok, vem le to, da se takrat k sreči nisimo niti zavedali, v kakšni revščini živimo.

Peter je vzel v roke fotografijo in dejal: »No vidiš, to je naša hiša, hiša moje mladosti. Na tej sliki pa sta oče in mati. Njima gre vsa zasluga, da smo preživeli in dočkali tisto, kar je oče slutil: konec italijanskega fašizma.

Prišel je čas odločitve. Jaz kot najmlajši sem takrat služil v Cerknem pri peku Štravsu. Pri njem je pred menoj služil že brat Vencelj, ki je že v začetku 1942. leta odšel v partizane, bil pozneje komisar bataljona v Gradnikovi brigadi in padel poleti 1944. na Črnem vrhu nad Idrijo. Na brata in name je zelo vplival tudi gospodar Štravs, ki je bil zaveden Slovenec.

Prvi partizani so za nas pomenili iskre, ki bodo prižgale plamen tudi nam, Slovencem na Primorskem. Nismo se motili. Prav Cerkljansko je postalo nekakšno središče bojev, zmag, osvobojenega ozemlja, ljudske oblasti in svobode za Primorsko in Gorenjsko.

Pot do tega je bila dolga in težka. Zmagali smo, ker smo bili enotni, pogumni in vzdržljivi. Zmagali smo, ker smo šli v boj vsi za orožje

Ignac Obid

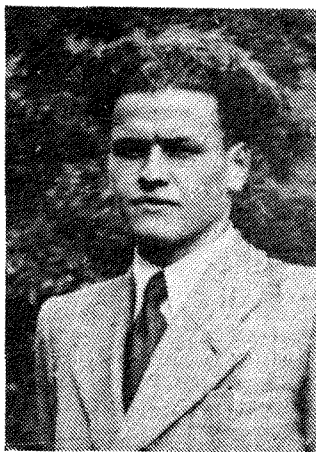
sposobni, ostali pa so pomagali doma bolnim in ranjenim. Ponosen sem, da nas je bilo dvanajst in da smo prav vsi po svoje prispevali v tem boju za socialno in predvsem narodnostno osvoboditev.

Ne med vojno in ne po vojni se nismo nikoli več zbrali ob ognjišču, ob materi in očetu, ki sta bila tako ponosna na nas.

Mene so neke noči, v začetku 1943. leta Italijani pri peku Štravs mobilizirali v delavski bataljon italijanske vojske in me odpeljali v Torino, kjer smo kopali jarke in gradili utrdbe. Prvega septembra, ko sem že slutil kapitulacijo italijanske vojske, sem pobegnil iz delavskega taborišča, se še isto noč pri nekem kmetu preoblekel v civilno obleko in tako po tednih tavanja, po 150-ih kilometrih prehojene poti in nekaj vožnje s tovornim vla-

Rafael Obid

Vincenc Obid

kom prišel na pobočje Porezna. Še preden sem prišel domov, sem našel stik s partizani in postal sem borec 3. bataljona Prešernove brigade. Poleg borca, ki me je spremljal v brigado, je bil tudi tovariš Rudolf Hribnik-Svarun. Da sem postal partizan, mi je veliko pomenilo, prav toliko, kot kapitulacija Italije. Hkrati pa sem se zavedal, da vojne še ni in ne bo kmalu konec. Prve dni partizanjenja sem pomagal nositi in voziti različni material in šele po končani vojni sem zvedel, da je bil ta material za gradnjo bolnišnice Franja.

Ognjeni krst v partizanih sem doživel 25. novembra 1943. leta na pobočjih Porezna, ko je okupator pripravil veliko hajko. Razkropili smo se in prebijali iz obročev. Končno nas je ostala skupina štirih mladih, še neizkušenih borcev. Sklenili smo, da se zamaskiramo v grmovje dokler ne bodo odšli. S psi so nas dobili, pretepali s puškinimi kopiti in na pol mrtve privlekli v dolino. Začel sem okušati nemški fašizem. Najprej v zaporih v Št. Vidu in nato v Dahau, kjer so me zavzeniki dobili med mrličih pred pečmi krematorija. Sreča je bila, da sta mrtve na vozičku peljala dva zapornika – Slovenca. Ko sta opazila, da se dajem znake življenja, sta me odložila ob ograji pred krematorijem, kjer sem že naslednji dan slišal streljanje in v snu zasluhl svobodo. To mi je vilo novih moči. Zdržal sem, prebolel

tifus, malarijo, vodenico in kot okostnjak pričakal svobodo med mrličih, ki jih še niso utegnile pogoltniti peči krematorija, tovarne smrti.

Zahvaliti se moram zaveznikom, sotovarišem in slovenskemu zdravniku iz Ljubljane, ki mi je veliko pomagal, pravilno hranil, saj bi sicer zagotovo umrl zaradi nepravilne prehrane. Nikoli nisem mogel zvedeti, kdo je bil ta zdravnik.

Po srečni vrnitvi v svobodno domovino sem se nekaj tednov zdravil v bolnišnici v Ljubljani. To je bilo za mene ponovno rojstvo. Še vedno mislim, da se nisem oddolžil za vse in mislim, da živim življenje naj srečnejšega človega na svetu.

Pred leti je v Ljubljani mojega brata Jakoba obiskal tovariš Jože Krivec in mu pripovedoval, da je bil tudi med vojno v Dachau in da je bil tam z njim neki Peter Obid, ki taborišča ni preživel. Ni mogel verjeti, da je to resnica, ko mu je brat povedal, da sem še živ, da sem njegov brat.

Brat Jakob, ki živi v Ljubljani, je 90-odstotni vojaški vojni invalid. V partizane je odšel 13. 9. 1943. leta. Bojeval se je v 31. diviziji in kasneje v zaščitnem bataljonu pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko Primorje.

Brat Ignac je odšel v partizane 21. 9. 1943. leta. Bil je borec Vojkove brigade in

Starša Ivanka in Rudolf Obid

kasneje v komandi mest Cerkno in Čepovan.

Brat Rafael je vstopil v NOV septembra 1943. leta, bil v zaščitni četi štaba 9. korpusa in kasneje v zaščitnih enotah glavnega štaba Slovenije. V JLA je ostal kot aktivni oficir vse do upokojitve.

Brat Vincenc je odšel v partizane 1942. leta, postal komisar bataljona Gradnikove brigade. Padel je poleti 1944. leta na Črnem vrhu nad Idrijo.

In na koncu najinega pogovora je pokazal še fotogra-

Hiša Obidovih blizu vasi Poče

fijo matere in očeta, ki sta deset otrok vzgojila v zavedne Slovence, aktiviste in borbe v boju proti fašizmu in za osvoboditev Primorske. V petnajstih letih življenja po končani vojni v osvobodjeni Primorski sta preživela jesen svojega življenja srečna in zadovoljna. Prav tako srečni in veseli so tudi njuni otroci,

bus, vaščani pa so našli delo predvsem v tovarni Eta v Cerknem.

Peter Obid je delal do upokojitve v Železarni Jesenice. Že več kot desetletje je praporščak v naši krajevni organizaciji ZB NOV Javornik-Koroška Bela, član odbora naše organizacije ter njene komisije za vprašanja borcev. Pozna vsakega člana, čeprav nas je še 280. Organizacijo vedno pravočasno obvešča, kateri borec potrebuje pomoč. Srečamo ga na vseh proslavah in tudi pri zadnjih slovesih borcev. Vsako leto pobira članarino in pri tem pridobiva nove naročnike za naš časopis TV-15. Prav tako kot v borčevski organizaciji je aktiven tudi v društvu upokojencev Javornik-Koroška Bela. Še bolj zagnano pa dela v folklorni skupini društva upokojencev, ki ne nastopa le v ožji domovini, ampak tudi v zamejstvu. Petra ne srečamo nikoli brez dela in kljub vsemu delu pa še najde čas za vnuke in vse mlade, ki jim pripoveduje in prenaša nanje tradicije naše NOB. Tudi moji vnuki so veseli in srečni, ko ga srečajo. S praporom je ponavadi v uniformi in zato pravijo: Partizana Petra smo srečali.

Peter je tako naš. Bojimo se le, da ga leta in garanje ne bodo prehitro strli. Vendar ga krepita prav delo in zavest, da vrača družbi vse, kar mu je dala – človeka dostojno življenje v svobodni domovini.

Jaka Klinar

Obvestilo

Republiški odbor ZZB NOV SR Srbije - Sekcija KL Auschwitz in Ravensbrück organizira v Beogradu od 17. 9. 1986 do 21. 9. 1986 srečanje nekdanjih internirancev taborišč Auschwitz in Ravensbrücka.

Program srečanja je naslednji:

17. 9. 1986: Prihod v Beograd in namestitev v hotelu »Jugoslavija«. (Avtobus št. 83). Večerja in prenočitev v hotelu.

18. 9. 1986: Zajtrk, nato ob 8. uri odhod z avtobusom. Obisk spominskega centra Josip Broz Tito, vrnitev do mesta in ob 13. uri sprejem v Skupščini mesta. Prosto popoldne. Večerja in nočitev v hotelu.

19. 9. 1986: Zajtrk, ob 7. uri odhod v Kragujevac. Obisk spominskega parka v »Šumaričama«, obhod muzeja 21. oktobra, ogled filma o Auschwitzu. Okoli 12. ure vrnitev iz Kragujevca preko Topole in Arandjelovca. Obisk kulturno-zgodovinskih spomenikov v Topoli. Obisk muzeja in parka v Arandjelovcu in ogled skulptur znanih domačih in tujih kiparjev iz manifestacije »Marmor in zvok«. Kosilo v lastni režiji v Arandjelovcu. Okoli 18. ure povratek v Beograd, večerja.

20. 9. 1986: Zajtrk, odhod ob 8. uri, obisk taborišča

Banjica in Jainca. Odhod na Avalo, obhod spomenika Neznanega junaka. Vrnitev z avtobusom v Beograd, obhod Kalemegdana in Vojnega muzeja »Jugoslavija 1941«. Prosto. Odhod z avtobusom do dvorane, kjer bo organiziran umetniški program. Vrnitev v hotel, skupna večerja in tovariško srečanje. Prenočitev v hotelu.

21. 9. 1986. Zajtrk, poslovitev, odhod.

Cena navedenega programa je po osebi 25.000 dinarjev. V ceno so vključene hotelske storitve (polpenzion v hotelu Jugoslavija), avtobusni prevozi in karte za ogled muzejev, kot so navedeni v programu. Stroški vožnje do Beograda in nazaj v to ceno niso vključeni.

Zainteresirani morajo do 25. avgusta potrditi svojo udeležbo s plačilom stroškov na naslov: Kompas Jugoslavija - Poslovalnica Beograd, Brankova 9., z opombo za »Srečanje taboriščnikov«.

Prijave zbira OO ZZB NOV.

Dodatne informacije dobite na RO ZZB NOV Slovenije, tel. 216-532.

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije

Četrta prekomorska brigada in zavezniška pomoč NOV in POJ

Po zaslugi Koordinacijskega odbora odborov enot in služb NOV in POS, Osrednjega odbora prekomorcev – borcev NOVJ in Domicilnih odborov skupnosti borcev prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot NOVJ je doslej od leta 1965 do 1985 bilo pripravljeno skupaj dvanajst razstav o nastanku, razvoju in bojni poti 1., 2., 3. in 5. prekomorske brigade, o tankistih, letalcih, artileristih in pomorščakih, o narodnoosvobodilnem boju naših ljudi v Afriki, na Sardiniji, v Grčiji, Albaniji in tudi o pevskem zboru NOVJ »Srečko Kosovel«.

Ob letošnjem dnevu borca so v Pokrajinskem muzeju v Kopru postavili razstavo z naslovom ČETRTA PREKOMORSKA BRIGADA IN ZAVEZNIŠKA POMOČ NOV in POJ, ki jo je tehnično pripravil Muzej ljudske revolucije iz Ljubljane.

Za pripravo razstave (100 eksponatov) so uporabili zgodovinsko gradivo, ki so ga omenjeni odbori zbrali v letih 1961–1985 ter dodatno gradivo zbrano letos. Celotno zbrano slikovno gradivo je preslikano na filme, komentirano, oštevilčeno in vloženo v posebne mape, ki so določene za posamezno enoto.

Tako zbrano in komentirano gradivo je na razpolago raznim kulturnim ustanovam (televiziji, založbam, uredništvom raznih časopisov, piscem monografij, itd.). Slikovno gradivo, ki se nanaša na dogodke v drugih republikah, pa je smotrno izkoriščeno kot dopolnitev oddelkov NOB v muzejih v Mostarju, Kninu, Bihaću in drugod.

Razstave, ki so bile doslej postavljene, so pripravljene tako, da omogočajo postavitev v vseh središčih na Primorskem in v drugih krajih Slovenije (še zlasti v enotah in domovih JLA). Razstave, ki so bile postavljene v drugih krajih (Istra, Dalmacija), so bile podnaslovljene v njihovem jeziku, za obalno območje pa so podnaslovljene tudi v italijanskem jeziku.

Po kapitulaciji Italije leta 1943 je NOV Jugoslavije številčno in kakovostno prešla v novo fazo. Zaradi množičnega vstopanja vanjo je bilo ustanovljeno veliko število novih enot. Vzporedno s tem so se seveda večale tudi splošne materialne potrebe vojske, tj. po učinkovitejšem orožju, hrani, obleki in drugem materialu. Operativne akcije proti okupatorju in domačim izdajalcem so zajemale čedalje širša območja ter bila iz dneva v dan pogostejše, ostrejša, uspešnejša.

Visoka stopnja razvoja, organiziranosti in uspešnosti naše

vojske ter pomembnosti »jugoslovanske fronte« za skupno zavezniško stvar je povzročila, da so voditelji zavezniških držav decembra 1943 v Teheranu sklenili, da je treba materialno podpirati NOVJ.

Materialna pomoč za NOV Jugoslavije je prihajala po morju, predvsem pa po zračni poti. Prva zavezniška letala z materialno pomočjo NOV Jugoslavije so se sicer pojavljala nad Jugoslavijo že leta 1943, toda zelo poredkoma. V začetku leta 1944 so bili preleti že pogostejši, obsežnejše pa je zavezniška pomoč začela prihajati zgodaj spomladi 1944, v

marcu, in se je nato stopnjevala vse do konca vojne.

Letala so dovažala raznovrsten vojaški material in hrano ter ju spuščala na jugoslovansko tla in kraje, ki so jih označili z ognjem ali drugimi znamenji. Pristajala pa so tudi na zasilnih letališčih, npr. v Beli krajini, Starem trgu pri Ložu, na Hrvaškem v Topuskem, v Glini itd. Ob vrnitvi pa so odvažala v južno Italijo ranjene in bolne borce NOVJ. Težke cilindre, opremljene s padali, zabojne in zavoje raznih oblik in z raznovrstno vsebino so skrbno pripravljali večinoma ljudje iz Slovenije, predvsem iz Slovenskega primorja, pa tudi iz Istre, Dalmacije, Črne gore itd. To so bili ljudje, ki so okusili 20-letno fašistično zatiranje in so morali prisilno služiti v italijanski vojski, trpeti v kazenskih enotah, v izgnanstvu, internaciji, konfinaciji in zaporih, a so se vključili v NOVJ, brž ko je bilo to po kapitulaciji Italije mogoče. Vmes je bilo tudi nekaj ozdravelih borcev NOVJ, ki so se zaradi ran ali bolezni zdravili v južni Italiji. Nekateri so prišli v Italijo iz partizanskih enot v domovini. To so bili borci, katerim je NOVJ dodelila posebne dolžnosti v zavezniških skladiščih, na letališčih in v pristaniščih ob južni italijanski obali Jadranskega morja; to so bili borci 4. prekomorske brigade NOV Jugoslavije.

Začetki ustanavljanja prvih enot, ki so pozneje prišle v sestavo 4. prekomorske brigade NOVJ, so segali v prve dni oktobra 1943, ko je v osvobojeni Bari prišla skupina partizanov na čelu s podpolkovnikom Sergejem Makiedo. Namen tega odposlanstva je bil, da vzpostavi stike z zahodnimi zavezniki onstran morja. Ob razvijanju naših predstavništva na ju-

gu Italije so se hkrati razvijale tudi enote, ki so bile potrebne za delo, oskrbo in varnost naših predstavništva.

Dne 16. novembra 1943, ob preoblikovanju 1. prekomorske brigade, tj. ob odhodu iz zavezniškega tabora Carbonara v partizanski tabor Gravina, so odredili 300 borcev za potrebe naše baze in še zlasti za sprejem velikega števila ranjencev in beguncev, ki so prihajali iz domovine.

Prvi ukrep pred ustanovitvijo delovnih enot baze NOVJ v Bariju je bil ukaz šefa delegacije, po katerem so morale posadke jugoslovanskih ladij izločiti nekaj moč, ki bi opravljali delo ob pretovarjanju blaga. Tako je iz samega štaba baze prišlo 6 ljudi, z ladij pa so nabrale kar 73 moč. Ti ljudje pa niso bili povezani v neko skupno enoto. Delo so opravljali določeni partizani s tistih ladij, ki so se ravno tedaj znašle v pristanišču.

Kmalu pa se je pokazalo, da takšna organizacija dela ni povsem učinkovita. Zato so decembra 1943 ustanovili delovno četo, je razmestili v Monopoliju in jo podredili tamkajšnjemu štabu mornarice. V začetku marca 1944 so pri bazi naše vojne mornarice v Monopoliju ustanovili še delovni bataljon, ki je opravljal raznovrstna dela v pristanišču Monopoliju.

Na letališču v Brindisiju so v istem času ustanovili še en delovni bataljon, ki ga je neposredno vodil štab baze v Bariju.

Na letališču v Brindisiju so v istem času ustanovili še en delovni bataljon, ki ga je neposredno vodil štab baze v Bariju.

Na letališču v Bariju pa sta delali dve delovni četi; prva je pripravljala transporte na angloameriško letališče, druga

pa transporte pri sovjetski bazi na letališču v Bariju. Ker je bilo njuno delo med seboj povezano, se je pokazala potreba po skupnem vodstvu – štabu, da bi ju organizacijsko združil, vodil ter ju tudi vojaško in politično usposobil, da bi bili zmogni vsak čas stopiti v boj, če bi bilo potrebno. Iz teh razlogov je 7. septembra 1944 štab baze NOVJ v Bariju iz teh enot ustanovil 4. prekomorsko brigado NOVJ. Za komandanta brigade je bil imenovan Dušan Vukotić, za v. d. političnega komisarja pa Boško Kerkez. Kmalu po ustanovitvi je prišlo v brigadi do znatnih kadrovskih sprememb (prišli so oficirji iz Slovenije); tako so za komandanta brigade imenovali Antona Černeta-Zvoneta, za političnega komisarja pa Franca Žuglja (nato sta bila politična komisarja birgade še Franc Kralj in Tonček Kovač).

Kmalu po ustanovitvi brigade je prišlo še do ustanovitve 3. bataljona, ki sta ga sestavljali dve četi pri britanski in sovjetski bazi, prav tako pa novoustanovljena četa pri sovjetski bazi in okrepljeni vod v Foggii.

Že oktobra 1944 so štabu brigade podredili samostojno stražarsko četo, ki je stražila vojaške naprave pri komandi baze Bari. Istočasno je prišlo do ustanovitve komande stana (tj. zelede enote tehnične in intendantske stroke ter razne delavnice) pri štabu brigade.

Ko je Rdeča armada decembra 1944 ukinila svojo bazo v Bariju in jo preselila v Zemun pri Beogradu, je prišlo v brigadi do ponovne reorganizacije. Tako so ukinili 3. bataljon, dve njegovi četi pa poslali na letališče Zemun pri Beogradu. Iz 3. čete in okrepljenega voda v Foggii so sestavili samostojno četo, ki je nato delala na letališčih v Bariju in Foggii. Brigada je štela od 1250 do 1400 ljudi. Skozi njo je šlo več kot 2000 borcev, od teh sta bili več kot dve tretjini iz Primorske in

Istre. Vodstveni kader so ob ustanovitvi brigade sestavljali večinoma Dalmatinci. Po prihodu dveh skupin oficirjev iz glavnega štaba NOV in PO Slovenije pa je bil poveljniški kader večinoma slovenski.

Borci 4. prekomorske brigade NOVJ so opravili veliko delo za NOB, čeprav na tujih tleh, ker so tako narekovala potrebe in je bil tak ukaz vrhovnega štaba NOV in POJ (med vojno je bilo pripeljana v Jugoslavijo skupaj 65.429,71 ton raznega blaga, od tega po morju 51.392,41 ton in po zraku 14.037,30 ton vojaške pomoči). Številni borci so v t. i. »letečih četah« spremljali zavezniška letala v mnogih bojnih poletih nad Jugoslavijo, Grčijo, Albanijo, Italijo, Poljsko itd. Petnajst borcev je dalo svoja življenja, ker je njihova letala zadel sovražnik.

Pred odhodom v domovino so brigado ponovno uredili in ustanovili tri bataljone; v dveh so bili Slovenci, v enem pa borci iz drugih krajev Jugoslavije.

Dne 28. maja 1945 je brigada prispevala v Split. Dva slovenska bataljona sta nadaljevala pot z ladjo prek Zadra do Novega, od tod pa z avtomobili do Reke. Z Reke se z vlakom prispele v Ljubljano, nato pa so jih razporedili v 31. divizijo JA v Tolminu. Tretji bataljon so poslali iz Splita v Zagreb, kjer je bil kot šolski bataljon vključen v oficirsko šolo v Zagrebu in kmalu nato z njo premeščen v Sarajevo.

V spomin na prispevek 4. prekomorske brigade v narodnoosvobodilnem boju so v Ajdovščini poimenovali po njej ulico in odkrili spomenik. Padli borci te brigade imajo prav tako skupen spomenik na Hribu svobode v Ilirski Bistrici.

Skupščina občine Ajdovščina je dne 29. maja 1965 podelila borcem 4. prekomorske brigade domicil.

Albert Klun

Aktivistka s košem

Spomini Ane Demšar, vdove prvega škofjeloškega partizana

(nadaljevanje)

Šivanka se ni smela zlomiti

Leta 1928 je iz Orehka pri Postojni prišla v Kranj 30-letna Marija Gril in se zaposlila v tekstilni tovarni Jugobruna. Čez mejo je morala zbežati zaradi nasilja italijanskega fašizma. Čez štiri leta je za njo prišla še hčerka Danila. Njen dom na Kalvariji – tako se imenuje del Stražišča ob robu nad železniško postajo v Kranju – je kmalu postal zatočišče mnogim političnim emigrantom, Primorcem. Iz tega doma so se sedmega decembra 1941. leta skupno odpravili k partizanom Franc Čopi-Borotin (živi v Koprju), Edvard Tominc (padel na Mošenjski planini januarja 1942), Ludvik Ogrizek (umrl v Mauthausenu), Rado Zvab (umrl v Mauthausenu), Jože Kovačič (umrl leta 1985 v Kranju), Marija Gril (umrla 1969. leta) in njena hčerka Danila, ki živi v Kranju.

Marija Gril

Moški so se priključili Cankarjevemu bataljonu, Marija in Danila Gril pa sta po navodilu partizanskega poveljstva ostali pri Kocjanovih v Bukovščici v Selški dolini, kjer sta skrbeli za ranjene in za zvezo z aktivisti iz Stražišča.

Po dražgoški bitki so Nemci aretirali vso Kocjanovo družino, a so k sreči še pravočasno vse ranjence spravili na varno. Po tej novi okoliščini je Lojze Kebe-Štefan dal navodilo, naj Marijo Gril ilegalno spravijo v Ljubljano, od koder naj bi šla na aktivistično delo na Primorsko. Na tej poti je mamoma in

Danila Gril

hčerko Gril vodil Cveto Novak. V škofjeloških hribih pa so v vasi Sv. Ožbolt naleteli na nemško patroljo, ki je iz bližine nenadoma začela nanje streljati. Kurir se je izmuznil, ženski pa so ujeli in tako sta se znašli v begunjskem zaporu in nato v Ravensbrücku.

Ana Demšar je o Mariji in Danili Gril izjavila:

»Spoznala sem ju marca 1942. leta v begunjskem zaporu. Z istim transportom smo

prispele v Ravensbrück. Hitro smo se zblížale, ker sta Grilovi kot partizanki spoznali mojega moža Antona.

Danila je bila krhkega zdravlja. Po dvanajst ur dnevno sva skupaj delali v šivalnici, kjer smo šivale moške obleke za vojaške potrebe ter ženske obleke in perilo za interniranke. Poleg dela smo morale vsak dan dlje stati na »apelu«, tudi v mrazu, dežju in snegu. Skoraj boste in slabe oblečene. Mnoge je pobralo, zato sem se zelo bala za Danilo, ker je večkrat imela angino. Bolehna je težko izpolnjevala normo, take pa so kaznovali tako, da so jim odtrgali še tisti košček kruha. Kolikor smo pač mogle, smo ji pomagale pri delu, po potrebi pa smo si delile tudi kruh.

Interniranki, ki se ji je v šivalnici zlomila igla, je morala iti po novo v pisarno. Vsako tako pa so paznice najprej pretele. To je bil razlog, da nekoč ena od internirank ni upala po drugo iglo. Tedaj se je od vseh najbolj izkazala Danila. Šla je v pisarno, kot da se je to zgodilo njej. Paznica jo je do nezvesti z glavo butala v zid, da smo onemele, ko smo gledale ta prizor. Toda iglo je dobila in jo izročila dotični delavki, ki ni našla besede, da bi se ji zahvalila za to junaško dejanje...«

»Jaz sem jugoslovanska banditka«

Zgodba o Frančiški Eržen je srhljivka v pravem pomenu besede. Med pripovedovanjem o tej interniranki se je Ana Demšar večkrat prišla za glavo, kot da sama sebi ne verjame, da je to res videla v taborišču:

»Erženovo sem spoznala v begunjskem zaporu. Bila je vsa iz sebe in obupana, ker je bila prepričana, da bo ustreljena. Partizane in razne aktiviste je vodila čez nemško-italijansko mejo, ker je v bližini njena rojstna hiša.

Iz Begunj so jo v Ravensbrück prej poslali kot mene, zato sploh nisem vedela, da je tam. Kmalu po našem prihodu v taborišče so nas poklicali na določeni prostor (apelplatz) in rekli, da bomo tu stale toliko časa, dokler ne bodo ujeli pobeglo interniranko. Deset ur smo stale na mestu. Si lahko mislite to trpljenje! Potem pa zagledamo, kako gestapovci s psi vodijo neko okrvavljeno žensko. Na prsih je imela za vrat privezan velik napis: Jaz sem jugoslovanska banditka, ustreljena bom vsem v opomin.

Gnali so jo po vseh taboriščnih cestah, okrog vseh barak, mimo nas. Od nekega začujem šepet: Slovenka! Z grozo gledam, kako se psi zaganjajo vanjo. Bila sem fizično in psihično že tako izčrpana, da sem videla, kako jo psi med hojo počasi požirajo, košček za koščkom. Ko pa gre ta pošastni sprevid blizu mene, se zdramim, kajti v njej sem prepoznala sojetnico iz Begunj Frančiško Eržen. Vse smo bile preplašene in prepričane, da jo bodo res ustrelili, ker je skušala pobegniti. Več mesecev je bila zaprta v samici ob skromni hrani, nenehnom mučenju in zasramovanju...«

Kdo je bila ta mučenica?

Frančiška Eržen je bila rojena leta 1902 na veliki hribovski kmetiji na kateri je živel številna družina. Nekoč se je vas imenovala Laniše, zdaj pa se imenuje Jazne (hišna št. 30, pošta Cerkno). Vas leži med Sovodnjem v Poljanski dolini in dolino Idrije med Idrijo in Želinom (pri Cerknem). Blizu hiše je nekoč tekla jugoslovanska-italijanska meja, med vojno pa nemško-italijanska.

Od številnih otrok je bila Frančiška najstarejša, zato je že od rane mladosti morala hudo garati. Ker pa ljubezen ne pozna meja, si je Frančiška svojega izbranca Boštjana našla na jugoslovanski strani. S prehodi čez mejo zaljubljenca

Frančiška Eržen

nista imela težav, saj sta poznala vsak grm, vsak kamen. Kot plod te ljubezni se je rodil sin Aleksander, ki živi v Sovodnju.

Samotna Mrzlikarjeva (Erženova) kmetija je kmalu po okupaciji pritegnila ilegalce. Frančiška, ki je bila zaradi prejšnjih ljubezenskih potov čez mejo najbolj vajena, jih je vsakič varno pripeljala čez nemško-italijansko mejo. Tako je čez mejo pripeljala Ivana Tomina iz Kranja, ko je pobegnil iz taborišča Kraut v Avstriji. Druga marca 1942. leta pa so jo ujeli nemški orožniki iz Savodnje. Po zaslišanju so jo poslali v roke škofjeloškemu gestapovcem, od tam v Begunje. 25. aprila 1942. leta so jo odpeljali v Ravensbrück.

Po njeni aretaciji so na italijanski strani Italijani zalotili njenega fanta Boštjana Podobnika iz Sovodnje in ga ubili. Ta fant, sicer rojen v bližnjem Koprivniku, si je že pred vojno v Sovodnju sezidal hišo, katero sta po vojni podedovala Frančiška in njen sin Aleksander.

Po vojni je Frančiška sinu pripovedovala, da je neke junjske noči leta 1942 skušala pobegniti iz strahu pred smrtjo. Okoli sebe je videla le smrt. Splezala je čez zid, ki je bil za-

varovan z bodečo žico. Zaradi onemoglosti in poškodb pri plezanju čez omenjeno oviro so jo naslednji dan ujeli.

Frančiška je ena redkih ujetih ubežnic, ki ni bila usmrčena. Njeni domači so namreč takoj, ko so zvedeli, kje je, vložili pri italijanskih oblasteh v Idriji prošnjo za posredovanje pri Nemcih. Čeprav so v takratnih časih javno propagandno zelo opevali prijateljstvo med fašistično Italijo in nacistično Nemčijo, so tajno vseskozi rovarili eden proti drugemu. Italijanom tudi ni bilo všeč, da jih oholi Nemci ponižujejo in podcenjujejo. Iz tako porojenega kompleksa so bili večkrat izredno uporni v zahtevi, da jim morajo tega ali onega državljanca vrniti. In tako se je Erženova vrnila domov.

Trpljenja pa še ni bilo konec. Po kapitulaciji Italije so se ustanavljale mnoge nove brigade in druge vojaške ter politične organizacije. Po vseh hribovskih vaseh je bilo obilo partizanske vojske. Ta porast je bil najboljše na Primorskem in ob nekdanji državni meji.

Med nemško ofenzivo novembra 1943. leta so v okolici Mrzlikarjeve (domači so izgovarjali: Mrznkarjevi) kmetije divjali boji. Tretjega decembra 1943. leta pa je nemška enota na tej domačiji presenetila peti bataljon Gradnikove brigade, kljub temu, da je bil poveljnik obveščen, da se blizu sovražnik. Borci so skakali kar skozi okna, toda mnoge to ni rešilo. Okoli hiše je obležalo 17 borcev, nekateri pa so izkrevavili kje na samoti. Nemci so ujeli devet borcev.

Skupaj z borci je iz hiše zbežala tudi Frančiška s trinajstletnim sinom, ker ni več hotela priti v nemško ujetništvo. Preveč živ je bil še spomin na Ravensbrück. Skrta v nekem jarku sta več ur zmrzovala, medtem pa so Nemci zažgali njeno domačijo.

Jože Vidic

Ob 70-letnici inž. Miloša Breliha-Mitje, idejnega očeta »Kričaca«, ilegalne radijske postaje OF v Ljubljani

Radio Osvobodilna fronta

»Kar tri ilegalna imena sem imel med zadnjo vojno,« je sredi pogovora rekel inž. Miloš Brelih... »Leta 1941 sem bil v Ljubljani znan pod imenom Radio Miha, v partizanih v Dolomitih sem bil Miha, ko pa sem prišel na Rog, mi je tovariš Luka Leskošek predlagal, naj bom Mitja. Tako sem Mitja ostal do konca vojne. Še zdaj me nekateri tovariši kličejo s tem partizanskim imenom.«

Pogovarjala sva se v globoki senci košatega oreha na obronku Golovca, kjer stanuje.

»Spomladi leta 1941,« se je Brelih v mislih sprehodil v čas pred 45 leti, »sem se kot mlad inženir elektrotehnike zaposlil pri podjetju Radio Ljubljana, kjer sem dve leti delal že kot študent. Vedel sem, da je radio močno propagandno sredstvo, da je beseda v etru lahko močnejša od topovskega groma. O tem sem se že v prvih dneh okupacije pogovarjal z Borisem Kidričem. Rekel mi je, naj počakam na navodila partijskega vodstva, obenem pa mi je priporočil, naj ostanim pri Radio Ljubljana. »Kmalu po tistem je Tonetu Tomšiču in Milku Goršiču predlagal izdelavo radijskega propagandnega oddajnika, organizacijo radijskih telegrafskih zvez ter brezžično sprožanje nastavljenih eksplozivov. Sprejela sta njegov prvi predlog in tako je konec maja oziroma v prvih dneh junija prišlo do ustanovitve radijskega sektorja osvobodilnega gibanja.«

»Mož stanovski kolega inženir Rado Luznar, s katerim sva hkrati diplomirala, je po dogovoru z Milkom Goršičem izdelal oddajnik v treh

delih, ki ga je bilo moč hitro sestaviti pa tudi razstaviti in prenesti drugam. Zaradi konspiracije smo vedno oddajali z drugega mesta. Približno dvajset Ljubljancev nam je dajalo na voljo svoja stanovanja. Oddajnik smo poimenovali Kričac, saj je nenehno kričal v svet resnico o neupogljivosti slovenskega naroda. V tistih časih pa bi bil molk pogrebniški resnica.«

Radio Osvobodilne fronte se je prvič oglašil iz hiše Milana Osredkarja v Vilharjevi ulici. Osredkar je imel na podstrešju hiše anteno, ki je bila kot nalašč za oddajnik. Prva oddaja je bila 17. novembra ob sedmih zvečer. Ker Marjana Vesenjaka, ki je bil predviden za napovedovalca, ni bilo, je napovedoval Milan Osredkar sam in tako postal stalni napovedovalec. (Vesenjaka je sice nekajkrat še napovedal, a je bil kot znan komunist preveč kompromitiran; šel je v partizane in padel ob napadu na Verd.)

Za oddaje, ki so bile kasneje trikrat na teden, so skrbeli Vida Lasič-Jelka, Drago Hartner-Hari in Milan Osredkar. Trikrat na teden so Ljubljanci poslušali glas Osvobodilne fronte.

Okupator je začel Kričaca loviti. Sprva so bili Italijani prepričani, da prihajajo oddaje iz Rusije, slišati jih je bilo včasih dobro, drugič spet slabo, zaradi nihanja anten v vetru pa se je menjala tudi valovna dolžina. »Na mesto vrtljivega kondenzatorja,« pripoveduje Brelih, »sem vgradil blok, ki je omogočil stabilizacijo valovne dolžine in oddajnik izboljšal. Nemci so z goniometri ugo-

tovili, da je oddajnik v Ljubljani in na to opozorili Italijane. Da bi prišli resnici do dna, so se dogovorili z elektrarno, da bodo v posameznih predelih med oddajo izključili tok. Tako bi mu morala lahko hitro prišli na sled. Moral sem ukrepati. Iz miniaturnega Morsovega aparata, našel sem ga v železniški signalni delavnici, sem izdelal napravo, ki je ob izpadu električnega toka oddajnik takoj preklonila na akumulator, ob prihodu energije v omrežje pa ga je ponovno vključila. Ker prekinitve niso mogle biti daljše od kakšnih dveh minut, nam je za ta čas zadostoval že manjši akumulator, kakršne uporabljamo za motorna kolesa.

Ing. Miloš Brelih je bil rojen 1916. leta v Trebnjem na Dolenjskem. Po končani gimnaziji v Ljubljani je diplomiral na tehnični fakulteti v Ljubljani. V NOB se je vključil 1941. leta, v partizane pa je odšel leta 1942. Leta 1944 je predaval na oficirski šoli za zveze pri Glavnem štabu NOV in POS. V januarju 1945 je bil načelnik oddelka za zveze pri Glavnem štabu.

Leta 1945 je postal prvi direktor Tovarne avtomobilov v Mariboru. Kasneje ga je pot vodila v Beograd na glavno direkcijo industrije motorjev, nato je do leta 1950 delal pri Borisu Kidriču, predsedniku zvezne planske komisije, in sicer kot podpredsednik te komisije in direktor zvezne uprave za napredek proizvodnje. Leta 1950 se je vrnil v Ljubljano in postal republiški minister za elektrogospodarstvo. Šest let kasneje je spet odšel v Beograd. Na skupnosti elektrogospodarstva Jugoslavije je postal direktor sektorja za studije in mednarodne zveze. Leta 1962 je postal direktor Poslovnega združenja avtomacija – Iskra Energoinvest, nato pa je bil do leta 1972 predstavnik Energoinvesta v ZR Nemčiji, od koder je odšel v pokoj.

Aktiven pa je ostal inž. Miloš Brelih tudi v pokoju. Prizadevno dela v krajevni skupnosti Poljane ter v združenju borcev NOV »24. talcev«, medtem ko je v skupnosti vezistov NOV častni predsednik.

Spoznanje, ki velja tu in tam

Profesor Tone Turičnik je ravnatelj na srednji šoli Edvarda Kardelja v Slovenj Gradcu, hrati pa tudi prizadeven kulturni delavec.

»Če delaš z veseljem, ni težko združiti poklicna in kulturna prizadevanja, saj lahko prenašam izkušnje iz enega na drugo področje; še več, marsikatero spoznanje velja tu in

Tako smo tudi tokrat prelisičili Italijane. Odslej so bili še bolj prepričani, da je radijska postaja nekje v tujini. Nemci so vztrajali, češ – oddajnik je v Ljubljani. Italijani so nas začeli iskati z goniometri. Poleg štirih, ki so jih že imeli v Ljubljani, so pripeljali še nove, tako da so jih imeli skupaj deset. Vse zaman. Kričac je bil neulovljiv.«

»Italijanom navkljub smo ob Prešernovi obletnici sedmega februarja 1942. pripravili še zlasti slavnostno oddajo. Trajala naj bi kar celo uro. Inženir Rojc mi je dal majhen gramofonček, tako da smo ob začetku zaigrali Naprej zastava slave, ob koncu pa himno Hej Slovani. Vmes je Drago Hartner recitiral Prešernove verze Največ sveta otrokom sliši Slave. Še danes menim, da smo s to oddajo postavili temelje našemu današnjemu kulturnemu prazniku.«

Ne z izklapljanjem toka ne

Miloš Brelih-Mitja (prvi z leve) s svojim sodelavcem Ivanom Jakičem-Jerinom v Otovcu pri Crnomlju. Fotografirano jeseni 1944 leta, v hiši v ozadju je bil nastanjen oddelkec za zveze Glavnega štaba NOV in POS.

z goniometri ne z racijami in tudi ne z blokadami posameznih mestnih četrti Italijanom ni uspelo odkriti oddajnika. Zato so sklenili, da morajo Ljubljanci obvezno oddati vse sprejemnike.

»Nekega aprilskega dne 1942 me je poklical Boris Kidrič

na sestanek pri bunkerju, poleg Dolenjskega mosta. Naročil je, naj pripravimo oddajo, s katero se bomo poslovili od Ljubljancev. Rečeno-storjeno. V tisti zadnji oddaji je Osredkar vsem poslušalcem, do katerih so se gli naši valovi povedal, da se radijska postaja Osvobodilna fronta nekaj časa ne bo oglašala. Oglašila se bo znova z osvobojenega ozemlja in nato po končani vojni na valovih Radia Ljubljana.«

Popoldan se je iztekkel v večer. Vrvež mesta pod nama ni motil miru v senci oreha, pod katerim sva sedela. V daljavi sta se modrila Tivolski vrh in Šišenski hrib. Dlje pogled ni segal. Misel pač. Njej so vrata v čas pred 45 leti, v čas, ko se je oglašala beseda upora, vselej odprta.

Z. G.

vse. Tu so komisije in odbori, vse pa povezuje organizacijski odbor in koordinacijsko telo. Vodi ju primarij dr. Drago Plešivčnik. Sam sem odgovoren za delo komisije, ki načrtuje in organizira spremljajoče prireditve. Komisija je predlagala, naj bi vsaka kulturna organizacija, društvo oziroma klub v občini pripravil po eno prireditev s skupnim naslovom Mi za mir.«

In kako usklajujete naloge

na delovnem mestu ravnatelja?

»Tudi tu je mogoče uspešno povezovati poklicna, kulturna in vodstvena prizadevanja. Vlogo šole bo še potrebno utrjevati v okolju, predvsem pa v povezanosti z združenim delom. Šolsko delo mora postati bolj cenjeno, učitelji pa bomo morali poglobiti vzgojne naloge in cilje. Da o učnih prizadevanjih ne govorim.«

Adolf Ankon

Plesni umetniki, udeleženci NOB

Marta Paulin-Brina

Ob 75-letnici rojstva

Poleg Štefana Suhija je bila Marta Paulin, s partizanskim imenom Brina, edina poklicna plesalka med slovenskimi partizani. Njen prihod v partizanske vrste je bil za partizansko kulturo in umetnost izredno dragocen. Ob njenem visokem življenjskem jubileju se spominjamo postaj na njeni življenjski poti...

Rodila se je 5. avgusta 1911, v Ljubljani. Oče je padel v prvi svetovni vojni, mati se je skromno preživljala s šivanjem. V takih razmerah se je Marta po opravljeni srednji trgovski šoli zaposlila kot uradnica, hkrati pa se je vpisala v zasebno šolo za umetniški ples, ki jo je vodila plesalka Meta Vidmar. Leta 1938 je šolo zapustila in pričela pripravljati samostojni plesni program. Prvič je nastopila v ljubljanski Operi tik pred začetkom okupacije v decembru 1940 in nastop ponovila v mariborskem gledališču v marcu 1941.

Hkrati z njenim umetniškim ustvarjanjem pa je teklo njeno ilegalno delo. Od vsega začetka je bila povezana z Osvobodilno fronto, neustrašno je izpolnjevala uporniške naloge v okupirani Ljubljani. Ilegalno ime Brina si je izbrala, da bi z njim ponazorila, da hoče biti enako čvrsta in uporna, kot

je brinov grm na kraških tleh.

V avgustu leta 1943 se je odzvala povabilu kulturnikov in vodstva Osvobodilne fronte ter odšla v partizane, kjer se je priključila kulturniški skupini 14. divizije. Skupina je prirejala mitinge za prebivalstvo po vaseh po Dolenjskem in Notranjskem ter za borce po divizijskih brigadah. Plesala je ob spremljavi harmonikarja po melodijah slovenskih ljudskih in partizanskih pesmi. Kot članica skupine se je udeležila kulturniškega kongresa v Semiču 4. in 5. januarja 1944. Takoj po kongresu je odšla s skupino na legendarni pohod 14. divizije prek Hrvaške na Štajersko. Medtem je bila imenovana za članico tedaj ustanovljenega Slovenskega narodnega gledališča. S Štirinajsto divizijo je bila na pohodu, dokler ni zaradi primrznenih nog obležala v kurirski postojanki na Mozirskih planinah. Po delni ozdravitvi je potovala s kurirji na osvobojeno ozemlje k partizanskemu gledališču v Črnomlju in nato v Bazo 20. Konec leta 1944. so jo z letalom odpeljali na zdravljenje v Bari, spomladi naslednjega leta pa se je vrnila v Beograd, kjer je opravljala tajniške posle pri javnem tožilu Jugoslavije dr. Joži Vil-

fanu. V Ljubljano je prišla kmalu po osvoboditvi 1945 ter se v okviru srednje vzgojiteljske šole lotila pouka gibalno-ritmične vzgoje. To delo je opravljala do upokojitve.

Pohod in usodo kulturnikov štirinajste divizije opisuje Zvone Kržišnik v svoji knjigi »Patrulja zvestobe«, ki je pričevanje o vlogi kulturnikov v partizanski vojski in njihovem vplivu v narodnoosvobodilnem boju.

V tej knjigi so opisani pot kulturniške skupine in življenjske usode njenih članov, med njimi tudi usoda partizanske plesalke Marte Paulin-Brine. Avtor takole opisuje njen prvi partizanski ples: »Nato je nastopila Brina. Morda ji je prav Kajuhovala pesem pomagala, da je tistikrat prvič znala poiskati razmerje med plesnim znanjem, ki je običajno vezano na odrske deske, in med plesno izraznostjo, kakršno je terjal partizanski »oder življenja.« Nobenega trikoja, nobene šminke, nobenih izšolanih virtuosnih gibov ni zahteval ta ples. Pač pa je zahteval, naj umetnica v škornjih, vojaški opravi, s pištolo za pasom na gozdnih tleh izrazi resnico trenutka...»

Njeni gibi so izsevali vse tisto samosvoje, kar je slovenskemu človeku prinašal upor: dvig iz upognjenosti v vzravnost, hotenje odgnati se v daljavo visokih ciljev, kipečo samozavest, veselje, neizrekljivo vero, zvestobo in odločnost. In prepričanje,

Marta Paulin-Brina

da nobena sila ne more ustaviti tega ljudstva...«

Ko je Brina prišla v partizane, se ji je ponudila priložnost, da prispeva revolucionarnemu gibanju nekaj čisto svojega. Vedela je, da je mogoče izraziti človekove narodove osvobodilne težnje prav z vsemi umetnostnimi sredstvi, torej tudi s plesom. Toda kako? Poiskati je treba lastno, še nikjer preizkušeno plesno govorico.

O tem pripoveduje sama: »Šlo je za plesni izraz, ki je zakoreninjen v domačih tleh, človekovo, udeležbo pri samem zgodovinskem dogajanju svojega naroda. Ples poziva na boj, v boju zmaguje, razveže se v radost. V tem

plesnem krogu smo si lahko vsi podali roke. Naš krog je bil sklenjen: ob naporih in trpljenju, sredi vzdihov in smehljajev. Ko sem kot plesalka stala sama med množico borcev z zavestjo, da bom zmogla s svojim plesnim darom in šibkim telesom obvladati neizmerni neravni prostor, sem čutila v nogah moč, ko sem teptala trda zemeljska tla. Roke so čutile razsežnost gozdov in se vzpenjale čez vrhove dreves.«

Kulturniki v štirinajsti diviziji so se morali spremeniti v prave vojaške: z orožjem, pripravljenim na strel, vsak trenutek v pričakovanju, da bo treba vzeti bombo in juri-

šati. Morali so stražiti, hoditi v zasede in patrolje, morali so pomagati zdravnikom in bolničarjem, morali so nositi ranjence.

Prišel je trenutek, ko se Brina in Vera Hreščak na pohodu štirinajste divizije skoraj nista mogli več premikati, kajti ozeble so jima noge. Brina je morala prestajati nečloveške muke. Njeni skorenjci – zdržali so skoraj 500 kilometrov pešačenja – so razpadali, skoznje je vdiral mraz. V družbi dveh kurirjev sta se Brina in Vera – zadnji dan februarja 1944. s skrajno muko povzpeli v strmeh nad Radegundo, kjer sta v skromni kolibi našli za poltretji mesec zasilo zatočišče. Noge so ji otrpnile od strahotnih ozeblin, škornje so jima morali razrezati. Veri se je k sreči začelo obračati na bolje, Brini pa se je stanje poslabšalo, tako da je partizanski zdravnik Pavček, ki ju je obiskal, že pomislil na amputacijo noge... Rešilo jo je ljudsko zdravilo: vrelj goveji loj, ki je zaustavil gnitje. Vendar je bilo na dlani, da Brina ne bo mogla nikdar več plesati.

Lahko si predstavljamo, kako je naši dragi jubilatki pri srcu, ko v spominih obnavlja doživlja iz partizanov, ki so bila radostna, vznemirljiva pa tudi žalostna in tragična... Lahko ji samo iskreno zatrdimo, da smo ponosni nanjo, ko je za revolucijo žrtvovala svoj poklic, svoje umetniško poslanstvo. Ali je mogoče dati veliki ideji več?

Dušan Mevlja

Poletni koticček za poezijo (znanih in manj znanih pesnikov)

Darovi

Kakšne rože cvetijo po polju!
Rdeče in plave in zlate
in vse čakajo noč in dan
samo nate.

Kakšne ribe plavajo v morju.
Take pa take in tudi – take!
In vse čakajo noč in dan
na vas, svoje junake.

Kakšne knjige žive po policah,
polne zvezd in mavrice čiste.
In vse čakajo noč in dan,
da jim obrneš liste.

Roža in riba in knjiga
so kakor pesem, ki poje:
pridi, iztegni dlan,
vse to je tvoje!

Sezona taborov
Sutjeska

Sezona taborov Sutjeska se je že razmahnila in pionirji iz vse države so »zaokrožili«, se pomešali in ustvarili na številnih taborih skupnosti, ki bodo za štirinajst dni zaživele, vsaka s približno devetdesetimi prebivalci.

Slovenski pionirji se letos razporejajo takole: tisti iz Logatca pojejo v Bosno in Hercegovino, iz Grosuplja v Črno goro, iz Nove Gorice v Makedonijo, iz Krškega v Srbijo, iz Celja na Kosovo in iz Kopra v Vojvodino.

Letošnji tabor Sutjeska v Sloveniji, je bil spet v Dolenjskih Toplicah, kjer se je zbralo 80 otrok in 10 mentorjev iz hrvaške Kostajnice, hercegovskega Trebinja, srbskega Valjeva, črnogorskega Ulcinja, iz Skopja, Tržiča, iz Kačanika na Kosovu in Srbobrana v Vojvodini. Od 7. pa do 21. julija so imeli vse dneve zapolnjene z delovnimi programi. Udejstvovali so se na glasbenem, likovnem, literarnem, informativnem, telesno-kulturnem in lutkovnem področju, izrazito veliko pozornosti pa so posvečali razvijanju revolucionarnih izročil (prav skozi vse našete dejavnosti). Poleg tega so dva dni preživeli neposredno v partizanskem Rogu, kjer so z dejavnostmi SLO, taborniškimi veščinami in jamarstvom še bolj poglobili razumevanje in prenašali v prakso partizanska izročila. V program je sodil tudi obisk Ljubljane,

Postojne s Postojnsko jamo, sprejem pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije, pa tudi pristrčno srečanje z brigadirji MDA Suha krajina.

V vabilu na ogled in prireditve tabora Sutjeska so odgovorni iz ZPM Slovenije in Sveta Zveze pionirjev zapisali, da so tabori Sutjeska del enotnega programa vzgoje in izobraževanja Sveta Zveze pionirjev Jugoslavije, katerega osnovni smotri so poleg ohranjanja tradicij (ali tudi prav del tega) – razvijanje medsebojnega tovarštva, bratstva in prijateljstva med otroci vseh narodov in narodnosti, delovna vzgoja, razvijanje ustvarjalnosti na različnih področjih interesnih dejavnosti in tudi vzgoja za samoupravljanje.

Z nekaterimi mentorji in pionirji, ki so obiskali druge republike in preživeli tam štirinajst dni v taborih Sutjeska, smo se zmenili, da nam bodo o doživljajih in vtisih pisali. Toda to nam ostaja za prihodnjič, ko se jih bo že sodelil tudi obisk Ljubljane, več vrnilo s poti. B. Ž. J.

Pionirji s tabora Sutjeska v Gramozni jami

V programu letošnjega tabora Sutjeska v Dolenjskih Toplicah je bil tudi obisk Ljubljane. Tako so minuli torek pionirji prišli v glavno slovensko mesto in si ogledali njegove znamenitosti. Med drugim so obiskali Gramozno jamo, kjer jim je spregovoril Stane Koman, predsednik komisije ZZB NOV Ljubljane. Pionirjem je povedal, kaj se je v času vojne dogajalo v Gramozni jami in kako danes naše mesto s pohodi po poteh spominov in tovarštva ohranja vezi s preteklostjo.

Tovariš Pavle Lešnjak, nekdanji namestnik sekretarja rajonskega komiteja Skoja iz Bežigrada, pa je mladim orisal delo mladine med NOB v Ljubljani in jim povedal, kako je prišlo do uresničevanja ideje o Poti spominov in tovarštva.

Foto: Jože Čurin

Vaša pripoved

Dedek se spominja

Ko sem bila majhna, sta mi dedek in babica velikokrat v prostem času pripovedovala, kako sta preživljala čas med vojno. Da je bilo hudo, se še oba tudi danes živo spominjata. Dedek je živel na majhni kmetiji v Črnomlju. Ko je bil star devet let, je izgubil očeta in tako je večja bremena moral nositi kar sam. Njegova mama je veliko pretrpela, ko je tako zgodaj ostala brez moža in se je

morala sama prebijati s tremi sinovi.

Ko je prišla vojna, je odšlo veliko mladih fantov iz njegove vasi k partizanom, zato se je tudi dedek odločil, da gre tja. Njegov odhod je bil zelo žalosten, saj je mati ostala brez pridnih rok za pomoč na kmetiji. Pripravila mu je culo, v katero je spravila vse potrebno za na pot. Tako je moj dedek prišel s svojimi tovariši v 14. divizijo.

Najprej je bil dodeljen za kurirja. Velike bitke so bile po Dolenjskem in Beli krajini, kjer so dneve in noči hodili po mrazu, premočeni do kosti, brez predaha. Pogosto so bili lačni, hodili so v slabih čevljih, včasih celo bos. Krogle so neusmiljeno švigale vsenaokoli; dedek je bil priden vojak, zato ga je komandant določil za minerca.

To je bila zelo težka naloga, saj so morali minerci v nočeh minirati železniško progo. Veliko njegovih tovaršev je padlo v bojih, veliko je bilo ranjenec, ki so jih morali dolge ure nositi. Tako je

tudi sam za las ušel smrti, ko je krogla švignila tik nad njegovo glavo.

Po končani vojni se je vračal domov, a doma ni več našel. Požgali so ga Nemci in domači izdajalci. Mamo in brata je našel v sosednji vasi, kjer so ju domačini lepo sprejeli, saj sta ostala brez strehe nad glavo in brez živine.

Po vojni je bil moj dedek odlikovan s številnimi odlikovanji in priznanji. Ponosna sem nanj!

SANDRA HARIČ, 4. b
O. Š. Kerenčevih
Pesnica

Deklica

Deklica prava ima
jamice v licih ali pa pege
in zaradi teh pegic zna
priti kdo v hude zadrege.

Deklica prava ima
kite, frufu ali modno pričesko
in za njo hodi, zaradi tega,
že kdo – kot princ za princesko.

Deklica prava ima
na ustnicah ljubeč nasmešek
in ta veselo binglja
kot kakšen sladek orešek,

da se nekoč skotali
v naročje pravo, nepravo
in zaznamuje dvema dni
z nezamenljivo pisavo.

Tile pesmi sta iz knjige, ki bo na jesen izšla pri založbi Borec v zbirki Liščki. Napisal ju je Tone Pavček, ilustracije h knjigi pa je narisala Jelka Reichmanova. Pri naši založbi bo izšlo jeseni še več knjig za otroke, vendar vam bomo o tem kaj več povedali takrat, ko jih boste že lahko kupili v knjigarnah.

B. Ž. J.

Dopisniki in prodajalci časopisa na izletu

Prvo počitniško sredo je bilo k sreči lepo vreme. Dopisniki in prodajalci 7D ter Večera smo šli na izlet. Na postaji smo se zbrali in počakali na tovarišico. Potem je pripeljal avtobus za Celje. Na hitro smo se posvetovali, kam bi šli. Lahko bi šli na igre z računalniki ali pa na stari celjski grad, smo rekli. Odločili smo se za grad. Ves čas smo hodili po asfaltu. Okolica je bila čista in nikjer nismo opazili niti enega papirčka.

Prišli smo na grad in od tam s Friderikovega stolpa opazovali Celje. Dobili smo tudi list, na katerem je bila v kratkem zapisana zgodovina tega mesta.

Glavna udeleženca izleta sta bila Bernarda in Tomaž, ki sta bila najbolj korajžna, ko sta stopala po stopnicah Friderikovega stolpa. Drugi smo cvilili, ko smo lezli po strmih stopnicah navzgor.

Z gradu smo zavili v mesto in v slaščičarni polizali sladoled, ki smo ga že močno pogrešali.

Nazadnje smo se z avtobusom odpeljali domov. Izlet je bil lep in – brezplačen.

PETRA KOLAR,
O. Š. Stranice, 4. r.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Delovne brigade
tega poletja

Kazalo je že, da bodo delovne brigade kar na hitro in »s spremenjenim kurzom« usahnile, saj se pojavljajo nove ideje in želje po drugačnih, posebnih oblikah prostovoljnega dela. Pa vendar nam poročila iz letošnje prve izmene zveznih mladinskih delovnih akcij kažejo, da ni čisto vse črno, kar se sivo vidi. Res je sicer, da širšega zanimanja in »gužve« v primerjavi z malo bolj oddaljenimi prejšnjimi leti ni, rezultati pa kažejo, da so delovne načrte uspešno opravili v vseh prvih izmenah, od Kozjanskega do Brkinov.

Tam, kjer so kopali vodovodne kanale (Kozjansko, Istra, Bela krajina), so izkopali skupno približno tri in pol kilometra trase, na Goričkem jim je šla menda prav imenitno od rok gradnja ceste skozi Ivanovce, posebno pa so se izkazali v Brkinih, kjer zaradi izredno težavnega terena pravzaprav ni so pričakovali tako dobrih rezultatov (pri delih za akumulacijsko jezero Klivnik).

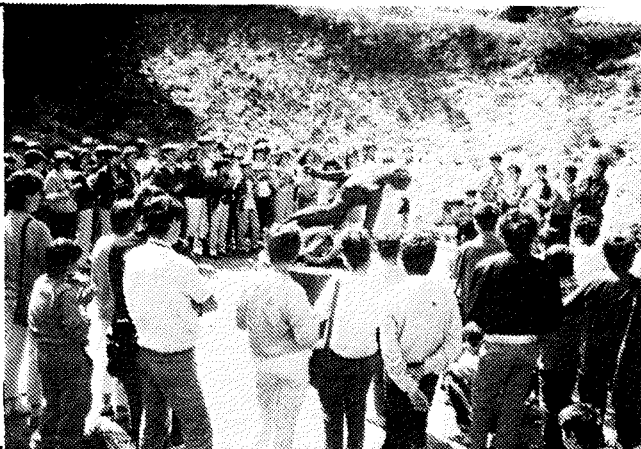
V Trebčah se je baje ponovila organizatorjeva nerodnost pri nameščanju pri prebivališčih brigadirjev, sicer pa so prišli na MDA mladi s številnih krajev križem po Jugoslaviji: od Velike Kladuše in Bojnika, Bjelovara in Prnjavorja pa vse do Pirota.

Zaradi vročine se v tem poletju res ne bodo mogli pritoževati, zaradi moče že morada malo bolj, nekaj pritožb in nesoglasij pa se je (upajmo da iz čiste resnicoljubnosti in delovne vneme) pojavilo ob vprašanju, kdo so bili najboljši v prvi izmeni.

Upamo, da se bo kdo od pridnih brigadirjev spomnil in nam v urici interesnih dejavnosti napisal pismo »s terena«. To bi bila še najbolj živa predstavitev tistega, kar doživljajo.

Pozdrav, Bojana

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KR

27. srečanje mladih sodelavcev jugoslovanskih radijskih postaj

V ponedeljek, 23. 6. 1986, je pet najaktivnejših dopisnikov Radia Ljubljana prispelo na letališče Brnik, odkoder smo z letalom odleteli v Beograd. Z nami je bil novinar Brane Podobnik. Iz Beograda smo se z avtobusom odpeljali v Srbobran, kjer je bilo 27. srečanje mladih sodelavcev jugoslovanskih radijskih postaj. V hotelu Elan smo se zbrali predstavniki radijskih hiš vseh republik, razen Črne gore.

Že naslednji dan smo obiskali salaše, kmetije zunaj velikih vojvodinskih vasi. Ker je bilo dogajanje zelo zanimivo, je Radio Novi Sad razpisal natečaj za literarni in likovni prispevek »Ej, salaši«. Med drugimi zanimivimi prispevki je tudi zelo dobra reportaža Valentine Smolnikar iz Slovenije.

Potovali smo po srbobranski občini in spoznavali zgodovino njenih krajev, med njimi je tudi Turija, kjer se je

rodil narodni heroj Petar Drapšin. Tu je bila tudi baza partizanskih ilegalcev. Odpeljali smo se v Novi Sad, kjer smo obiskali muzej revolucije in se sprehajali po Petrovaradinski trdnjavi. Obiskali smo tudi konjušnice. Zelo smo bili veseli, ko smo si ogledali letališče v Čeneju s športnimi in jadralnimi letali.

Vsak večer smo mladi novinarji iz določene republike pripravili svoj program. Ime-

li smo celo maškarado in kviz. Da smo bili vsi zadovoljni, smo se pomerili tudi v športu.

Kmalu je prišel čas za slovo. Bili smo žalostni, da moramo iz Srbobrana in se s tem posloviti od prijateljev. Hitro smo si izmenjali naslove, da se ne bi nikoli pozabili.

DUŠAN ČANČER
6. a
novinarski krožek
OŠ Artiće

Dopisi iz naših krajev

Zajeten kup prispele pošte čaka na objavo

Rudi Matko se oglašja iz Trbovelj in piše o partizanskem slavlju na Vrheh ob dnevu vstaje.

Pripravili sta ga občinski konferenci SZDL in ZSMS v sodelovanju z občinskim odborom ZZB NOV, in sicer pred domom Revirskih in Savinjskih borcev. Zbranim, bilo jih je približno 1500, je spregovoril Zoran Tomše, sekretar občinske konference ZSMS Trbovlje. Mladim, je dejal, se za svobodo ni treba bojevati, kajti izbojevali so jo borci, ki so bili med narodno-osvobodilnim bojem približno enakih let kot današnja mladina, a so jo, je poudaril, pripravljeno braniti tudi za ceno življenja.

Nastopili so združeni trboveljski pevski zbori in recitatorji. Slovesnosti je sledilo tovariško srečanje treh generacij. Udeležili so se ga tudi prvoborci iz revirjev: Lojze Ribič, Matevž Kovač, Jože Babič, pa tudi 96-letni Ivan Flere, eden najstarejših občanov tudi sam borec.

Precej udeležencev srečanja se je podalo na enajst kilometrov dolgo pot peš, za starejše občane pa so organizirali prevoz z enajstimi avtobusi. Dom revirskih in savinjskih borcev je, kot sporoča občinski odbor ZZB NOV v Trbovljah, znova odprt ves dan, namenjen rekreativnemu oddihu borcev in vseh občanov.

Jože Mrovlje iz Kranja je že pred časom napisal prispevek o dejavnosti medobčinskega društva, v katerem delujejo

civilni invalidi vojne.

Medobčinsko društvo se je za letošnjo sezono dobro pripravilo. V prvem polletju so se invalidi z Gorenjske v večjem številu udeležili pohoda po poteh partizanske Jelovice v Dražgošah. Opravili so tudi pohod na Okroglo pri Kranju. Ob dnevu civilnih invalidov Jugoslavije so se udeležili srečanja invalidov Slovenije v Celju ter manifestativnega pohoda od športne hale Golovec do zloglasnega zapora Stari pisker. Ob dnevu mladosti so bili na pohodu od Begunj do Slatne po poti prijateljstva in spominov. Pohoda se je udeležil tudi predsednik zveze CIV Slovenije Evgen Jurič. Sledilo je prijateljsko srečanje invalidov Gorenjske v Železnikih s tekmovanjem v streljanju, namiznem tenisu, plavanju in kegljanju. Posamezni invalidi so se udeležili pohoda 2. grupe odredov v Ivančni Gorici in prejeli priznanje, ki jih je medobčinskemu društvu CIV Kranj podelila krajevna konferenca SZDL Ivančna Gorica. Vsi naštetih pohodi so tradiciionalni.

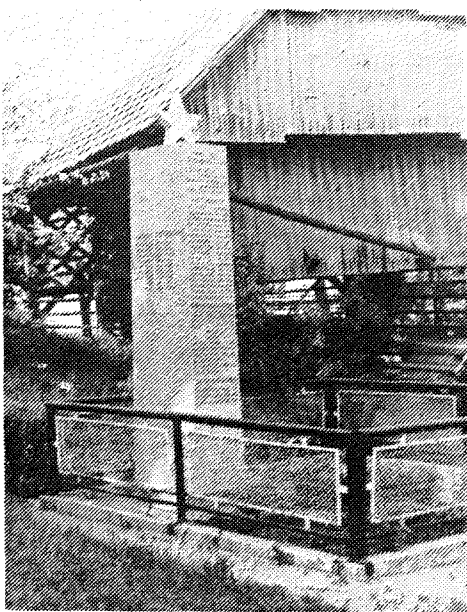
Prvi z desne: Evgen Jurič, predsednik CIV Slovenije

Milan Garantini ob prazniku krajevnih skupnosti

Senožeti-Tirna nad Zagorjem

kjer so letos junija slavili enainvajsetič. Gre za hribovsko krajevno skupnost s približno 700 prebivalci, ki hodijo povečini delat v razna podjetja v zagorski dolini.

Krajevni praznik ohranja spomine na več dogodkov iz vojnih dni. Že v juliju 1941 se je

Spomenik žrtvam v Senožetih – Tirni

na Plešah utaborila prva revirska četa, v katero se je vključila tudi zagorska skupina, ki je dotlej bivakirala v Štangovcu jablaniškega vrha.

Leto kasneje (v aprilu 1942) se je zbral na Plešah 2. štajerski bataljon in se dopolnil z novimi borci iz revirjev, predvsem iz zagorske doline.

Junija 1944. je vas doživela svoje najbolj črne dni. Okupator je požgal domačije in odganjal v zapore najboljše sodelavce narodno-osvobodilnega gibanja.

Posebno pozornost je avtor zapisa namenil naselju Mošenik, ki se razteza v ozko sotesko ob slabi makadamski cesti in vzdolž potoka.

In navaja spomine...

V avgustu 1944 je bila porušena postojanka v hiši Rotarjevih, kjer je bila naseljena okupatorska enota. Porušeni so bili tudi trije železniški mostovi. Miniral jih je s svojimi minercer Ivan Okrajšek, komandir minerske čete. Eksplozija je bila tako močna, da so letele potrgane tračnice do dvesto metrov daleč. V bližini pa je počilo zidovje Kosmačeve hiše.

Družina Kosmačevih in druge so bile vedno v nevarnosti, da se ne zgodi kaj najhujšega, saj je bila to zavedna družina, v kateri je bilo sedem hčera in dva sinova. Oba sinova sta bila v NOV. Jože, mlajši, je bil kurir odredne prevozne postaje in je sodeloval z drugimi zasavskimi čolnarji. Savo je ta večkrat preplaval tudi pozimi, tako da je bila vzdrževana veza v najbolj kritičnih časih preko reke Save za Dolensko in obratno.

Omeniti je tudi starejšo družino Šuštarjevih, ki so se naselili po svojih prednikih iz Renk. To je zelo stara družina železničarjev, katerih rod za rodom slušbuje pri železnici. To so vestni, delavoljni štirje sinovi, od katerih se je sin Lado kot otrok težko ponesrečil pri nekem izletu na železnici in je kasneje preminil. Zanimivo je, da zapisujejo Šuštarjevi visoke vode Save, ko prestopi svojo strugo, preplavi cesto in visoko narasla dosega železniške mostove. Tako lahko sledimo naraslim vodam po mesecih in letih tudi za desetletja nazaj.

Naselje Mošenik je brez telefona, ima slabo vzdrževano cesto in ostaja po krivici na obrobju zagorske občine.

Iz Mislinjske Dobrave v imenu ZB Šmartno pri Slovenj Gradcu nam je pisal Stane Serušnik.

Partizansko ime Pri srčku

Iz našega kraja bolj poredko objavite kakšno novico v vašem časopisu. A vendar je naša borčevska organizacija zelo aktivna. To je v veliki meri zasluga posameznih članov.

Uredili smo grobišče padlim talcem. V okviru občinskega praznika občine Slovenj Gradec, ki spominja na borbo Zidanske brigade na Kopah, smo slovesno odkrili spomenik z imeni vseh padlih borcev, talcev in žrtev koncentracijskih taborišč iz našega kraja.

V počastitev dneva borcev smo obiskali partizanske domačije in se zbrali na proslavi na Lazarjevi kmetiji s partizanskim imenom Pri srčku na Brdah. Tu so poleg govornikov pred spominsko ploščo nastopili tudi učenci iz osnovne šole XI. SNOB Miloša Zidanska iz Šmartna. Šola zasluži vse priznanje, saj sodeluje na vseh prireditvah in proslavah naše organizacije ZB.

Od kod partizansko ime Pri srčku za Lazarjevo domačijo? Franc Rozman-Stane ni verjel, da tragičnega 8. januarja 1943 ni preživel noben borec 1. pohorskega bataljona. Upal je, da se jih je vsaj nekaj le prebilo. Z manjšo skupino borcev se je odpravil na Pohorje iskat preživele. Med drugimi partizanskimi kmetijami se je oglašil tudi pri Lazarjevih. Domači mladoletni sin je bil pogumen fant in se je Stanetu močno prikupil, tako da mu je vzdol ime Srček. To ime je pozneje prešlo na Lazarjevo domačijo in je spomin na sina, ki je padel na pragu svobode v Oplotnici, ko je pogumno razoroževal nemško vojsko, o čemer priča tudi spominska plošča na njegovi hiši.

Drago Miklavec – Iz Dravograda:

Občinski praznik in slovesnosti

Občani Dravograda so si za svoj občinski praznik izbrali 4. julij. Tistega dne v letu 1941 je začel nemški okupator množično izseljevati. Med Slovenci, ki so morali v izgnanstvo, so bili tudi vsi narodnozavedni Dravograjčani. Več kot 150 so jih odpeljali s prvim transportom v Srbijo, kjer so našli zatočišče po raznih krajih od Beograda do Titovih Uzič. Največ jih je preživel vojni v Gornji Sabanti pri Kragujevcu.

Ob letošnjem občinskem prazniku so pripravili tudi srečanje borcev za severno mejo, ki prebivajo na območju štirih koroških občin.

V občini Dravograd so že pred vojno postavili spomenik 17 padlim junakom za severno mejo. Do nedavnega je sameval na starem, danes že opuščnem pokopališču in je bil povsem pozabljen. Dravograjčiki borci so se spraševali, zakaj takšen odnos do takšnega obeležja, Morda bi spomenik še naprej sameval, če ne bi prav oni dali pobudo, da ga je treba prestaviti na vidnejše mesto. Pri uresničitvi te zamisli je glavno vlogo odigral svet za ohranjanje tradicij NOB pri občinski konferenci SZDL.

Spomenik 17 padlim junakom za severno mejo

V soglasju z zavodom za spomeniško varstvo v Mariboru in urbanističnim zavodom na Ravnah bo poslej spomenik stal v središču dravograjskega trga, ob cesti, ki pelje na jugoslovansko-avstrijsko mejo na Vič.

Prav tako Drago Miklavec, tokrat iz občine Maribor-Pesnica

Kljub težavam gospodarski napredek

V občini so letos že štiriintriidesetih praznovali svoj občinski praznik. Tudi tokrat so se spomnili na 22. junij 1941. O tem je na proslavi obširneje govoril Zoran Lešnik.

22. junija 1941 se je v Kerenčičevi hiši v Pesnici zbrala skupina skojcev takratnega mariborskega okrožja. Ko so zvedeli, da je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, so sklepali, da je nastopil pravi trenutek, da se skupaj z ostalimi sodelavci začnejo oboroženo upirati okupatorju. Kako utemeljeno so sklepali govorijo že njihova predpostavka, da Hitler ne bo mogel zbrati toliko vojakov, da bi lahko zasedel vse ozemlje Sovjetske zveze. Če se bo vstaja pričela istočasno po vsej zaslužnji Jugoslaviji, bo nemški okupator na tem ozemlju potreboval toliko več oboroženih enot, da bi če že ne umiril, pa vsaj miril upornike. Tako jih bo toliko manj poslal v boj proti okupiranim sovjetskimi narodom. Njihova tako daljnovidna predvidevanja so se pozneje uresničila.

V občini Maribor Pesnica so za osvoboditev njihovih ljudi prispevali kar precejšnje krvni davek. O tem pričajo imena na številnih spominskih obeležjih in spomenikih v tej občini.

V teh predelih so kljub manjši nerazvitosti le dosegli določene gospodarski napredek, o čemer priča že nekaj sodobno urejenih kmetij. Na področju kmetijstva seveda še niso izkoriščene vse možnosti. Ponekod so zrasla cela stanovanjska naselja, zadržani in gasilski domovi. Prenovili ali pa na novo so zgradili posamezne šole, potegnili več kilometrov asfaltne obloge, napeljali vodo v posamezna gospodinjstva in marsikje tudi elektriko.

Se vedno bodo morali izkoptati precej kilometrov jarkov in položiti cevi, da bo voda pritekla v sleherno gospodinjstvo. Ponekod tudi še nimajo električne luči. Tudi ceste še niso povsod tako speljane, kakor bi morale biti. Ni telefonskih priključkov in še česa.

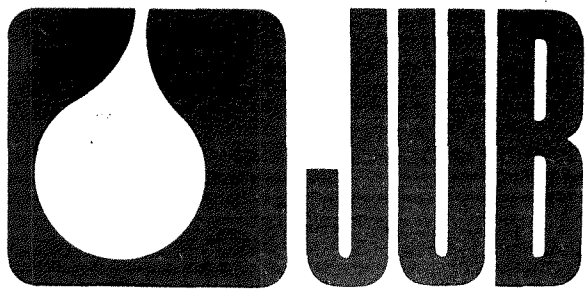
Ljudje v posameznih krajih so vselej pripravljene prispevati določena sredstva v okviru krajevnega samoprispevka. Le-teh je bilo že nekaj in vsak je uspel. Po drugi strani so tudi delovno prizadevni. Prav to pripravljeno v krajevnih skupnostih podpira Skupnost obmejnih krajevnih skupnosti.

Tedensko praznovanje so zaključili s športnimi tekmovanji in drugimi srečanji. Prizadevnim športnikom so podelili pokale, zaslužnim borcem in aktivistom pa spominska priznanja in praktična darila. Pionirji in učenci osnovne šole so pripravili prisrčen kulturni program.

Ostanimo v Mariboru – z Marjanom Kosom, ki nam je poslal več dopisov, med njimi zapis z naslovom

Srebrni grb mesta Maribor za profesorico Milico Ostrovsko

V Mariboru so izročili srebrni grb mesta Maribor prof. Milici Ostrovski, ki se je že pred vojno vključila v napredno gibanje v Mariboru in postala članica KPS. Med drugim je delovala v Zvezi mladih intelektualcev. Junija 1941 jo je okupator v Mariboru aretiriral in skupaj z družino izgnal v Srbijo. Po osvoboditvi se je vrnila v Maribor, kjer je nadaljevala svoje pedagoško delo. Kot profesor tujih jezikov se je vključila v organiziranje in razvoj našega šolstva ter je objavila številne pedagoške članke in učbenike. Že konec leta 1945 je začela zbirati in zapisovati podatke in pričevanja o narodnoosvobodilnem gibanju v Mariboru. S tem delom je z izredno vztrajnostjo in prizadev-

KEMIČNA INDUSTRIJA p. o.

61262 DOL PRI LJUBLJANI

Telefon: n. c. (061) 647-020, 647-036
Prodaja: (061) 315-525
Telex: 31-580 YU JUB DOL

FASADNI PROGRAM:

1. Sistem toplotne zaščite fasad	Jubizol
2. Fasadne barve	Acylcolor
3. Talni premazi	Takril
4. Ometi	Acrynolit, Bavalit, Jubolit Kirplast

NOTRANJNI PROGRAM:

1. Barve: Jupol, Jubocolor, Dipi color
2. Izravnalne mase: Juboli, Nivelin, Takolin
3. Lepila: Akrinol, Styronol, Juboterm
4. Lesna lužila: Jubin

Emona blagovni center

o. sub. o.

Ljubljana

61112 Ljubljana, Šmartinska 130, Slovenija, Jugoslavija

Telefon: (061) 41-944 • Telex: 31-135, Yu emona – p. p. 18 • Tekoči račun: 50100-607-65763

KOMUNALNO PODJETJE DOMŽALE

61230 DOMŽALE, LJUBE ŠERCERJA 4

PROIZVODNJA IN DISTRIBUCIJA VODE, ODVAJANJE IN ČIŠČENJE ODPLAK, VZDRŽEVANJE JAVNE HIGIENE, VZDRŽEVANJE CEST, KOMUNALNE GRADNJE
ŽIRO RAČUN ŠT: 50120-601-30437 TELEFONI: (061) – UPRAVA: 721-426 – ČISTILNA NAPRAVA: 721-866 – VZDRŽEVANJE VODOVODA: 721-328 – KAMNOLOM LUKOVICA 735-016 – SNAGA, VZDRŽ. CEST, STROJNI PARK, KOMUNALNE GRADNJE: 721-443

nostjo nadaljevala dolgo vrsto let in je še vedno aktivna pri zbiranju gradiva, a tudi pri ohranjanju in razvijanju revolucionarnih izročil med šolsko mladino.

Napisala je vrsto prispevkov o narodnoosvobodilnem gibanju v Mariboru. Leta 1963 je izšla njena monografija Narodnega heroja Jožeta Hermanka, leto pozneje pa biografija narodne junakinje Silvire Tomasini. Najpomembnejši rezultati njenega zbiranja in preučevanja gradiva pa je trilogija »Vkljub vsemu odpor«. To delo z veliko komunikativno sposobnostjo prikazuje okupacijo in NOB v Mariboru. Po prvi izdaji, ki je kmalu pošla, je pripravila dopolnjeno drugo izdajo z več kot 1300 strani besedila, ki je leta 1981 izšla pri založbi Obzorja. Za Vkljub vsemu odpor je dobila visoko priznanje – nagrado vstaje slovenskega naroda. To delo temelji na okoli 800 pričevanj in izjavah, a tudi na številnih dokumentih. Za svoj prikaz NOB v Mariboru je avtorica pričevanja in druge podatke smiselno zaokrožila s podobo ilegalnega Maribora in sicer ta-

ko, da nam vzdušje vojnih let v tem mestu neposredno približa. Avtorica je hotela iztrgati pozabi največ sodelavcev NOG v Mariboru in dogodkov ter ohraniti spomin na pogumna in nesebična dejanja tistih, ki so s svojim prispevkom in tudi z življenjem omogočili, da je to mesto, vkljub številnim in hudim udarcem, ki jih je okupator zadal osvobodilnemu gibanju, vztrajalo v odporu. To delo na svojstven način prikazuje izjemno težavne razmere, v katerih se je razvijalo narodnoosvobodilno gibanje v Mariboru, njegove značilnosti in obdobja njegovih vzponov in padcev. Trilogija Vkljub vsemu odpor je pomembno pričevanje o Mariboru v prelomnih letih 1941–45. To delo bo moral upoštevati vsak zgodovinar, ki bo preučeval okupacijo in NOB v Mariboru in tudi na širšem območju, saj to delo vsebuje zelo dosti pričevanj in podatkov. Zapiske pričevanj, ki jih je zbrala, je prof. Milica Ostrovska odstopila Muzeju narodne osvoboditve v Mariboru, kjer bodo koristno služili še drugim raziskovalcem.

Izpod Kosovega peresa smo sprejeli še članek:

Spomenik Ljubu Šercerju

V okviru prireditve ob 2. juliju dnevu vstaje slovenskega naroda so v občini Maribor-Tezno pripravili osrednjo proslavo v krajevni skupnosti Ljubo Šercer. Slavnostni govornik je bil nekdanji komisar 2. SNOUB Ljubo Šercer generalmajor Miha Butara-Aleks, ki je spregovoril o razvoju NOB v Sloveniji in Mariboru ter o bojni poti Šercerjeve brigade, ustanovljene 6. oktobra 1942. Njen prvi komandant je bil Bojan Polak-Stjenka. Brigada je dobila ime po Ljubu Šercerju, ki so ga ustrelili skupaj s petimi soborci 22. decembra 1941 v Podkrajju pri Tomišlju v bližini Ljubljane. Italijanski okupatorji so se bali, da bi ob Ljubovem pogrebu lahko prišlo do neredov. Zato so ga naskrivaj odpeljali v Tržič pri Trstu in ga tam pokopali. Za svoje junaško vedenje je bil Ljubo proglašen za narodnega heroja. Okupator je dobro občutil borbeno pest Šercerjeve brigade, ki je uničila plavogardistično postojanko v Goričanah pri Kočevju, osvobodila Velike Lašče, uničila več bobogardističnih postojank, zaplenila velike količine orožja in streliva in prizadela okupatorjem hude udarce.

Na svečanosti so odkrili pred domom krajevne skupnosti Ljubo Šercer doprsni kip Narodnemu heroju Ljubu Šercerju. Kip v bronu na podstavku bo spominjal na junaško borbo tega Narodnega heroja in na junaške podvige borcev Šercerjeve brigade med NOB.

Ob tej priložnosti so izročili tudi državna odlikovanja. Red republike z bronastim ven-

cem je prejel Ivan Sisinger, red dela s srebrnim vencem: Jože Cijan, Marjan Hernec, Avgust Ploh in Ana Račević, medaljo zaslug za narod pa Marjan Gaberc in Miroslav Lah. Red zaslug za narod s srebrno zvezdo je prejel Jože Antolinc. Svečanosti so se poleg borcev Šercerjeve brigade in drugih partizanskih brigad udeležili tudi član predsedstva CK ZKS Rafael Razpet, predsednik mariborske mestne skupščine Emil Tomažič in nekateri drugi občinski in mestni funkcionarji.

Z Jesenic se je s tremi kratkimi poročili oglasil **Janko Rabič**

Praznovanje v KS Sava

V mesecu juliju vsako leto praznujejo v krajevni skupnosti Sava na Jesenicah. Spominjajo se revolucionarnih dogodkov leta 1935 ob stavki kovinarjev na Jesenicah in na Javorniku. Na slavnostni seji sveta krajevnega skupnosti in družbenopolitičnih organizacij je predsednik krajevnega konference SZDL Edvard Vengar orisal takratne revolucionarne čase v tem predelu železarskih Jesenic. Na seji so podelili bronaste značke OF aktivnim družbeno-političnim in družbenim delavcem. Prejeli so jih: Iva Faletič, Jože Kraševac in Jože Stravs.

V času praznovanja je bila v razstavnem salonu Dolik, ki je na območju te krajevnega skupnosti, odprta razstava del akademskega slikarja Iveta Šubica. Krajsani KS Sava so praznovanje sklenili na Pristavi, kjer so obiskali spominsko obeležje, organizirali pa so tudi več športnih tekmovanj.

Spomini na talce, padle na Belem polju

V krajevni skupnosti Hrušica se vsako leto spominjajo tragičnega dogodka 27. julija leta 1942, ko so okupatorji na Belem polju ustrelili 46 talcev s Hrušice, Jesenic in Javornika. Spomin na ta dogodek je med svojci in ostalimi krajsani še vedno živo vtisnjen v spomin, čeprav je preteklo že toliko let. Vsako leto z različnimi prireditvami ob krajevnem prazniku počastijo spomin na padle talce z željo, da se takšni časi ne bi več ponovili.

Osrednji del letošnjega praznovanja je bil v soboto, 26. julija. Gasilski vaji je sledil promenadni koncert pihalnega orkestra Jeseniških železarjev; delegacija je odnesla venec k spomeniku talcev na Belem polju, nato pa je bilo še tovariško srečanje.

V nedeljo, 27. julija, ko je minilo 44 let od streljanja talcev na Belem polju, so svojci skupaj z ostalimi krajsani položili cvetje na grobove padlih talcev v Begunjah.

Jeseniški borci podpirajo akcijo za postavitve spomenika Rudolfu Maistru

Borci v jeseniški občini v okviru svoje dejavnosti podpirajo tudi različne akcije, ki so širšega značaja. Člani občinskega odbora ZZZ NOV Jesenice so na junijski seji sprejeli sklep, da se vključijo v akcijo zbiranja sredstev za postavitve spomenika velikemu Slovencu generalu Rudolfu Maistru v Mariboru. Kot poudarjajo, brez Rudolfa Maistra in njegovih borcev ne bi tekla naše državne meje, tam, kjer so. Borci za severno mejo, med njimi tudi Jeseničani, so bili takrat nosilci slovenskih patriotskih čustev in idej o skupni demokratični Jugoslaviji.

Pri Občinskem odboru ZZZ NOV na Jesenicah so preko krajevnih organizacij ZB NOV pozvali vse borce, da se vključijo v zbiranje prispevkov za spomenik Rudolfu Maistru, pričakujejo pa tudi, da se bodo v akcijo vključile tudi delovne organizacije.

Milan Glavonjić nam je pisal iz Ribnice na Dolenjskem

Streha nad glavo

62-članska lovska družina je končno dobila svoj lovski dom. Lovci sami so delali prostovoljno, denar pa so prispevale posamezne delovne organizacije.

Dom, v katerem so tudi hladilnica, skladišni prostor, sanitarije in sejna soba, je postal – po besedah Justina Žiberta, starešine lovske družine – neizogibna življenjska potreba, brez katere si lova ni mogoče predstavljati.

Ob slavnostni otvoritvi so nastopili rogisti iz Zasavja ter lovski pevski zbor iz Sodražice. (foto 6) Podpis pod sliko: Ob otvoritvi doma Iz Kočevja je prišlo pismo Viktorja Dragoša Dom za starejše občane

Občani kočevske občine so dan vstaje slovenskega ljudstva proslavili z več manjših krajevnih prireditev in proslav, ki so bile v posameznih krajih. V Kočevju, so dan pred praznikom izročili v obratovanje novozgrajeno stavbo Doma starejših občanov. Ta ima zmogljivost 124 postelj za oskrbovance, od tega je 42 postelj v negovalnem oddelku. Na prvotnih načrtih naj bi gradnja te zgradbe stala nekaj nad 200 milijonov din. Sedanji obračun pa je pokazal, da so imeli s to gradnjo za 415 milijonov din stroškov. Več kot polovico denarja za gradnjo so dobili iz Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SRS Ljubljana iz denarja, ki je bil namenjen za območje občin Ribnica in Kočevje. Za gradnjo tega poslopja so se zelo prizadevali posamezni člani borčevske organizacije iz območja obeh občin Ribnica in Kočevje ter društvo upokojencev z namenom, da bi predvsem osamljeni starostniki dobili boljše družbeno varstvo. Na minulih krajevnih konferencah krajevnih združenj borcev NOV kočevske občine so poudarili potrebo, da bi v okviru tega doma nudili tudi pomoč starostnikom pri gospodinjskih delih in raznašanju hrane. Zavzeli so se, da bi pri zagotavljanju družbenega varstva večjo vlogo imele tudi družbene organizacije in društva, denimo Rdeči križ, društvo invalidov, borčevske organizacije, društva upokojencev, hišna samouprava in šole. Po sedanjih izračunih bo mesečna domska oskrba stala nekaj na 70.000 din, v negovalnem oddelku pa bo znatno višja. Po vsej verjetnosti bo končen obračun pokazal kolikšna bo mesečna oskrbina v tem domu.

Andrej Marsetič piše iz Divače:

Divaški borci so zborovali

V Kulturnem domu v Divači je bila pred nedavnim redna letna konferenca aktivna ZZZ NOV železničarjev Tozda za promet Sežana, na kateri so med drugim obravnavali tudi gospodarski položaj na železnici in še posebej v tozdu za promet Sežana. Člani aktivna so ponovno poudarili tudi velik prispevek železničarjev iz tega območja k zmagi in obnovi porušene domovine, zato upravičeno pričakujejo, da ne bodo pozabljeni ob pisanju zgodovine železnice na Slovenskem. Mladinskimi organizacijam so podelili knjige.

Letno konferenco so združili tudi s srečanjem upokojencev. Srečanje borcev in upokojenih železničarjev je popestrilo gostovanje Gledališča brez tretjega iz Kopra, z družabnim delom pa so nadaljevali še v priljubljenih Borovcih pri Divači

Jošt Rolc iz Radovljice

Prednost varstvu okolja in družbeni lastnini

Svet za SLO in DS pri predsedstvu občinske konference SZDL Radovljica je na zadnji julijski seji prenosal politično varnostno stanje in organiziranost občinskih družbenopolitičnih organizacij v izrednih razmerah in v stanju vojne pripravljenosti.

Ugotovitve niso bile najbolj spodbudne, zagledali so se člani sveta zavzeli za doslednejše izvajanje odloka o izvajanju določenih ukrepov, zlasti pa odloka o zagotovitvi minimalnih sredstev za civilno zaščito; za osebno in kolektivno rabo. Z določbami dopolnila tega odloka bodo namreč morale vse OZD ter druge delovne in samoupravne skupnosti nabaviti ta sredstva najkasneje do konca leta 1987! Sklenili so tudi, da občinski svet Zveze sindikatov Radovljica takoj pošlje vsem svojim osnovnim organizacijam v OZD ustrezna navodila, predsedstvo OK SZDL Radovljica pa naj bi poslalo ta navodila svojim krajevnim organizacijam, svetom KS, Alpdomu – podjetju za vzdrževanje zgradb in gradbeni nadzor in OZD komunalnega gospodarstva. Razen tega bo OK SZDL do jeseni poslala vsem nosilcem nalog v tem okviru, tudi informacijo o možnostih nakupa ter o cenah vseh doslej razpoložljivih sredstev za osebno in kolektivno zaščito pred vojnimi dejstvi in drugimi nevarnostmi.

Na seji so razčlenjevali tudi izvajanje letošnje akcije NNNP in menili, da ne poteka v vseh temeljnih okoliščinah enako načrtno in zavzeto. Poudarili so, da pestrost nakazanih možnosti za to akcijo nudi vsem krajevnim organizacijam SZDL, poleg enotnega, tudi oblikovanje dopolnilnih programov, pač odvisno od potreb in posebnosti določenih območij. Določili so težiščne naloge akcije NNNP, ki veljajo za vse KK SZDL. Če njih strnemo po vrsti bo prednostno treba sprotno in tekoče izdelavati in izvajati obrambne načrte, boljše in odgovornejše zagotavljati varovanje in upravljanje družbene lastnine in varstvo človekovega okolja. V vseh krajevnih skupnostih naj bi, tako kot tudi v OZD obogatili te programe z nalogami v zvezi s samozaščitnimi ukrepi na vseh

področjih družbenega in osebnega življenja. Akcija seveda ne bi smela biti enkratna (kampanjska) naloga, pač pa stalna dejavnost koordinacijskih odborov za SLO in DS po KK SZDL.

To skrb pa morajo prevzeti predsedstva KK SZDL in izvršni odbori osnovnih organizacij sindikata.

Tako dopolnjene programe akcije NNNP 86 bodo iz temeljnih enot oz. okoliž poslali na Svet za SLO in DS pri OK SZDL Radovljica še pred koncem avgusta.

Omembe vredna je tudi pobuda za spodbujanje pred časom začete akcije »Gasilski aparat v vsako hišo« ter za oddajo Lokalne radijske postaje Triglav Jesenice »Minuta za požarno varnost« po zgledu na zelo odmevno oddajo v okviru akcije NNNP; »Minuta za varnost v prometu«.

Sklepe, smernice in druga sporočila Sveta za SLO in DS naj bi v bodoče razen LRP Triglav objavljala tudi druga sredstva javnega obveščanja, vključno s tovarniškimi glasili. Poseben poudarek bo letos veljal obveščanju javnosti o temeljnih izhodiščih akcije NNNP – varstvu okolja in varovanju družbene lastnine. Sklenili so tudi, da bo požarni inšpektor za naslednjo sejo Sveta za SLO in DS pripravil izčrpno poročilo o stanju požarne varnosti, o usposobljenosti in materialni opremljenosti s protipožarnimi sredstvi in napravami vseh enot civilne zaščite in gasilskih društev v radovljiški občini.

Janez Jeram nam je napisal krajši prispevek iz Sovodnja

V spomin žrtvam terorja

V zadnji nemški ofenzivi, v aprilu 1945, je nemška soldateska izvršila velik zločin na domačiji pri Kalarju v Podjelovem brdu v Poljanski dolini.

Na svojem pohodu so požgali Kalarjevo domačijo, ki je sicer samevala, saj so družno izselili v Srbijo že v maju 1941. leta.

Marija Kokalj, ki je bila rojena na tej domačiji in poročena pri sosedu, je požigalce prosila naj ne požgejo domačije, vendar je niso poslušali, temveč požgali vsa poslopja. Še več njo in hčerko so na mestu umorili in ju vrgli v ogenj.

Moža Marije Kokalj so Nemci že 1941 odpeljali v Begunje, kjer so ga ustrelili.

V nedeljo, 20. julija, so na tem mestu odkrili spomenik Kokalj Mariji in hčerki Ivanki. Ob odkritju spomenika je spregovoril predsednik krajevnega organizacije ZB Sovodnja. Kulturni program je izvajal domači pevski zbor in šolska mladina.

In še: Branko Blenkuš, tokrat iz Nove Gorice

Pisanje zgodovine o delovanju železničarjev v NOB

Člani komisije pred obnovljenim poslopjem železniške postaje v Novi Gorici

Komisija za zgodovino aktivov ZZZ pri Železniškem gospodarstvu Ljubljana je imela minulo sejo na sedežu Železniške transportne organizacije v Novi Gorici. Tu je navzoče pozdravil direktor Gvido Grilanc, ki je v kratkem obrazložil delo, uspehe in težave železniških kolektivov na področju Nove Gorice do Jesenic, Sežane in Ajdovščine. Na kratko povedano, kolektivi kjer je blizu tisoč zaposlenih, ustvarijo približno pri 5% osnovne dejavnosti, okoli 6% prihodka železniškega gospodarstva Ljubljana. Z začetkom prevažanja blaga iz Kopra v Avstrijo in obratno se ta, delno tehnično izboljšana in za 20-odnosni pritisk usposobljena proga, razveseljivo zopet oživlja. Sejo komisije je vodil predsednik Franc Gaber, ki je za dnevni red predlagal obravnavo zbiranja gradiva za II. knjigo Ljubljanskega vozlišča in raznih drugih nalog. Navzoči so pri tem ugotovili, da so potrebna sredstva za to delo na voljo, in da bo z zbiranjem pohiteti. Pri tem je treba najprej zaslišati še žive priče. Gre predvsem za podatke o obstoju in delovanju OF mreže na železnici, o delu socialnih komisij, zaščiti, sabotažnih in drugih akcijah.

Pod točko razno je Gvido Grilanc seznanil navzoče o uspešnem delu aktivna ZB Železničarjev tega področja. Pri tem je posebno razveseljivo, da je bila njihova letošnja letna konferenca zelo uspešna in dobro obiskana, saj se jo je udeležilo nad sto nekdanjih borcev NOB. Ti so obljubili, da bodo pomagali pri zbiranju gradiva, vsak po svoji moči in da bodo povedali vse kar še vedo. Za pisanje knjige, ki naj bi imela naslov »Revolucionarna pot Primorskih železničarjev« je bila sklenjena pogodba s tovariško Bezlarjevo, zgodovinarico Novogoriškega arhiva. Imenovana se je resno lotila te naloge in so prepričani, da jo bo tudi uspešno opravila.

Obžalujemo neljubo napako (navedbo napačnega datuma), ki se nam je izmuznila v prejšnji številki v čestitki izvršnega sveta občine Kočevje za dan vstaje slovenskega naroda.

Uredništvo TV-15

Jožica Švegl

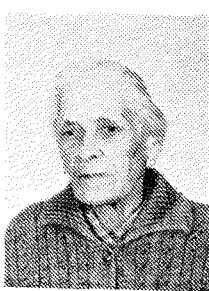
V svojem rojstnem kraju na Rečici ob Savinji smo se poslovili od 79-letne učiteljice Jožice Švegl iz Celja. Bila je otrok številne napredne družine, vsi njeni so bili sodelavci OF, mož pa borec Štirinajste. Po maturi je službovala v rojstnem kraju, pridno se je udeleževala pri tamkajšnjem Sokolu. Da bi se izognila izselitvi v Srbijo, je v začetku okupacije odšla z otroki na možev dom v Prlekijo. Ko je bila Gornja Savinjska dolina osvobojena, se je vrnila na Rečico. Vse

do konca vojne je poučevala na tamkajšnji šoli kot partizanska učiteljica, bila je njena upraviteljica in bila aktivna pri delu za OF. Po vojni je službovala v Celju na osnovnih šolah vse do upokojitve. Bila je aktivna družbenopolitična delavka, za kar je sprejela zlato značko OF in odlikovanje reda zaslug za narod.

Ana Oserban

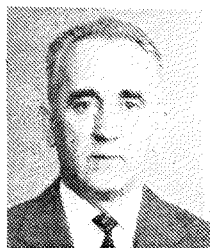
V Mežici je marca umrla Ana Oserban, ki se je rodila 1908. leta na Ljubnem. Kot kmečka gospodinja je dajala partizanom in aktivistom hrano in jim nudila prenočišče.

Jožefa Bakše

Maja smo se v Orehoviči poslovili od Bakšetove mame, rojene 1912. leta, žene in matere, ki je bila med NOB na strani tistih žena, ki so se uprle nasilju in domačim izdajalcem. Od začetka 1942. leta, s prihodom prve večje skupine partizanov v gorjanske gozdove, je bila Bakšetova hiša vedno odprta slehernemu borcu in aktivistu. V hiši je bilo koncentriranih več vojaških in političnih organizacij. Tako je

imel pri njih svoje skladišče gorjanski bataljon, več mesecev pa je bil tu sedež rajonskega odbora Orehoviča in Šentjerneja. Jožefa je imela veliko zaslug pri delovanju bolnišnice Pendiševka, saj je bila glavna javka prav pri Bakšetovih.

Ivan Ocepka

Marca smo se v Mežici poslovili od Ivana Ocepka. V NOV je aktivno vstopil 1944. leta v Koroški odred. Pri glavnem štabu NOV Slovenije je obiskoval oficirsko šolo za zveze in bil vodja radijske postaje.

Ivan Kavčič

Na Senovem smo se maja poslovili od Ivana Kavčiča, rojenega 1907. leta. Od 1938. leta pa vse do upokojitve je delal v rudniku na Senovem. Med NOG je kmalu začel delati z OF in septembra 1944 odšel v partizane. Najprej je bil v Kozjanskem odred, nato je bil poslan na Dolenjsko, kjer je bil dodeljen zaščitni četi podoficirske šole v Metliki. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Martin Libnik

Februarja smo se na pokopališču Mirje nad Mežico poslovili od Martina Libnika, rojenega 1929. leta na Jamnici pri Prevaljah. Vsa njegova družina je sodelovala z NOB. V bližini njegove domačije je bil partizanski bunker, katerega so uporabljali kurirji in politični delavci NOB. Pri tem je Martin veliko pomagal, saj je kot mlad fant prenesel marsikatero pošto za NOV.

Karlo Ule

V Dutovljah na Krasu smo se marca poslovili od Karlota Uleta, rojenega 1916. leta v Tomaju. Ob razpadu bivše Italije se je, čeprav invalid takoj vključil v delo NOB. Bil je pri saniteti Kraškega bataljona in kasneje Južnoprimorskega odreda. Postal je sanitetni referent in upravljal bolnišnico v Koprivi in Ponikvah na Krasu. Imel je čin starejšega vodnika. Za delo med vojno in po njej je bil večkrat odlikovan.

Lojze Ambrožič

Junija smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od prvoborca in nosilca partizanske spomenice 1941, tovariša, prijatelja in krajanca Lojzeta Ambrožiča. Rodil se je pred 66-imi leti v Tomišlju v številni delavski družini. Težko otroštvo, izkoriščanje očeta –

proletarca in socialne krivice so že na začetku označile njegovo življenjsko pot. Ko je 1941. leta okupator zasedel našo slovensko zemljo, se je Lojze Ambrožič med prvimi opredelil za NOG in se po nalogu partije aktivno vključil v OF. Z ostalimi aktivisti je zbiral orožje in ga pošiljal v Iški vintgar, kjer je bila takratna baza OF in NOV in VO S. Že

takrat si je želel se vključiti v enote NOV, a je po nalogu partije odšel v Šerčerjev bataljon šele januarja 1942. Bojeval se je v brigadi Toneta Tomšiča in v Krimskem bataljonu, v katerem je bil težko ranjen. V boju z sovražnikom na Jelenovem zlebu je bil ponovno ranjen, a je kot komunist še naprej opravljal različne vojaške in politične naloge. Bil je komandir VOS na Kočevskem, komandir zaščitne enote ljudskega sodišča in tožilstva SNOS, opravljal pa je dolžnost komandanta VDV v Žužemberku in operativnega oficirja brigade KNOJ. Po končani vojni se je demobiliziral in aktivno vključil v družbenopolitično delo v Ljubljani. Njegov življenjski optimizem in zagnanost nam bosta ostala dolgo v spominu.

Stane Žitko-Stojan

Julija smo se na koprskem pokopališču poslovili od rezervnega majorja in nosilca spominskega znaka 1941 Staneta Žitka-Stojana. Rodil se je pred 62 leti v Lazah pri Logatcu. Že poleti 1941. se je vključil v delo OF. Najprej je delal na terenu v eni od številnih skupin, ki so takrat delovale v Lazah. Marca 1942 je zamenjal sekuro za puško in se podal v boj z okupatorjem in domačimi izdajalci. Stopil je v Rakovško četo za Raco goro in sodeloval v mnogih akcijah po

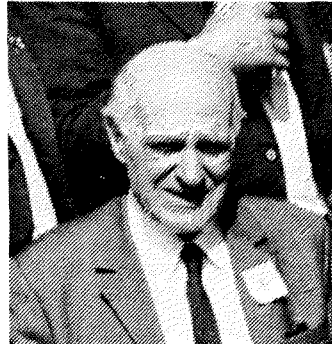
Notranjski, kjer je preživel tudi roško ofenzivo. Jeseni istega leta je skupaj z Loškim odredom odšel na Primorsko, kjer se je kmalu vključil v borbene vrste Soškega odreda, nato v Severnoprimorski odred ter Gradnikovo brigado. Poleti 1943. je bil dodeljen enotam VOS, od kapitulacije dalje pa je bil v bojnih vrstah kurirjev. Najprej je bil komandir kurirske postaje TV 2a, nato komandant relejne linije in sektorja za Primorsko. Po vojni je bil

nekaj mesecev v 2. brigadi VDV, nato je bil premeščen v poveljstvo milice za Slovenijo, kjer je opravljal razne politične dolžnosti. Več let pred upokojitvijo je bil v Kopru načelnik organov za notranje zadeve. Aktivno je sodeloval v samoupravnih organih in društvih. Poleg spominskega znaka 1941 je prejel več visokih odlikovanj in priznanj.

Dr. Nikola Nikolić

Dr. Nikola Nikolić, pisatelj in revolucionar je umrl maja letos. Rodil se je 1896. leta pri Duvnu v BiH. Kot srednješolec je bil član Mlade Bosne. Leta 1914 je bil z Gavrilom Principom zaprt v sarajevskih zaporih. Med prvo svetovno vojno so ga v Galiciji ujeli Rusi. Že 1917. leta je postal aktivni član oktobrske revolucije. Med obema vojnoma je bil večkrat zaprt. Leta 1942 so ga ustaši poslali v Jasenovac, kjer je bil

priča najokrutnejšim zločinom. Rešil se je z zamenjavo. Na Sutjeski je skrbel za 1300 tifusarjev. Pri nas je znan po treh knjigah in sicer Taborišče smrti Jasenovac, Otroci s Kozare in Z ranjenici prek Sutjeske. S področja medicine je napisal več del in redno sodeloval v medicinski znanstvenih publikacijah. Pokopan je na otoku Krku.

Franc Dolenc-Frenk

Po težki bolezni je v 72-em letu umrl nosilec partizanske spomenice ter številnih drugih odlikovanj in priznanj Franc Dolenc-Frenk. Bil je borec in starešina v Zapadno-dolenjskem odred, Gubčeve in 9. brigade, dober tovariš in aktivni družbenopolitični delavec. Po vojni je delal v organih za notranje zadeve, na terenu KS Vižmarje-Brod pa je bil aktiven družbenopolitični delavec. Od njega smo se soborci in prijatelji poslovili julija na ljubljanskih Žalah.

Novinarji, sodelavci OF

Fran Vatovec

Fran Vatovec sodi med tiste redke slovenske novinarje, ki so se lotili pionirskega dela: raziskovanja zgodovine slovenskega novinarstva na znanstveni podlagi. Po rodu primorski Slovenec je zagledal luč sveta 30. maja 1901 v Gradišču ob Soči, od njega pa se je poslovil 20. februarja 1976 v Ljubljani (pokopan je na Viču) v šestinsedemdesetem letu starosti. Osnovno šolo in tri razrede gimnazije je obiskoval v Gorici, gimnazijo je nadaljeval in končal v Mariboru. Po maturi so ga poklicali v šolo za rezervne oficirje v Sarajevu, vmes je že študiral zgodovino in zemljepis na ljubljanski univerzi, kjer je promoviral leta 1927 z disertacijo Kolonizacija v laškem okolju. Ker mu starojugoslovanski režim ni dovolil opravljati poklica, se je odločil za novinarstvo. Od 1928 do 1936 je služboval kot novinar v ljubljanskih re-

dakcijah (Jutro), v letih 1936–1938 je bil glavni urednik mariborskega Večernika, v letih 1938–1941 je urejal mariborsko izdajo Slovenskega naroda, v letih 1942–1945 je bil zaposlen v njegovem ljubljanskem uredništvu.

Za razvoj mariborskega novinarstva je njegovo uredništvo pri mariborskem Večerniku izredno pomembno. V Mariboru se je poleg tega uveljavil tudi kot gledališki kritik, ocenjeval je dramske, operne in operetne uprizoritve v Slovenskem narodnem gledališču, o katerem je pisal poleg ocen tudi problemske članke. Svoje recenzentsko delo je opravljal tudi v letih 1944–1945 v Ljubljani, ko je pisal o uprizoritvah ljubljanske Drame in Opere. Po letu 1945 se je intenzivneje ukvarjal s vprašanji turizma, urejal turistične liste (Naš dom, Lepa

Ljubljana, Turistične novice), pisal brošure in knjige na temo turizma (Rožna dolina, Ljubljana in njeno turistično zaledje). Sodeloval je pri terminološki komisiji Inštituta za slovenski jezik SA-ZU kot strokovnjak za publicistiko, retoriko in turizem, pri Slovenskem biografskem leksikonu, Priročnem leksikonu in Leksikonu Cankarjeve založbe.

Kot narodno zaveden Slovenec je ob okupaciji vedel, kakšno je njegovo poslanstvo. Ves čas povezan z narodnoosvobodilnim gibanjem je bil blagajnik v novinarskem aktivu Osvobodilne fronte. Po osvoboditvi je bil član uredništva Slovenskega poročevalca in Tanjuga. Nato je opravljal vrsto odgovornih služb v: Tiskovnem uradu pri predsedstvu vlade LRS in uradu za informacije LRS, kjer je organiziral in vodil oddelek za periodični tisk, založništvo in dokumentacijo. Leta 1953 je do upokojitve prevzel službo višjega referenta pri Izvršnem svetu LRS. Z upokojitvijo pa njegova mnogo-

stranska dejavnost ne preneha, nasprotno, vse bolj je aktivna: bil je tajnik Turistične zveze (idejni oče ljubljanskega Festivala), od leta 1964 pa predavatelj na Visoki šoli za politične vede za svetovno publicistiko in retoriko ter profesor novinarstva na FSPN.

Fran Vatovec je bil prvi slovenski novinar, ki je pri nas na znanstveno raziskovalni podlagi predaval zgodovino novinarstva in retorike. V slovenskem novinarstvu je uveljavil svojo periodizacijo zgodovine slovenskega novinarstva: Vodnikova družba, doba od 1797 do 1800, prednoviška doba 1800–1843, Bleiweisova doba 1843–1873, doba prvih

dnevnikov 1873–1918 in pojava doba do danes.

V svojih zgodovinskih raziskovalnih delih je pisal o zaslugah pisateljev, ki so bili začetniki novinarstva pri Slovencih: Vodnika, Bleiweisa, Tomšiča, Jurčiča, Levstika, Kersnika, Trdine in Cankarja.

Med njegovimi temeljnimi deli o slovenskem novinarstvu omenimo le nekaj značilnejših: Slovenski časniki (1961), Razvoj slovenskega novinarstva – do leta 1918 (1967), Retorika (priročnik 1968), slovenska in jugoslovanska časniška beseda (Trst 1969), 140 let slovenske žurnalistike (1937), Cankarjeva publicistika in Trst (1966), Sodobni problemi

družbenega obveščanja (skripta 1963).

Slovenska kulturna zgodovina ga obravnava kot pomembnega raziskovalca teorije in zgodovine slovenskega in jugoslovanskega novinarstva. O tej tematiki je napisal več kot 15 samostojnih del. Vodil je tudi obsežen raziskovalni projekt o revolucionarni publicistiki med narodnoosvobodilno vojno. Obletnica njegovega rojstva je priložnost, da se vprašamo, ali se ta projekt, ki je pomemben v vseh ozirih in ne samo v novinarski stroki, nadaljuje in če se ne, zakaj ne. Vsekakor bi morali ta Vatovečev projekt, ki ga je začel, tudi nadaljevati in končati.

Dušan Mevlja

Tovarna pogrebne opreme

MENINA

61240 Šmarca pri Kamniku, Trg padlih borcev 3

Telefoni: h. č. 831-607, 831-610, 832-532 ■ direktor: 832-530 ■ komerciala: 831-027 ■ telegram: 31708 Menina Kamnik ■ tek. rač.: 50140-601-32-127

Albin Felicijan

Aprila smo se v Piranu poslovlili od Albin Felicijana. Rodil se je 1919. leta v Koprju. Kot vsi primorski fantje je bil tudi on mobiliziran v italijansko vojsko. Po razpadu Italije so ga najprej zajeli Nemci, toda kmalu mu je uspelo pobegniti in se priključiti partizanom. Imel je čin rezervnega podoficirja.

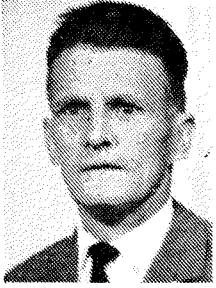

Micka Banič

Aprila smo se na podgrajskem pokopališču poslovlili od Micke Baniča. Rodila se je pred 79 leti v vasi Igljenik pri Dolžu. Mož ji je padel 1943. in ostala je sama s štirimi majhnimi otroki. Bila je aktivna sodelavka OF na terenu. Borci 9., 10. in 12. brigade se je gotovo spominjajo, kako so bili pri njej sprejeti. Tudi po vojni je bila aktivna pri obnovi domovine.

Ivan Stanič

Aprila smo se poslovlili od Ivana Staniča, rojenega 1916. leta v Podgradu pri Ilirski Bistrici. Poleti 1943. je pobegnil iz italijanske vojske in se priključil NOV. Postal je mitraljezec Brkinske brigade. Kasneje je bil ujet in zaprt v Trstu, od koder je bil odpeljan na prisilno delo v Nemčijo.

Jože Briški

Sredi maja smo se na Rakeku poslovlili od borca NOV Jožeta Briškega. Rodil se je pred 65. leti v Grbajelu ob reki Kolpi. Po vdoru Italijanov k nam aprila 1941 se je odločil za boj proti okupatorju. Aprila je vstopil v partizanske vrste. Bil je udeleženec bojev v Gorskem Kotarju, na Kordunu, v Liki, v Bosni in nazadnje za osvoboditev Trsta. Po demobilizaciji 1947. leta je prišel na Rakek, kjer se je vključil v družbenopolitično delo. Prejel je več odlikovanj.

Štefan Žigon

Marca smo se v Dravljah poslovlili od Štefana Žigona, rojenega leta 1899 v Renčah. Vse življenje se je bojeval za delavske pravice in proti fašizmu v tujini in doma. Bil je aktivist NOB vse od 1941. leta.

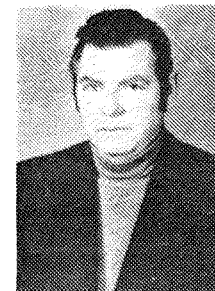
Milovan Antonić

Februarja smo se v Trzinu poslovlili od Milovana Antonića. Rodil se je 1910. leta v Bjelini v BiH. Aprila 1941. je bil interniran v taborišče Brementen Werde Hamburg, stalag B in A. Po vojni se je vrnil domov.

Anton Fatur

Na pokopališču v Zagorju na Krasu (pri Pivki) smo se aprila poslovlili od borca, namestnika komandirja baterije v sestavi 3. prekomorske brigade Antona Faturja, rojenega 1915. leta. Aprila 1941. leta so ga italijanski karabinjerji aretirali in odpeljali v kazensko enoto na otok Sardinijo. Tu je navezal stike s prvimi aktivisti OF. Delal je aktivno in organizirano. Po kapitulaciji Italije je bil premeščen na Sicilijo, od koder je pobegnil v NOV in se vključil v 3. prekomorsko brigado. Udeležil se je vseh bojev pri osvoboditvi Dalmacije, njenih otokov in Slovenskega Primorja. Za zasluge v NOV je prejel več odlikovanj.

Jušto Černič

Februarja smo se v Dutovljah na Krasu poslovlili od Jušta Černiča. Rodil se je 1929. leta v Bukovici pri Novi Gorici. Že v prvem obdobju vojne so mu fašisti in domaći izdajalci požgali dom in ga za nekaj časa zaprli v Gorici. Kot mlad fant se je priključil OF in kasneje odšel v partizane v Gubčevo brigado. Bil je odlikovan.

Sveto Marčetič

V Piranu smo se aprila poslovlili od Sveta Marčetiča, rojenega 1923. leta v Slatinu pri Sankem mostu. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941 in več vojni in povojnih odlikovanj. Ob podpisu trojnega pakta je sodeloval pri demonstracijah v Beogradu. V NOB se je vključil julija 1941 v Slatinski vod, nato je bil borec podgrmečkega odreda, krajiške brigade in nazadnje 1. proletarske divizije. Sodeloval je v bojih 4. in 5. sovražne ofenzive in sodeloval pri osvoboditvi Bazovice in Trsta. V SKOJ je bil sprejet 1942. leta, član partije pa je postal 1943. Po osvoboditvi je ostal v JLA do demobilizacije 1980. leta, ko je bil upokojen s činom polkovnika.

Ivan Kobal

Marca smo se na zabukovskem pokopališču poslovlili od Ivana Kobala, borca od 1943. leta. Rodil se je na Planini pri Vipavi. Že na začetku okupacije se je priključil NOB. Bil je intendant na terenu in oskrboval Kozjanski odred, bataljone in Ožno s hrano, sanitetnim materialom in drugim. Za delo med NOB je bil dvakrat odlikovan.

Francka Sajovic-Janja

V Trzinu smo se aprila poslovlili od Francke Sajovic-Janje. Rodila se je pred 77 leti v Bistrici na Koroškem. Po vdoru okupatorja je našla stik s simpatizerji OF. Organizirano je delala od decembra 1941. do začetka 1944. leta, ko je njena najtesnejša zveza odšla v partizane. Nato je delo opravljala samostojno in iskala nove zveze.

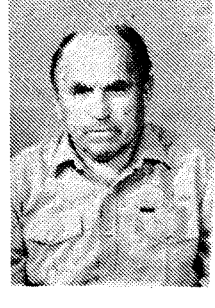

Franc Razgoršek

V Šentjanžu pri Dravogradu smo se februarja poslovlili od Franca Razgorškega, rojenega 1923. leta v Sv. Jederti. Bil je borec Pohorskega odreda, Lackovega odreda in Tomšičeve brigade. Za svoje delo v NOB je bil odlikovan.

Ivan Pungertnik

V 73. letu je umrl Ivan Pungertnik, Šumnikov Anza, kot so ga klicali domačini. Rodil se je na Ravnanju pri Šostanju. Spomladi 1943. leta se je v Javorju povezal s partizani. Aktivni borec pa je postal 1944. leta v Pohorski Zidankovski brigadi. V boju pri Ribnici na Pohorju so ga Nemci ujeli in konec vojne je dočkal v taborišču v Nemčiji.

Alojz Košuta

Marca smo se v Tolminu poslovlili od Alojza Košute. Rodil se je pred 73-imi leti v Zadlazu pri Tolminu. Kot 19-letni mladenič je emigriral v staro Jugoslavijo. Jugoslovanska policija ga je pred 2. svetovno vojno izročila italijanskim oblastem, ki so ga obsodile na pet let ječe. Italijani so ga uporabili kot delovno silo in ga poslali v delavski bataljon. Po kapitulaciji Italije se je pridružil 3. prekomorski brigadi in se kot puškomitraljezec bojeval za osvoboditev Dalmacije in Hercegovine. V bojih pri Mostarju je bil težko ranjen in ostal vojaški vojni invalid. Za svoje delo je prejel več odlikovanj.

Stanko Bavec

Januarja smo se poslovlili od Stanka Baveca, rojenega 1911. leta v vasi Vrh v Loški dolini. Bil je med prvimi aktivisti OF, avgusta 1942. je bil ujet in med prevozom v internacijo pobegnil. Aktivno je deloval v rajonskem odboru OF za Loško dolino, bil je načelnik narodne zaštite in sekretar rajonskega komiteja KP za Loško dolino. Sodeloval je na zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju 1943. leta. Za delo med NOB je bil večkrat odlikovan.

Anton Zore

V Smledniku smo se maja poslovlili od aktivista in borca Prešernove in Vojkove brigade Antona Zoreta iz KO ZB Pirnice. Rodil se je pred 80-imi leti. Že konec 1942. leta sta z ženo začela sodelovati z NOV. Pomagala sta s hrano in drugim materialom. Vrata njegove hiše so bila terencem in borcev vedno odprta. Za delo med vojno in po njej je prejel odlikovanja in priznanja.

Kristina Švegelj

Na tržiškem pokopališču smo se februarja poslovlili od Kristine Švegelj, rojene pred 73-imi leti. Že 1941. leta je začela sodelovati z NOB, zaradi česar je bila 1942. leta aretirana in izseljena v Nemčijo.

Andri Petrič

Na pokopališču na Zgornjem Javorju smo se januarja poslovlili od Andrija Petriča, rojenega pred 83-imi leti. S partizani je začel sodelovati spomladi 1943. leta. Bil je eden prvih aktivistov na področju Uršlje gore, bil je obveščevalec in kurir. Njegov dom je bil redno zatočišče borcev in terenskim delavcem. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI

Še o pomnikih revolucije

– Moj sin Tonček je padel na Črnilcu. Tam je skupinski grob. Tam je padla tudi Ribičeva Vida. Oba mlada Gotovljana ležita v istem grobu. In še veliko drugih. Ranjene so Nemci zverinsko pobili, je pred leti pripovedovala zdaj že pokojna Antlogova mama iz Gotovelj.

– Z mamo Ribičeve Vide sva bili pri odkritju spomenika. Obe z velikim šopkom najlepših rož. Veliko nas je bilo. Matere, očetje, bratje in sestre, znanci in prijatelji padlih borcev za svobodo. Koliko solza!

Antlogova mama je dočkala dokaj visoko starost, čeprav ji je vse bolj mučila huda naduha. Ob pogovoru so ji vselej zažarele oči, skušala je zadržati hrbtenico, saj jo je teža življenja presneto skrivila.

– Trije moji fantje, trije moji sinovi so bili partizani. Tonček je bil mitraljezec v Šerčerjevi, Pepi v Tomšičevi

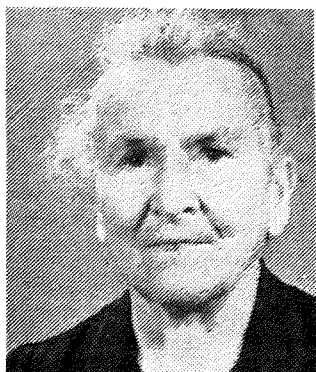
in Franček v 18. diviziji, v štabu. Pepč in Franček sta se vrnila, Tonček pa je za vedno ostal sredi gozdov.

Kadar je takole premolknila, ko si je otirala solze, sem se vedno spomnil Kajuhovih stikov:

– *Sini moji, sini moji zlati, vas bom še gladila po laseh? Če ne vrne se noben od treh, sini moji, moji trije fantje zlati, žalostna bo, a ponosna vaša mati.*

Mislil, da je bilo nekako dve leti pred smrtjo, ko mi je Antlogova mama nekam zaskrbjujoče potožila.

– Lep spomenik imajo. Tudi rož ne manjka in tudi sveče velikokrat gorijo. Ko sva z Ribičevo prvič, drugič, tretjič in večkrat prišli, je bila tudi okolica čista. Nekdo je moral skrbeti za to. Kdo, ne vem. Nato pa se je začelo. Okolica spomenika je iz leta v leto bolj onesnažena. Močno me skrbi, kako bo čez leta...

Antlogova mama

Njen strah ni bil zaman. Antlogove mame že deset let ni, ta čas je bilo postavljenih mnogo spominskih obeležij, bilo je mnogo srečanj, mnogo pohodov. Žal pa je v zadnjih časih vse pogostejša navada: dopoldne proslava, popoldne zabava. Dopoldne odkritje novega ali obnovljenega pomnika, borbeni govori, čudovite proslave, borbene pesmi, potočki solza živčevih svojcev, godba na pi-

hala, popoldne pa malo stran prava veselica, ki traja pozno v noč. In lepo zlato jutro najde pred pomnikom revolucije pravo razdejanje.

Kdo in kdaj bo to nesnago odstranil? Mnogo obeležij bo za leto dni pozabljenih. Celo za več let! Vse do takrat, ko bo kampanjščina znova oživela. Kako je Aškerc zapisal? Kultura in prosveta, to naša bo osveta! In še:

– *Tu torej gomila zdaj tvoja leži, tu torej zdaj srce pokojno ti spi!*
Glej, plošča še kaže kamnena njegovega črke imena!

Vsa Savinjska dolina, cela Slovenija ve za imena krajev: Griže, Migojnice, Zabukovica. Kakor Prebold in Ljubice so bili tudi ti kraji iskre prvega upora. Za knapovsko Zabukovico se vzpenja v nebo mogočni Gozdnik. Bolj ob vznožju je Pražnikarjeva kmetija. Njena lastnica je bila Malika Pražnikar, partizanska mama, prva pomoč prvim savinjskim ilegalcem, kasneje borcev Savinjske čete in mnogim, ki so pred

okupatorjem zbežali v gozdove. Ta kmečka žena, ki je junaško prestala mučenja Starega piskra, je umrla letos sredi maja, v slovo pa ji je savinjska borka Cveta Mikuz v Savinjskem občanu napisala zares ganljive besede. Pred leti mi je, ko sem popisoval, kaj vse jo je doletelo med zadnjo vojno, dejala:

– Boj je bil neizprosno. Treba je poudariti, da v tem boju ni zmagovala zgolj puška. Nekdo je moral poskrbeti za varno skrivališče ranjencev, za hrano, pranje perila, obveščanje. V mnogih primerih so bile hribovske kmetije prave trdnjave. Med njimi je bila tudi naša. Preskromni smo, da bi se s tem na široko hvalili. Nisem za veličastna obeležja. V njih bi morala biti večja skromnost. Velika žalitev pa je, vsaj zame, če so ta tako skromna obeležja zanemarjena, opuščena. Kaj pa tisti, ki nimajo nikakršnega kamnitega spomenika? Vem za grob neznanega borca. Če le utegnem, natrgam planinskih rož in jih nesem v kotiček, kjer je po-

kopan. V spominu še vidim mladega fanta, tu gori na krušni peči je sedel. Preveč jih je bilo, da bi ga povprašala, od kod je doma. Vem sam to, da je padel in da je v tistem lesovju pokopan...

Iztegnila je roko in pokazala v gosto poraslo hosto.

Tistikrat sem pomislil na grob neznanega junaka.

V mnogih deželah imajo tak grob, v državah – udeleženkah prve svetovne vojne. To je grob v obliki spomenika. Grob našega neznanega junaka je postavljen na vrhu Avale, je stvaritev Ivana Meštroviča.

Videl sem ta grob. Veličastna, enkratna stvaritev velikega mojstra. To je spomin na vse borce, ki so padli za lepši jutri.

Lepa je naša domovina, širša in ožja. In v tej lepi domovini je mnogo zapuščenih grobov znanih in neznanih junakov. Morali pa bi se zavedati, da so tudi zapuščeni in tako rekoč od vseh pozabljeni grobovi padlih za svobodo POMNIKI NAŠE REVOLUCIJE.

Drago Kumer

Izmenjava čestitk

Predsednik Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Božidar Gorjan je poslal slovenski borčevski čestitki republiškima odbora ZZB Bosne in Hercegovine ter Hrvaške – ob dnevu vstaje 27. juliju v BiH ter ob dnevu vstaje hrvaškega naroda, prav tako 27. juliju.

» *Želimo vam, da bi na pridobitvah NOB, socialistične revolucije, izročilih tovariša Tita ter usmeritvah 13. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije in 10. kongresa ZZB NOV Jugoslavije dosegali nove uspehe v napredku vaših republik ter uspešno premagovali sedaj prisotne težave, krepili bratstvo in enotnost ter enakopravnost narodov in narodnosti Jugoslavije. Prepričani smo, da bomo s skupnimi močmi tako zastavljene cilje uspešno uresničevali.*«

Srečanje zdravnikov, ranjencev in osebja partizanske bolnice Franja v Cerknem – brez zdravnice Franje Bojc-Bidovec

Preteko nedeljo, 20. julija so se v Cerknem ponovno zbrali ranjenci, zdravniki in bolniško osebje, da bi ob odkritju doprsnega kipa svoje priljubljene zdravnice Franje počastili njen spomin in se potem na tovariškem srečanju pogovorili o svojih doživljajih med NOB. Na srečanju so zelo pogrešali svojo nekdanjo zdravnico Franjo. Nekdanji bolničar Danilo Šuligoj je po končanem srečanju pred novim Domom gasilcev dejal: »Na srečanju smo se počutili kot sirote brez matere.«

Poudarka temu srečanju je dalo tudi 2000 kolesarjev maratona Franja, ki so na 160 kilometrov dolgi poti v skupinah privozili v Cerkno takoj po odkritju spomenika. Ustavili so se za krajši oddih in se pogostili s pijačo in skromno zakusko na glavnem trgu. Za to priložnost so v prostorih muzeja odprli tudi nov oddelek posvečen bolnici Franja, muzej sam pa so poimenovali po bolnici Franja.

Dolžnost časnikaarja in nekdanjega ranjenca, me spodbuja, da oživim nekaj spominov na zdravnico Franjo. Po srečanju 1970. leta sem Franji poslal članek, ki sem ga bil napisal za Primorski dnevnik. Ze po nekaj dneh sem prejel pismo z zahvalo in še dodanimi naslednjimi stavki.

»Še se sončimo ob spominih srečanja, četudi današnji tempo življenja brutalno briše tudi najlepše. Hvala Vam vsem, ki ste prišli, ki Vam je naša grapa še vedno svetišče, ko smo bili vsi mnogo boljši in bogatejši kot smo danes.

Počitniški dom ZZB NOV Ljubljana-Banjole

Penzionske cene za čas od 5. 9. 1986 dalje

	čas letovanja	
Nastaniteveni objekt	od 05. 09. od 15. 09.	od 15. 09. do 25. 10.
Depandansa 2	4.350	4.100
DE 1, DE 3 in podprtli. DE 2	4.100	3.850
Blok A, B in NR podprtli. DE 1	3.700	3.500
Počitniške hišice	3.100	–

Člani ZB NOV iz občin članic PD (soustanoviteljic) – SAMOPLAČNIKI imajo na te cene od 05. 09. dalje povpust 1.000 din, na podlagi predloženega potrdila o članstvu.

Člani ZB NOV iz občin, ki niso članice PD plačajo polno ceno, za goste iz teh občin, ki niso člani ZB NOV pa je dnevna cena višja za 200 din.

Vse ostalo velja, kakor je bilo objavljeno v TV-15 dne 24. 04. 1986. V kolikor bo PD odprt tudi po 25. 10. 86, bomo pravočasno sporočili.

Izmenjava gostov
BANJOLE – KARLOVY VARI
Še je čas, da se prijavite za 14-dnevno zdravljenje v zdravilišču Karlovy Vari.

Potrebne informacije dobite pri Mestnem odboru ZZB NOV Ljubljana, Komenskega 7 (tel. 061/325-241) pri tov. Slavki.

Svet počitniškega doma
Banjole

V spomin generalu Maistru

26. julija smo se spomnili dneva smrti generala Rudolfa Maistra Vojanova, ki je bil eden največjih slovenskih mož, saj je s svojo odločnostjo in pogumom ter s pomočjo svojih zvestih borcev – prostovoljcev v novembru leta 1918 osvobodil Maribor in vse slovensko ozemlje ob severni meji, s pomočjo Franja Malgaja pa tudi del Koroške z Meziško dolino.

Umril je leta 1934., star šestdeset let. Zavedni domoljubi naj se ob njegovem smrtnem dnevu spomnijo generala Maistra s tem, da vsak po svojih močeh prispevajo v sklad za njegov spomenik, ki ga bomo prihodnje leto postavili v Mariboru.

Ziro račun ima številko 51800-678-95822 Zveza prostovoljcev – borcev za severno mejo.

Dr. Ervin Mejak

Ob 22. juliju, dnevu vstaje slovenskega naroda je prejel Republiški odbor ZZB NOV Slovenije čestitke, ki so jih podpisali predsedniki republiških odborov ZZB Črne gore, Srbije, Hrvaške in Makedonije.

»*Spominjamo se skupnih bitk v vojni, zavedajoč se, da je usoda naše socialistične Jugoslavije nedeljiva*«, je v čestitki zapisal Drago Stojović, predsednik črnogorske borčevske organizacije.

V imenu srbske organizacije je Aleksandar Janić zapisal »*želje za nadaljnji razvoj in krepitev samoupravnih socialističnih odnosov ter za ohranitev pridobitev revolucije*«.

Ÿ imenu makedonskih borcev nam je ob proslavljanju tega »svetlega zgodovinskega datuma« zaželel novih delovnih zmag in uspehov Tome Buklevski.

»...*za prosperiteto vaše republike v jugoslovanski socialistični skupnosti na temeljih pridobitev našega narodnoosvobodilnega boja in revolucije*«, je zapisal hrvaški borčevski predsednik Ante Ferlin.

Ne vzemi to kot jadikovanje starejše ženske nad starimi dobrimi časi, ampak bilo bi mi zares zelo žal, da tistih časov ne bi doživela in jih dojemala tako bogato s polno mero. Težki, a najlepši – nepozabni.«

Tako je lahko pisala le zdravnica Franja, ki je v soteski hudournika Pasice v Novakih pri Cerknem med NOB ozdravila tudi številne ranjene partizane, ki so bili skoraj že zapisani smrti. Spominjam se partizana, ki ga je mina ranila v kolk. Ko ga je prevezovala, se je po baraki širil tak smrad, da se nam je ranjencem dvigovalo v želodcih. Franja pa je prevezovala ranjenca, kot da povezuje – šopek cvetja...

Ogledal sem si doprsni kip Franja, ki ga je izdelal akademski kipar Tone Logonder. Glej jo, Franjo, se mi je zablisnilo v spominu. Obiskovalcem muzeja bo od zdaj naprej z vrha stopnišče v arkadah muzeja, potem ko si bodo ogledali oddelek bolnice Franja, molče govorila:

»Težki, najlepši – nepozabni...

In še to moram dodati. Pred dvema letoma je Založba Borec v Ljubljani izdala njeno knjigo: Ni neskončnih poti. Kadar vas bo pot zanesla v Ljubljano, usmerite korak tudi k tej založbi in priskrbite si to knjigo. Ne bo vam žal, saj boste iz njene vsebine razbrali življenjsko zgodbo te odločne žene-zdravnice in dobili odgovore na mnoga vprašanja.

Andrej Pagon-Ogarev

5. avgust – praznik občine Radovljica

Vsako leto 5. avgusta slavi jo delovni ljudje in občani občine Radovljica svoj praznik v spomin na ta dan leta 1941. Tedaj je bil po sklepu vojnorevolucionarnega komiteja KPS za Gorenjsko na Jelovici ustanovljen proslavljen Cankarjev bataljon, prva večja partizanska enota na Gorenjskem in ena prvih v Sloveniji. Vanj so se vključili predvsem borci domačini iz vseh gorenjskih občin, ki so se poslej odlikovali v številnih težkih bojih, predvsem pa v znameniti legendarni Dražgoški bitki.

Kot vsako leto tudi letos, ko mineva že 45 let od vstaje slovenskega naroda in ustanovitve Cankarjevega bataljona, prirajajo v občini številne kulturne in športne prireditve, srečanja in svečano-

sti. Osrednja proslava bo v soboto, 2. avgusta ob 10. uri na Vodiški planini pri Partizanskem domu, kjer bo tudi slavnostna seja vseh treh zborov občinske skupščine. Razen delegatov in predstavnikov družbenopolitičnih organizacij, delovnih organizacij in samoupravnih skupnosti, bodo na teh slavnostih navzoči tudi člani delegacij pobratenih in prijateljskih občin iz drugih republik ter občinskih skupščin Gorenjske.

Na slavnostni seji bodo podelili občinska priznanja za slušnim občanom in delovnim organizacijam ter pripravili na prireditvenem prostoru za vse udeležence pester kulturni program, po zaključku proslave pa tovariško srečanje.

Likovne razstave v počastitev

Ob prazniku občine Radovljica so tudi likovniki poskrbeli za svoj delež. Ze prejšnji teden so v avli občinske skupščine Radovljica odprli razstavo slik (pastelnih, akvarelnih in tempera) krajin in cvetličnih motivov članice jeseniškega Dolika Drage Soklič z Bleda, ki se prvič (tudi uspešno) predstavlja javnosti. Od 25. julija do 14. avgusta je v Festivalni dvorani na Bledu na ogled razstava del Dušana Lipovca, ki jo je v okviru poletnega programa galerijske dejavnosti na Bledu organizirala likovna sekcija KUD Bled. Istega dne kot na Bledu pa so odprli razstavo likovnih izdelkov Metke Vovk-Muser in Matjaža Mauserja v avli doma Joža Ažmana v Bohinjski Bistrici, ki jo je postavilo društvo ALPALIK.

JR

Poizvedbe

Kljub prizadevanju doslej nismo mogli ugotoviti za nekatere borce 1. bataljona VOS-OF, kje se le-ti nahajajo. Ali so še živi, so padli med NOB ali so umrli? Zato po tej poti naprošamo vse borce, svojce, znance in organizacije, da nam v primeru, če jim je kaj znanega za spodaj navedene sporočijo na naslov: Odbor skupnosti borcev 1. Bat. VOS-OF, Beethovnova 3, 61000 Ljubljana.

Priimek in ime, partizansko ime	Leto	Kraj rojstva
1. Majcen Stanko-Stanko	27. 4. 27.	Kaplja vas
2. Rodenšek Franc-Franc	10. 2. 24.	Bruna vas Pijavice
3. Hansak Dragan-Dragan	7. 6. 26.	Ljubljana
4. Pungarčar Anton-Tone	20. 2. 26.	Vrhek
5. Zupančič Avgust	18. 4. 21.	Mali Dobrava Stična
6. Kos Peter-Kos	29. 6. 24.	Dragomelj
7. Trontelj Anton-Trontelj	3. 12. 23.	Gatina Grosuplje
8. Maček Jure-Jure	24. 4. 23.	Bukov vrh
9. Lavrih Ivan-Lavrih	24. 12. 23.	Gradišče
10. Fabjan Henrik-Fabjan	13. 7. 09.	Trbovlje
11. Saje Franc-Saje	4. 3. 26.	Krsen Vrh
12. Šubic Avgust-Šubic	9. 8. 98.	Amerika – Poljane
13. Cimerman Franc-Franc	10. 8. 24.	Mariniča vas
14. Maver Stane-Cvetko	5. 9. 21.	Zagradec
15. Varšek Zdeno-Tošo	19. 8. 26.	Ruše, Maribor – Domžale
16. Lavrič Angelca-Angelca	13. 4. 22.	Suhi Potok – Mozelj (Julka?)
17. Gantar Ludvik-Rajko	13. 8. 24.	Št. Pavel Trnovo
18. Severin Peruzzi-Sever	13. 1. 24.	Lipe
19. Mere Edvard	19. 9. 23.	Črna vas
20. Jurič Ante-Ante	5. 5. 13.	Prijedor
21. Hrast Janko-Janko	9. 6. 12.	Kobarid
22. Vesel Rudi-Rudi	22. 4. 24.	Dednik
23. Pungerčar Stanko-Stane	26. 10. 22.	Cikava Mivžna vas
24. Debeljak Vinko-Vinko	5. 4. 24.	Škove Tržišče
25. Lekše Vinko-Vinko	17. 9. 11.	Zaloke
26. Vehovec Anton-Vilko	6. 7. 11.	Straža
27. Virant Martin-Martin	4. 9. 18.	Suhodol Šmaver
28. Naglič Janko-Satan	23. 12. 23.	Žiri
29. Ahlin Janez-Janez	5. 5. 25.	Ml. Mlačevo
30. Mihlenovič Živan-Živan	10. 8. 24.	Srem
31. Japelj Stanislav-Štefan	4. 3. 27.	Kozarje pri Ljubljani
32. Žejen Bernard-Žejn	7. 8. 14.	Ajdovščina
33. Lukešič Franc-Bojan	14. 2. 16.	Gradišče
e34. Adamič Janez	3. 9. 24.	Grosuplje
35. Grunt Ivan-Toni	23. 4. 26.	Ljubljana
36. Pirker Janez-Janez	16. 5. 26.	Ribnica
37. Kerenc Janko-Boris	19. 9. 25.	Ljubljana
38. Novlan Franc-Franc	17. 12. 22.	Mala Loka
39. Matko Janez-Matko	18. 4. 25.	Gaberje
40. Klemenčič Alojz-Lojze	12. 9. 24.	Krupa
41. Žitnik Franc-Franc	1. 9. 21.	Ljubljana
42. Zaviršek Jože-Jože	7. 7. 21.	Luče
43. Kogovšek Franc-Franc	4. 3. 12.	Loka
44. Režar Ivan-Ivan	21. 12. 02.	Veliko Polje
45. Dolenc Franc-Franc	17. 8. 17.	Radohova vas
46. Bizjak Milan-Milan	17. 3. 25.	Kamnik
47. Novak Rudi	17. 9. 24.	Mahovnik
48. Mihelič Vinko-Vinko	26. 5. 13.	Babna Polica
49. Janc Alojz-Urh	16. 7. 07.	Spodnja Besnica
50. Šink Matevž-Feliks	13. 9. 03.	Spodnja Besnica
51. Krivic Alojz-Maks	8. 4. 21.	Begunje
52. Erjavec Anton-Robin	23. 12. 26.	Vel. Račna
53. Grežar Ivan-Ivan	21. 12. 12.	Veliko Polje (Režar?)

Uspelo tekmovanje na Tišini

Strelska družina »Koloman Flisar« Tišina v murskosoboški občini je pod pokroviteljstvom tamkajšnje Krajevne organizacije ZRVS organizirala v čast Dneva vstaje slovenskega naroda tradicionalno strelsko tekmovanje z malokalibrsko puško. Tekmovanja se je v nedeljo, 20. julija letos, udeležilo 75 strelcev, od tega 57 strelcev iz strelskih družin, 15 članov ZRVS in trije tekmovalci obrtnika Škrabana. Skupno je sodelovalo 23 ekip ter 9 posameznikov.

Pokal zmagovalca je prejela ekipa Strelske družine »Mura« iz Murske Sobote (1. ekipa), ki je nastreljala 482 krogov, diplomo za 2. mesto ekipa Strelske družine »ABC Pomurka-Mesna industrija« iz Murske Sobote s 467 krogi, diplomo za 3. mesto ekipa domačih strelcev SD »K. Flisar« (4. ekipa) s 428 krogi, 4. mesto ekipa SD Gančani I. – 399 krogov in 5. mesto ekipa SD »K. Flisar« Tišina (I. ekipa) 393 krogov.

Filip Matko

IZŽREBANI REŠEVALCI

Med prispelimi rešitvami nagradne križanke MARLES so bili izžrebani naslednji nagrajenci:

Ignac GRUDEN, Kersnikova ul. 4, 61000 Ljubljana
Vida KASTELIC, Titova 85, 61000 Ljubljana
Čilka SAVNIK, Dobova 3
Izžrebanci bodo po pošti prejeli knjižne nagrade iz programa Založbe Borec. Nagrajencem čestitamo.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK, Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIJI – naša organizacija; Lektorska-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročninski oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35